

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ – ΤΜΗΜΑ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΟ ΚΑΝΟΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της μεταπτυχιακής φοιτήτριας: Χριστίνας Λύτρα

«ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Σεβ. Μητροπολίτης Περιστερίου
ΓΡ. ΠΑΠΑΘΩΜΑΣ

ΑΘΗΝΑ 2024

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΟ ΚΑΝΟΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της μεταπτυχιακής φοιτήτριας: Χριστίνας Λύτρα

**«ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ
ΠΕΤΡΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ»**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Σεβ. Μητροπολίτης Περιστερίου
ΓΡ. ΠΑΠΑΘΩΜΑΣ

ΑΘΗΝΑ – ΙΟΥΝΙΟΣ 2024

**«ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ
ΠΕΤΡΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ»**

Αφιερώνεται

Στον αείμνηστο παππού μου **Χρήστο** και στους γονείς μου
Δημήτριο και **Μαρία**.

Η πονήσας

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών της Θεολογικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών του Τμήματος Θεολογίας.

Το θέμα που μου ανατέθηκε και θα αναπτύξω στη συνέχεια είναι: Βίος και Κανονικό έργο του Πέτρου Αλεξανδρείας.

Ο Επίσκοπος Πέτρος Α' Αλεξανδρείας υπήρξε εξέχουσα προσωπικότητα, αλλά απύχησε κατά την επισκοπεία του, το 300-311 αφού κηρύχθηκαν δύο μεγάλοι διωγμοί κατά του Χριστιανισμού, του Διοκλητιανού (284-305), του διαδόχου του Γαλέριου (305-311) και του Μαξιμιανού (307-313). Αποτέλεσμα αυτών ήταν να δοκιμαστούν οι Χριστιανοί σωματικά, ηθικά και πνευματικά και ο ίδιος τελικά να φυλακιστεί και να μαρτυρήσει επί Μαξιμιανού με αποκεφαλισμό.

Οι διωγμοί αυτοί κατά του Χριστιανισμού δεν ανέκοψαν την πρόοδό και την εξάπλωσή του, αντιθέτως «το αίμα των μαρτύρων υπήρξε ο σπόρος του Ευαγγελίου» όπως ορθά είπε ο Τερτυλλιανός τον Δ' αιώνα.

Δυστυχώς όμως, όλοι οι διωκόμενοι Χριστιανοί, δεν έδειξαν την δέουσα αυταπάρνηση και δύναμη πίστης, όπως οι μάρτυρες, που θυσίασαν ακόμη και την ζωή τους γι' αυτή. Υπήρξαν και οι ασθενέστεροι, οι οποίοι δημιούργησαν σοβαρά προβλήματα στην Εκκλησία, λόγω της έκπτωσης από την πίστη τους, οι λεγόμενοι πεπτωκότες. Αυτοί κάτω από την πίεση των διωγμών, προκειμένου να αποδείξουν την άρνησή τους στον Χριστιανισμό, θυσίασαν ή προσποιήθηκαν ότι το έκαναν ή συμμετείχαν σε τελετές, είτε πρόσφεραν θυμίαμα στο άγαλμα του αυτοκράτορα ή στους

Εθνικούς θεούς, είτε πλήρωσαν και απέκτησαν λίβελλο, είτε παρέδωσαν ιερά βιβλία ή σκεύη. Αργότερα μετανόησαν ειλικρινώς για τις πράξεις τους και επιζήτησαν την επανένταξή τους στην Εκκλησία, αποτελώντας μεγάλο πρόβλημα γι' αυτήν, καθώς και αντικείμενο προστριβής μεταξύ των Ιεραρχών, ως προς τον τρόπο αντιμετώπισής τους αλλά και του τρόπου επανόδου τους.

Ο Επίσκοπος Πέτρος Α΄ Αλεξανδρείας αντιμετώπισε τους πεπτωκότες με επιείκεια και το Πάσχα του 306 απηύθυνε προς τους Επισκόπους της Εκκλησίας της Αλεξάνδρειας, την Επιστολή «Περί Μετανοίας», διά της οποίας γινόταν διαβάθμιση στο χρόνο μετανοίας και επιστροφής των πεπτωκότων, ανάλογα με τον τρόπο και την αιτία, για την οποία κάποιος Χριστιανός υπέπεσε στην κατηγορία.

Το περιεχόμενο της επιστολής, απέκτησε κανονικό κύρος και υποδιαιρέθηκε σε δεκαπέντε Κανόνες, οι οποίοι επικυρώθηκαν από την Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδο (691).

Έτσι εκ της Επιστολής αυτής, προέκυψαν οι Κανόνες που θα γίνουν αντικείμενο μελέτης και θα αναλύσουμε στην παρούσα έρευνα.

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες, στον επιβλέποντα Καθηγητή μου Σεβασμιώτατο Γρηγόριο Παπαθωμά, ο οποίος με αυξημένο ενδιαφέρον, επιμέλεια και επιστημονική πληρότητα συνέβαλε τα μέγιστα στην ολοκλήρωση της διπλωματικής αυτής εργασίας. Ευχαριστίες οφείλονται στον κύριο Αθανάσιο Κάρμη, γραμματέα του Τομέα και στο προσωπικό των βιβλιοθηκών, της Ιεράς Συνόδου, του Διορθόδοξου Κέντρου Πεντέλης, της Μητρόπολης Κορίνθου και της Θεολογικής Σχολής του Ε.Κ.Π.Α., για την πολύτιμη βοήθειά τους στη συγκέντρωση του απαραίτητου για την εκπόνηση της εργασίας μου, υλικού.

Τέλος, θα ήταν ασφαλώς παράλειψη αν στους πλέον καθοριστικούς παράγοντες που συνέβαλαν στην επιτυχή έκβαση των σπουδών δεν μνημόνευα την οικογένειά μου η οποία με ιδιαίτερο ενθουσιασμό δέχτηκαν την απόφασή μου να προχωρήσω σε μεταπτυχιακές σπουδές και ως ελάχιστο δείγμα ευγνωμοσύνης

για την πραγματοποίηση αυτής της εργασίας είναι η αφιέρωση σε αυτούς της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Αθήνα 19 Ιουνίου 2024

Χριστίνα Λύτρα

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	ΣΕΛΙΣ
Πρόλογος	4
Πίνακας Περιεχομένων	7
Συντομογραφίες	9
Εισαγωγή	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'	
1. Η Εκκλησία της Αλεξανδρείας.	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'	
1. Βίος του Πέτρου Α' Αλεξανδρείας.	24
2. Μελιτιανό Σχίσμα.	27
3. Το μαρτύριο του Πέτρου Α'.	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'	
1. Η συγγραφική δραστηριότητα του Πέτρου Αλεξανδρείας.	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'	
1. Οι κανόνες του Πέτρου Αλεξανδρείας.	51
Κανόνας 1^{ος}	
Περί τῶν ἀρνησαμένων τὸν Χριστόν μετά πολλάς ταλαιπωρίας.	53
Κανόνας 2^{ος}	
Περί τῶν ἀρνησαμένων τὸν Χριστόν μετά τὴν φυλάκισή τους.	58
Κανόνας 3^{ος}	
Περί τῶν ἀρνησαμένων ἀπό δειλίᾳ ἀνευ πιέσεως.	61
Κανόνας 4^{ος}	
Περί τῶν ἀρνησαμένων καὶ μή μετανοούντων.	65
Κανόνας 5^{ος}	
Περί τῶν ὑποκριθέντων ὅτι θυσίασαν.	69
Κανόνας 6^{ος}	
Περί τῶν ἔξαναγκασθέντων ὑπό τῶν κυρίων τους δούλων θῦσαι ἀντί αὐτῶν.	73
Κανόνας 7^{ος}	
Περί τῶν δεσποτῶν πού ἀνάγκασαν τούς δούλους τους θῦσαι ἀντί αὐτῶν.	76
Κανόνας 8^{ος}	
Περί τῶν προσελθόντων στὸν ἀγῶνα ἐκπεσόντων ἐκούσια καὶ εἰλικρινῶς μετανοησάντων.	80
Κανόνας 9^{ος}	
Περί τῶν αὐθαιρέτων, ἔαυτούς ὁδηγοῦντας στὸν ἀγῶνα.	83
Κανόνας 10^{ος}	
Περί τῶν ἐκπεσόντων κληρικῶν.	91

Κανόνας 11^{ος} Περί τῶν αύθαιρέτως εἰσελθόντων στόν ἀγῶνα καί ἐκπεσόντων μετά πολλῶν βασάνων πού ὑπέστησαν.	98
Κανόνας 12^{ος} Περί τῶν διά δωροδοκίας, ἀποφυγόντων τά βασανιστήρια.	105
Κανόνας 13^{ος} Περί τῶν ἀποφυγόντων τῶν δοκιμασιῶν διά τῆς φυγῆς.	109
Κανόνας 14^{ος} Περί τῶν διά τῆς βίας ἔξαναγκασθέντων θῦσαι.	116
Κανόνας 15^{ος} Περί τῆς νηστείας Τετάρτης καί Παρασκευῆς καί μή γονυκλισίας τῆς Κυριακῆς.	121
Επίλογος	128
Βιβλιογραφία	133
1. Πηγές	133
1. Βοηθήματα	134

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α. ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Άγ.	Άγιος
Α.Ε.	Ανώνυμη Εταιρεία
αρθ.	άρθρο
ΒΕΠΕΣ	Βιβλιοθήκη Έλλήνων Πατέρων καί Έκκλησιαστικῶν Συγγραφέων
εκδ.	εκδόσεις
Εκδ. Οίκος.	Εκδοτικός Οίκος
Ε.Κ.Π.Α.	Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
ΕΠΕ	Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας, επιμ. Π. Χρήστου, Πατερικές εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», Θεσσαλονίκη
επιμ.	επιμέλεια
Θ.Η.Ε.	Θρησκευτική Ηθική Εγκυκλοπαίδεια
Ι.Μ.	Ιερά Μονή
ΚΕ.Π.Ε.	Κέντρον Πατερικών Εκδόσεων
Μ.	Μέγας
Μενεβίσογλου, Ιστορική είσαγωγή: Γ.Μενεβίσογλου, είσαγωγή εἰς τούς κανόνας τῆς Ὁρθοδόξου Έκκλησίας, ἔκδ. Ι. Μητρόπολις Σουηδίας και πάσης Σκανδιναβίας, Στοκχόλμη, 1990.	
Μητρ.	Μητροπολίτης
Μ.Ο.Χ.Ε.	Μεγάλη Ορθόδοξη Χριστιανική Εγκυκλοπαίδεια
μ.Χ.	μετά Χριστόν
ό.π.	όπου παραπάνω
Πηδάλιον: Άγ. Νικοδήμου Άγιορείτου, Πηδάλιον, ἐκ τοῦ Βλάστου Χ. Βαρβαρήγου, Άθηναις 1886.	Τυπογραφείου
Π.Κ.	Ποινικός Κώδικας
π.Χ.	προ Χριστού
Ρ-Π, Σύνταγμα: Γ.Α. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, Οἱ θείοι καὶ οἱ Ἱεροί Κανόνες οἱ κανονικαὶ ἐπιστολαί τῶν Άγίων Πατέρων, τ. 3-4, ἐκ τῆς Τυπογραφίας Γ. Χαρτοφύλακος, Άθηνήσιν 1853.	
σ.	σελίδα
Σεβ.	Σεβασμιώτατος

στ.	στήλη
Τ.	τόμος
ΤΕΥΧ.	τεύχος
B. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ	
AS: H. Delehaye-P. Peeters-M. Coens <i>Acta Sanctorum</i> , Boulevard Saint-Michel, Bruxellis, 1931.	
COD: J. Alberigo, P.P. Joannou, C. Leonardi, P. Prodi, <i>Conciliorum Oecumenicorum Decreta</i> , ed. Centro di Documentazione Instituto per le Scienze Religiose, Bologna.	
col.	column
ed.	editions
PG	PG Patrologia Graeca, εκδ. J. Migne, Παρίσι 1857, (πανομοιότυπος ἀνατύπωσις ἀπό το Κέντρον Πατερικῶν Ἐκδόσεων (ΚΕ.Π.Ε.), Αθῆνα 2003).
PL	Patrologiae corsus completus, εκδ. J. Minge, Parisiis 1885
SEC: H. Delehaye, <i>Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanum</i> , col. 256-258.	
SHE: J.A. Festugiere, <i>Sozomene Histoire Ecclesiastique</i> , ed. Du Cerf, Paris 1983.	

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Αλεξάνδρεια (Ισκεντερέια ή Σκεντερέια στα αραβικά και Ράκοτι στα κοπτικά) αποτελεί ιστορική πόλη της βορείου Αιγύπτου, και βρίσκεται στα παράλια της Μεσογείου κοντά στο Δέλτα του Νείλου. Κτίστηκε από τον Μέγα Αλέξανδρο το 331 π.Χ. από τον οποίο και έλαβε το όνομά του, λέγεται μάλιστα ότι ο ίδιος τη σχεδίασε στο έδαφος, δίνοντάς της σχήμα Μακεδονικής χλαμύδας (παραλληλόγραμμη). Την συνέχεια της σχεδίασή της ανέλαβε ο αρχιτέκτονας Δεινοκράτης¹.

Στα μεταλεξανδρινά χρόνια γίνεται πρωτεύουσα της Αιγύπτου, υπό την διοίκηση των Πτολεμαίων. Είκοσι πέντε χρόνια μετά την κτίση της, ο διάδοχος του Μ. Αλεξάνδρου Πτολεμαίος ο Σωτήρ, την προικίζει με την διάσημη βιβλιοθήκη, η οποία κατά τους χρόνους ακμής της, αριθμούσε επτακόσιες χιλιάδες τόμους που κάλυπταν όλους του τομείς του τότε επιστητού. Επίσης, το Μουσείο αποτελούσε ένα είδος πανεπιστημίου, στο οποίο δίδασκαν οι πιο διακεκριμένοι λόγιοι, φιλόσοφοι και επιστήμονες της εποχής, καθιστώντας το με αυτό τον τρόπο, πνευματικό, οικονομικό, πολιτισμικό κέντρο των γραμμάτων και των επιστημών².

Η Αλεξάνδρεια αναπτύσσεται στο πέρασμα του χρόνου και γρήγορα αποκτά φήμη και αίγλη. Γίνεται σπουδαίο εμπορικό και πολιτισμικό κέντρο καλλιέργειας της Ελληνικής Παιδείας, καθώς και αναδεικνύεται σε πρώτη πόλη της Ανατολής. Στα τέλη του 2^{ου} αιώνα ήταν η τρίτη σε πληθυσμό, ισχύ και ακτινοβολία πόλη της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Μόνο οι πόλεις της Ρώμης και της Αντιόχειας

¹ Αντ. Μαλλιάρης, «Αλεξάνδρεια», νέα εγκυκλοπαίδεια 2 (2006), εκδ. Μαλλιάρης Παιδεία και Πήγασος εκδοτική Α.Ε., σ. 199-200.

² Κων. Σκουτέρης, Ιστορία Δογμάτων, τ. 1, Αθήνα 1998, σ. 518.

μπορούσαν να συγκριθούν μαζί της από οικονομικής και πολιτικής άποψης. Από πλευράς όμως πνευματικών επιτευγμάτων και πολιτιστικής παράδοσης υπερτερούσε όλων κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου³.

Η παρουσία της είναι συνεχής από τότε μέχρι και σήμερα, αποτελώντας το μεγαλύτερο εμπορικό κέντρο της Αιγύπτου και ένα από τα μεγαλύτερα της Ανατολικής Μεσογείου, με πληθυσμό 4.812.186 σύμφωνα με τις καταγραφές του 2015.

Στην Αίγυπτο, εκείνος που πρώτος κήρυξε το Ευαγγέλιο, το οποίο και συνέγραψε σύμφωνα με την εκκλησιαστική παράδοση ήταν ο Απόστολος και Ευαγγελιστής Μάρκος ιδρύοντας το 43 μ.Χ. την Εκκλησία της Αλεξάνδρειας⁴. Ήταν ο πρώτος Επίσκοπός της, την οποία ποίμανε από το 43 έως το 63 μ.Χ., έχοντας μαρτυρικό θάνατο από όχλο εθνικών, τον οποίον έσυρε στο δρόμο και τον σκότωσε. Το λείψανό του μέχρι το 828 μ.Χ. φυλασσόταν στην Εκκλησία του Βουκόλου Αλεξανδρείας, κατόπιν από δύο εμπόρους μεταφέρθηκε στη Βενετία. Έκτοτε φυλάσσεται εκεί, στη Βασιλική του Αγίου Μάρκου.

Η Αλεξάνδρεια εξελίσσεται σε μεγάλο πνευματικό κέντρο στο οποίο συνυπάρχουν ελληνικά, αιγυπτιακά, ιουδαϊκά και ανατολικά στοιχεία, από την ανάμειξη των οποίων προήλθε και ο πολιτισμός των ελληνιστικών χρόνων. Δεν είναι τυχαία λοιπόν η ύπαρξη της περίφημης Κατηχητικής Σχολής που ανέδειξε άνδρες μεγάλου πνευματικού διαμετρήματος, όπως ο Πανταίνος, ο Κλήμης, ο Ωριγένης και αργότερα ο Πέτρος⁵.

Η Κατηχητική Σχολή δεν ήταν επιφορτισμένη μόνο με το έργο προετοιμασίας των νέων πιστών, αλλά αποτελούσε και ανωτέρου επιπέδου ιδιωτικό ίδρυμα, στο οποίο γινόταν μελέτη και ανάλυση θεολογικών και φιλοσοφικών ζητημάτων, με έργο την απόδοση απαντήσεων σε επίκαιρα θέματα της εποχής. Αποτελούσε προσωποκεντρική σχολή, η οποία ήταν πάντα συνδεδεμένη με μια

³ Κων. Σκουτέρης, *Ιστορία Δογμάτων*, τ. 1, Αθήνα 1998, σ. 517.

⁴ Εύσέβιος Καισαρείας, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, ΕΠΕ 1,203.

⁵ Η. Μουτσούλας, *Είσαγωγή εἰς τήν Πατρολογίαν*, έκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2009, σ. 158.

επιφανή, διακεκριμένη προσωπικότητα, η οποία και διέθετε κύρος, γνώσεις, αλλά και διδακτική ικανότητα. Δεν είχε άμεση εξάρτηση από την Εκκλησία, δεν ήταν εκκλησιαστικό καθίδρυμα, αλλά διατηρούσε στενούς πνευματικούς δεσμούς με αυτή, παρόλο που κατά περιόδους, είχαν την διεύθυνσή της, πιστά και ενεργά μέλη της Εκκλησίας⁶.

Οι κύριες τάσεις της Αλεξανδρινής Σχολής είναι η υπερτίμηση του πνευματικού και αιώνιου στοιχείου έναντι του σωματικού και ιστορικού, υπερτονίζοντας με αυτό τον τρόπο την θεία φύση του Χριστού. Χαρακτηριστικό της είναι η κατά την ερμηνεία της Αγίας Γραφής χρήση της αλληγορικής μεθόδου. Η εις τα áκρα ώθηση των στοιχείων αυτών αργότερα οδήγησαν στον μονοφυσιτισμό⁷.

Στην Αλεξάνδρεια θα γεννηθούν οι αιρέσεις του αρειανισμού και μονοφυσιτισμού, με τους μονοφυσίτες (Κόπτες) να επικρατούν αργότερα όχι μόνο στην Αλεξάνδρεια, αλλά και σε ολόκληρη την Αίγυπτο⁸.

Ο Επίσκοπος Πέτρος Α' διαδέχθηκε τον Θεωνά (300-311) και μετά τον Ευαγγελιστή Μάρκο, υπήρξε ο πρώτος μάρτυς Επίσκοπος Αλεξανδρείας⁹. Την περίοδο αυτή βρίσκονταν σε εξέλιξη οι φοβεροί διωγμοί του Διοκλητιανού (284-305), ο οποίος είχε ιδιαίτερους δεσμούς με την Αίγυπτο, διότι ήταν υπό την άμεση διοίκησή του. Γνωρίζουμε ότι οι Χριστιανοί υποβάλλονταν σε φοβερά σωματικά και ηθικά βασανιστήρια, με σκοπό να αρνηθούν την πίστη τους και να αναγκαστούν να θυσιάσουν στα είδωλα. Όσοι αρνούνταν να εφαρμόσουν αυτά, φυλακίζονταν και πολλοί εξ αυτών καταδικάζονταν σε θάνατο¹⁰.

Το 305 μ.Χ. παραιτήθηκε ο Διοκλητιανός και τον διαδέχτηκε ο Γαλέριος ως πρώτος Αύγουστος, αλλά η διοίκηση της Αιγύπτου ανατέθηκε στον Μαξιμιανό ως δευτέρου. Αυτός, εξακολούθησε με

⁶ Κων. Σκουτέρης, *Ιστορία Δογμάτων*, τ. 1, Αθήνα 1998, σ. 518.

⁷ Η. Μουτσούλας, *Εισαγωγή είς τήν Πατρολογίαν*, εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2009, σ. 159.

⁸Αντ. Μαλλιάρης, «Αλεξάνδρεια», *νέα εγκυκλοπαίδεια* 2 (2006), εκδ. Μαλλιάρης Παιδεία και Πήγασος εκδοτική Α.Ε., σ. 201.

⁹Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία τῆς Ἑκκλησίας Αλεξανδρείας (62-1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Αλεξάνδρεια 1935, σ. 140.

¹⁰Χρυσ. Παπαδόπουλος, ό.π., σ.142.

μεγαλύτερη αγριότητα τους διωγμούς κατά των Χριστιανών, ιδίως μετά το 308 μ.Χ. οπότε και εξέδωσε διάταγμα γενικού διωγμού των Χριστιανών¹¹.

Επειδή κατά την διάρκεια των διωγμών εκτός των άλλων Χριστιανών, τέσσερις Επίσκοποι ο Ησύχιος, ο Παχώμιος, ο Θεόδωρος και ο Φιλέας συνελήφθησαν και φυλακίστηκαν, ο Επίσκοπος Πέτρος αναγκάστηκε να απομακρυνθεί από την πόλη του, ώστε να αποφύγει την σύλληψη, κρίνοντας ότι με αυτόν τον τρόπο θα βοηθούσε περισσότερο το ποίμνιό του. Δεν εκτελούσε τα ποιμαντικά του καθήκοντα, όμως διατηρούσε την επικοινωνία με το ποίμνιό του. Εκείνη την περίοδο βρήκε αφορμή ο Μελίτιος Επίσκοπος Λυκοπόλεως, ο οποίος εποφθαλμιούσε την Επισκοπή του, να εισέλθει στα δικαιώματα και καθήκοντα αυτού, να προβεί σε χειροτονίες ή αντικαταστάσεις, οι οποίες ήταν αντικανονικές¹² διότι ο Πέτρος διατηρούσε την επικοινωνία με το ποίμνιό του.

Ο Πέτρος πληροφορήθηκε τις κινήσεις του Μελιτίου και επικοινώνησε με το ποίμνιό του, συνιστώντας τους την αποχή και παύση επικοινωνίας με αυτόν. Συνεκάλεσε το 305 ή 306 μ.Χ. Σύνοδο η οποία και καθαίρεσε τον Μελίτιο για τις παράνομες και αντικανονικές πράξεις του. Ο Μελίτιος αντί να συνετιστεί, αποσχήσθηκε της Εκκλησίας δημιουργώντας ακολούθως το γνωστό Μελιτιανό Σχίσμα¹³.

Αργότερα, το Πάσχα του 306 μ.Χ., ο Επίσκοπος Πέτρος απέστειλε Επιστολή στους Επισκόπους της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας «Περί Μετανοίας», διά της οποίας κανόνιζε την θέση των νέων «πετπτωκότων», τους οποίους διαίρεσε σε κατηγορίες και τους όρισε τα επιτίμια, προκειμένου να επιστρέψουν στις τάξεις της Εκκλησίας¹⁴. Εκ της Επιστολής αυτής προήλθαν οι δεκατέσσερις

¹¹ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία τῆς Έκκλησίας Άλεξανδρείας (62-1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Άλεξάνδρεια, σ. 146.

¹² Βασ. Στεφανίδης, *Έκκλησιαστική Ιστορία*, Έκδ. Οίκος «Άστήρ» Αλ. Ε. Παπαδημητρίου, Αθήναι 1978, σ. 80.

¹³ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία τῆς Έκκλησίας Άλεξανδρείας (62-1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Άλεξάνδρεια 1935, σ. 152.

¹⁴ Χρυσ. Παπαδόπουλος, ό.π., σ. 152.

πρώτοι Κανόνες, ενώ ο δέκατος πέμπτος Κανόνας προήλθε από την εορταστική Επιστολή «Τρικεντίω τινί»¹⁵.

Στις 11 Απριλίου του 311 μ.Χ. ο Γαλέριος αναγκάστηκε να αναστείλει τους διωγμούς και ο Μαξιμιανός εφάρμοσε την εντολή του. Και ενώ προς στιγμήν όλοι νόμισαν ότι τελείωσαν οι διωγμοί και οι εξόριστοι επανέρχονταν θριαμβευτικά, ο έπαρχος Αλεξανδρείας με διαταγή του Μαξιμιανού συνέλαβε αιφνιδιαστικά τον Επίσκοπο Πέτρο και τον καταδίκασε σε θάνατο διά αποκεφαλισμό¹⁶.

¹⁵ Μενεβίσογλου, Ιστορική είσαγωγή, σ. 521.

¹⁶ Χρυσ. Παπαδόπουλος, Ιστορία τῆς Ἐκκλησίας Αλεξανδρείας (62-1934), Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Άλεξάνδρεια 1935, σ. 148.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

1. Η Εκκλησία της Αλεξανδρείας

Η επιλογή της πόλης της Αλεξανδρείας για την ίδρυση της Εκκλησίας από τον Απόστολο και Ευαγγελιστή Μάρκο δεν πραγματοποιήθηκε με τυχαίο τρόπο. Αυτό οφείλεται στην διορατικότητά του, στην στρατηγική θέση της πόλης, στην πολιτιστική και πνευματική της παράδοση, καθώς και στην ύπαρξη μεγάλης κοινότητας Ιουδαίων, που ήταν εγκατεστημένοι στην περιοχή πριν από την υποταγή της στον Μέγα Αλέξανδρο. Αργότερα επί Πτολεμαίων οδηγήθηκαν στην Αλεξάνδρεια και Θηβαΐδα, χιλιάδες Ιουδαίοι στους οποίους είχε παραχωρηθεί θρησκευτική ελευθερία και άλλα προνόμια, τα οποία και διατήρησαν αργότερα και οι Ρωμαίοι κατακτητές¹⁷.

Μερικοί εξ αυτών μεταβαίνοντες στα Ιεροσόλυμα για τις μεγάλες εορτές του Ιουδαϊσμού, είχαν έρθει σε επαφή και είχαν ακούσει το χριστιανικό κήρυγμα, το οποίο ενστερνίστηκαν και με την επιστροφή τους το μετέφεραν στην Αλεξάνδρεια¹⁸.

Ο Απόστολος και Ευαγγελιστής Μάρκος δεν είχε κάποια σχέση με την περιοχή και καταγόταν από πλούσια οικογένεια των Ιεροσολύμων. Έχουν διασωθεί λίγα στοιχεία σχετικά με την ζωή και την δράση του. Πιστεύεται ότι γεννήθηκε γύρω στο 15 μ.Χ., από οικογένεια Κυπριακής καταγωγής. Την μητέρα του την έλεγαν Μαρία και ήταν αδελφή του Αποστόλου Βαρνάβα. Τον αναφέρει και ο Απόστολος Παύλος ως ανιψιό του Βαρνάβα¹⁹. Το όνομά του ήταν Ιωάννης, το Μάρκος ήταν το Ρωμαϊκό επώνυμο όπως συνηθίζοταν.

¹⁷ Παν. Τζουμέρκας, «Εκκλησιαστική Ιστορία», *M.O.X.E.*, τ. 2, εκδ. Στρατηγικές, Αθήνα 2015, σ. 123.

¹⁸ Παν. Τζουμέρκας, ό.π., σ. 124.

¹⁹ Nestle - Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Bibelgesellschaft, σ, 530 (Πρός Κολοσσαء 4, 10).

Υπάρχουν κάποιες αναφορές σχετικά με την καταγωγή του, ότι καταγόταν από την Κυρηναϊκή, την Ανατολική παραλιακή περιοχή της σημερινής Λιβύης, που ήταν Ρωμαϊκή επαρχία μαζί με την Κύπρο από το 74 π.Χ.²⁰

Η χήρα μητέρα του Μαρία ήταν πλούσια, ευσεβής, αφοσιωμένη στην ομάδα του Χριστού και είχε παραχωρήσει την ευρύχωρη κατοικία της για να γίνονται οι πρώτες συναθροίσεις²¹. Υπάρχουν αναφορές που υποστηρίζουν ότι στο υπερώο του τελέσθηκε ο Μυστικός Δείπνος και πιθανόν σ' αυτό να είχε διδάξει και ο ίδιος ο Ιησούς²². Εκεί κατέψυγε και ο Απόστολος Πέτρος μετά την αποφυλάκισή του καθότι η Μαρία ήταν μαθήτριά του²³. Η κατοικία αυτή θεωρείται από πολλούς ως η πρώτη «κατ' οίκον Εκκλησία».

Ο Απόστολος Μάρκος είχε στενή πνευματική σχέση με τον Απόστολο Πέτρο, ο οποίος στην Α΄ επιστολή του τον αποκαλεί «*υιόν του*»²⁴.

Μαζί με τον θείο του Βαρνάβα ακολούθησε τον Απόστολο Παύλο περίπου το 47 μ.Χ. στην Σαλαμίνα της Κύπρου οργώνοντας κυριολεκτικά το νησί, κηρύττοντας με αυτόν τον τρόπο, το λόγο του Θεού. Τέλος ακολούθησε και προσκολλήθηκε στον Απόστολο Πέτρο διατελώντας γραμματέας του αλλά και βοηθός του στο χριστιανικό κήρυγμα²⁵.

Κατά την εκκλησιαστική παράδοση, είναι ο πρώτος που κήρυξε επίσημα το χριστιανικό κήρυγμα στην Αίγυπτο και θεωρείται ο ιδρυτής της Αλεξανδρινής Εκκλησίας, σφραγίζοντας δια του μαρτυρίου του και διά της συγγραφής του Ευαγγελίου του, την πορεία της δια παντός. Εγκαταστάθηκε στην Αλεξάνδρεια το

²⁰ Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη, σ. 85.

²¹ Παν. Χρήστου, *Εκκλησιαστική Γραμματολογία Πατέρες και Θεολόγοι του Χριστιανισμού*, τ. Α΄, Εκδ. Οίκος Κυρομάνος, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 9.

²² Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη, σ. 86.

²³ Nestle - Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Bibelgesellschaft, σ. 356 (Πράξεις Αποστόλων 12, 12-17).

²⁴ Nestle - Aland, ο.π., σ. 608 (Πέτρου Α΄ 5, 13).

²⁵ Παν. Χρήστου, *Εκκλησιαστική Γραμματολογία Πατέρες και Θεολόγοι του Χριστιανισμού*, τ. Α΄, Εκδ. Οίκος Κυρομάνος, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 9.

43 μ.Χ., έτος που θεωρείται και έτος ίδρυσης της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας, της πρώτης Εκκλησίας στην Ανατολή²⁶.

Εξαπλώθηκε ταχύτατα λόγω του πρόσφορου εδάφους και εξακολουθεί μέχρι και σήμερα, να έχει ηγετική θέση στο σύστημα διοίκησης των ορθοδόξων Εκκλησιών, μετά την Κωνσταντινούπολη μάλιστα αποκαλείται «δευτερόθρονο Πατριαρχείο».

Ο Απόστολος και Ευαγγελιστής Μάρκος είναι ο πρώτος Επίσκοπος Αλεξανδρείας και το διάστημα από το 43 έως το 62 μ.Χ. έζησε και δίδαξε κατά περιόδους στην Αλεξάνδρεια. Εκεί περί το 55 μ.Χ. έγραψε το Ευαγγέλιο του, βάσει του κηρύγματος του Απόστολου Πέτρου που ακολουθούσε, στα ελληνικά²⁷.

Το Ευαγγέλιο του είναι το πρώτο χρονικά και το πιο συνοπτικό από τα υπόλοιπα Ευαγγέλια, του Ματθαίου, Λουκά και Ιωάννη. Απευθύνεται στους Χριστιανούς, είναι γραμμένο στην ελληνική γλώσσα περιέχοντας αρκετούς αραμαϊσμούς και αποτελεί μεταφορά στο γραπτό λόγο της προφορικής παράδοσης του κηρύγματος του Αποστόλου Πέτρου. Ο σκοπός ήταν να παρουσιάσει τα γεγονότα της ζωής του Χριστού αλλά και να δείξει ότι στο πρόσωπό του πραγματοποιήθηκαν οι επαγγελίες του Πατρός Του για την σωτηρία μας. Αρχίζει με την εκπλήρωση των προφητειών, στη συνέχεια καταγράφει τη δράση του Χριστού στην Γαλιλαία και έξω από αυτήν, ακολουθεί την πορεία του προς τα Ιεροσόλυμα, τα γεγονότα που ακολουθούν την Σταύρωση και την Ανάστασή Του. Εκείνο στο οποίο δίνει περισσότερη σημασία, είναι η ιστορία του Πάθους, στην οποία αφήνει να καταδειχθεί ότι επί του Σταυρού ολοκληρώνεται η νίκη του Ιησού επί των δυνάμεων του πονηρού και του θανάτου²⁸.

Πρώτος μαθητής του υπήρξε ο Ανιανός (ή Αννιανός) υποδηματοποιός στο επάγγελμα, τον οποίον γνώρισε κατά την επίσκεψή του στο κατάστημά του και του ζήτησε να μάθει για τον

²⁶ Παν. Τζουμέρκας, «Εκκλησιαστική ιστορία», *M.O.X.E.* 2 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 124.

²⁷ Παν. Χρήστου, *Εκκλησιαστική Γραμματολογία Πατέρες και Θεολόγοι του Χριστιανισμού*, τ. Α', Εκδ. Οίκος Κυρομάνος, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 10.

²⁸ Σαβ. Αγουρίδης, «Σκοπός του Ευαγγελίου του Μάρκου», *Θ.H.E.* 8 (1968), στ. 753-754.

Χριστό, λέγοντάς του ότι γνώριζε μόνο την Ιλιάδα και την Οδύσσεια²⁹. Βαφτίστηκε και υπήρξε στην συνέχεια διάδοχός του. Εκτός από αυτόν, ο Απόστολος Μάρκος χειροτόνησε πρεσβύτερους, εππά διακόνους και άλλους κληρικούς³⁰.

Υπάρχει και η άποψη ότι ο Χριστιανισμός στην Αίγυπτο και στην Αλεξάνδρεια να εισήχθη ανοργάνωτα και σποραδικά από την Παλαιστίνη, μέσω της πολυπληθούς Ιουδαϊκής κοινότητας³¹. Οι Ιουδαίοι ήδη από τα προχριστιανικά χρόνια είχαν εγκατασταθεί στην Αίγυπτο και πολλά μέλη τους μετέβαιναν στα Ιεροσόλυμα για να συμμετάσχουν στις μεγάλες γιορτές του Ιουδαϊσμού. Κάποιοι εξ αυτών ήρθαν σε επαφή ασπάστηκαν και ακολούθησαν το χριστιανικό κήρυγμα, το οποίο και διέδωσαν σιγά-σιγά, καλυμμένοι στην αρχή από την πολυπληθή Ιουδαϊκή κοινότητα της Αλεξάνδρειας και της ενδοχώρας. Μόνο μετά την αποτυχημένη εξέγερση των Ιουδαίων το 115-117 μ.Χ. στην Ιουδαία ο Χριστιανισμός βγήκε στο ιστορικό προσκήνιο αυτονομήθηκε από τους Ιουδαίους ακολουθώντας δική του ανοδική πορεία³².

Μετά την ίδρυση της Εκκλησίας της Αλεξάνδρειας ο Απόστολος Μάρκος, βλέποντας την αντίδραση των εθνικών και της Ρώμης για την ραγδαία διάδοση της νέας θρησκείας υποχρεώθηκε να εξοριστεί λόγω των συνθηκών που επικρατούσαν, το φθινόπωρο του 60 μ.Χ., στην Κυρηναϊκή (Λιβύη)³³. Εκεί συνεχίζοντας το έργο του ενίσχυσε τους Χριστιανούς της περιοχής και χειροτόνησε και Επισκόπους. Από εκεί μετέβει στη Ρώμη για να βοηθήσει τον Απόστολο Παύλο. Στην Ρώμη είχε μεγάλη και σπουδαία δραστηριότητα, τόση ώστε χαρακτηρίστηκε «ιδρυτής της Εκκλησίας Ακυληίας»³⁴.

Επέστρεψε στην Αλεξάνδρεια στα τέλη του 62 μ.Χ. ή αρχές του 63 μ.Χ. αφού πέρασε πρώτα από την Κυρηναϊκή, συνεχίζοντας με ενθουσιασμό το έργο της διάδοσης του Χριστιανισμού. Ο

²⁹ Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη, σ. 89.

³⁰ Παν. Τζουμέρκας, «Εκκλησιαστική Ιστορία», *M.O.X.E. 2* (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 124.

³¹ Παν. Τζουμέρκας, ό.π., σ. 124.

³² Δημ. Μόσχος, *Συνοπτική Ιστορία της Χριστιανικής Εκκλησίας*, τ. Α', εκδ. Ακρίτας, σ. 48.

³³ Παν. Τζουμέρκας, «Εκκλησιαστική Ιστορία», *M.O.X.E. 2* (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 124.

³⁴ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία τής Έκκλησίας τής Αλεξανδρείας (62-1934)*, Αθήνα 1985, σ. 58.

Χριστιανισμός είχε εξαπλωθεί και είχε ιδρυθεί ένας χριστιανικός ναός στην περιοχή της συνοικίας Βουκόλου. Η παρουσία του και το κήρυγμά του εξόργισε το εθνικό στοιχείο που αποφάσισε να τον εξοντώσει τελειωτικά.

Το Πάσχα του 63 μ.Χ. ενώ βρισκόταν στο Ναό του Βουκόλου, τελώντας τη θεία λειτουργία, εξαγριωμένο πλήθος Εθνικών εισέβαλε στο ναό. Εν συνεχεία αρπάζοντάς τον βίαια, τον έσυραν στους δρόμους, δένοντάς τον από το λαιμό, βασανίζοντάς τον με φρικτά βασανιστήρια και τέλος τον οδήγησαν στην φυλακή. Τα βασανιστήρια συνεχίστηκαν και την επόμενη μέρα, οπότε και μη αντέχοντας εξέπνευσε. Το λείψανό του το παρέλαβαν οι Χριστιανοί της πόλης και το ενταφίασαν³⁵. Πάνω στον τάφο του αργότερα κατασκευάστηκε ναός, που καταστράφηκε στη συνέχεια από τους Άραβες επιδρομείς³⁶. Απορίας άξιον είναι το γεγονός ότι δεν υπάρχει μέχρι σήμερα Ορθόδοξος Ναός στην Αλεξάνδρεια ή το Κάιρο, αφιερωμένος στον ιδρυτή της Εκκλησίας της Αλεξάνδρειας, παρά μόνο ναός των Κοπτών, που ανοικοδομήθηκε μετά την κατάκτηση της περιοχής από τους Άραβες.

Το λείψανό του παρέμεινε μέχρι τον 9^ο αιώνα στην Αλεξάνδρεια, όταν Βενετοί έμποροι, δωροδόκησαν το 828 τους φρουρούς και το μετέφεραν στην Βενετία με πλοίο (κρύβοντάς το ανάμεσα σε κομμάτια χοιρινού κρέατος για να ξεγελάσουν τους Άραβες λιμενικούς), όπου βρίσκεται μέχρι σήμερα και φυλάσσεται στην περίφημη Βασιλική του Αγίου Μάρκου, κόσμημα της Βενετίας και διεθνή πόλο έλξης επισκεπτών³⁷.

Ο Άγιος Μάρκος συμβολίζεται με τον φτερωτό λέοντα που έγινε σύμβολο της Βενετίας, που τον έχει προστάτη της. Αποτελεί επίσης σύμβολο του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας, γιατί ο λέων συμβολίζει την δύναμη του Ιησού Χριστού³⁸.

³⁵ Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη, σ. 91.

³⁶ Χρισ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία τής Έκκλησίας τής Αλεξανδρείας (62-1934)*, Αθήνα 1985, σ. 65.

³⁷ Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη, σ. 94.

³⁸ Σπ. Καμαλάκης, ό.π., σ. 94.

Μετά τον θάνατό του τον διαδέχτηκε ο πρώτος μαθητής του Ανιανός από το 62-82 μ.Χ.³⁹, που συνέχισε το έργο του Ευαγγελιστή και αποτέλεσε τον 2^ο Επίσκοπο Αλεξανδρείας.

Τον Ανιανό (62-84) στο θρόνο διαδέχτηκαν ο Αβίλιος (83-95), Κέρδων (96-106), Πρίμος (106-118), Ιούστος (118-129), Ευμένης (129-141), Μάρκος Β' (142-152), Κελαδίων (152-166), Αγριππίνος (166-178), Ιουλιανός (178-189), Δημήτριος (189-232), Ηρακλάς (232-248), Διονύσιος (248-264), Μάξιμος (265-282), Θεωνάς (282-300) και φθάνουμε στον Πέτρο Α' (300-311)⁴⁰.

Παρά τα συνεχή προβλήματα που είχε η Εκκλησία της Αλεξανδρείας από την γέννησή της, μπόρεσε να αναπτυχθεί με γοργούς ρυθμούς. Η χριστιανική πίστη μεταδόθηκε και εκτός Αλεξανδρείας στους Έλληνες, τους ελληνιστές Ιουδαίους και τους ιθαγενείς κατοίκους της Αιγύπτου, ιδιαίτερα στις περιοχές της Άνω Αιγύπτου και Νουβίας⁴¹.

Σχετικά με την οργάνωση της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας έχουμε ελάχιστες πληροφορίες. Μέχρι τον 4^ο αιώνα μ.Χ. ο Επίσκοπος Αλεξανδρείας είχε μεγάλη δύναμη και εξουσία σε όλη την Αίγυπτο. Επί Επισκόπου Δημητρίου (189-232), ο Επίσκοπος Αλεξανδρείας έλαβε τον τίτλο του Πατριάρχη⁴². Επί του διαδόχου του Ηρακλά (232-248) λόγω του σταδιακά αυξανόμενου κύρους του, προστέθηκαν οι τίτλοι του Αρχιεπισκόπου και του Πάπα⁴³.

Το μητροπολιτικό σύστημα δεν εφαρμόστηκε στην Εκκλησία της Αιγύπτου, εναρμονισμένο με την πολιτική διοίκηση της Αιγύπτου η οποία ήταν συγκεντρωτική. Ο Οκτάβιος Αύγουστος είχε κρατήσει την Αίγυπτο ως προσωπικό τιμάριο, χωρίς να την έχει εντάξει στις υπόλοιπες επαρχίες της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Έτσι η Αίγυπτος έχει δική της διοίκηση με πρωτεύουσα την Αλεξανδρεία.

³⁹ Παν. Τζουμέρκας, «Εκκλησιαστική Ιστορία», *M.O.X.E. 2* (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 124.

⁴⁰ Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη, σ. 101.

⁴¹ Παν. Τζουμέρκας, «Εκκλησιαστική Ιστορία», *M.O.X.E. 2* (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 124.

⁴² Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη, σ. 102.

⁴³ Παν. Τζουμέρκας, «Εκκλησιαστική Ιστορία», *M.O.X.E. 2* (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 124.

Αργότερα κατά την μεταρρύθμιση του Διοκλητιανού, η Αίγυπτος εντάχθηκε στην Ανατολική Επαρχία της Αυτοκρατορίας με πρωτεύουσα την Αντιόχεια. Αυτό δεν επηρέασε την Εκκλησία της Αλεξάνδρειας, που παρέμεινε πανίσχυρη με τον Επίσκοπό της, να είναι ο μοναδικός ηγέτης της Εκκλησίας της Αιγύπτου και ο μόνος αρμόδιος χειροτονίας Επισκόπων αυτής⁴⁴. Σχετικά στον ΣΤ' κανόνα της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου η οποία ασχολήθηκε με τον τρόπο διοίκησης της Εκκλησίας προσαρμόζοντάς την στην αντίστοιχη πολιτική αναφέρει: «Τά ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω, τά ἐν Αἴγυπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει, ὡστε τον Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν την ἔξουσίαν, ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν Ρώμῃ τοῦτο σύνηθές ἐστίν· ὅμοίως δε καὶ κατά την Ἀντιόχειαν, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις, τά πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις»⁴⁵.

Ο Χριστιανισμός, όπως προαναφέρθηκε διαδιδόταν συνεχώς εκτός της Αλεξάνδρειας, όχι μόνο στην Αίγυπτο αλλά και στις άλλες περιοχές της Αφρικής, στην Λιβύη, την Νουβία, την Αιθιοπία, την Ευδαίμονα και Πετραία Αραβία ακόμα και στην Ινδία. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τις αυξημένες ανάγκες διαποίμανσης, οργάνωσης, συσπείρωσης των πιστών σε κοινότητες, καθώς και ίδρυσης νέων Επισκοπών. Έτσι κατά τον 4^ο αιώνα η Αλεξανδρινή Εκκλησία είχε δέκα επαρχίες με εκατό Επισκόπους⁴⁶, στις οποίες είχε απόλυτη δικαιοδοσία ο Επίσκοπος Αλεξανδρείας, και αυτές είναι οι ακόλουθες:

- Αίγυπτος Α΄: Αλεξάνδρεια με δεκατρείς επισκοπές.
- Αίγυπτος Β΄: Κάβασα με οκτώ επισκοπές.
- Αυγουστανική Α΄: Πηλούσιο με δεκατρείς επισκοπές.
- Αυγουστανική Β΄: Λεοντόπολη με επτά επισκοπές.
- Αρκαδία: Οξύρρυγχος με δέκα επισκοπές.
- Θηβαΐδα Α΄: Αντινόη με οκτώ επισκοπές.
- Θηβαΐδα Β΄: Πτολεμαΐδα Ερμίου με δεκατέσσερις επισκοπές.
- Λιβύη Α΄ ή Πεντάπολις: Πτολεμαΐδα με δεκατέσσερις επισκοπές.
- Λιβύη Β΄ ή Βαρβαρική: Δάρνις με επτά επισκοπές.
- Αιθιοπία: Αξώμη με έξι επισκοπές⁴⁷.

⁴⁴ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Τό Πατριαρχεῖο Αλεξανδρείας καὶ πᾶσης Ἀφρικῆς στὸ χρόνο ἀπό τὸν Απόστολο Μάρκο στὴν τρίτη χιλιετία, Ἀθῆνα - Αλεξάνδρεια 2000, σ. 71.*

⁴⁵ Χρυσ. Παπαδόπουλος, θ.π., σ. 72.

⁴⁶ Χρυσ. Παπαδόπουλος, θ.π., σ. 72.

⁴⁷ Χρυσ. Παπαδόπουλος, θ.π., σ. 72.

Τέλος, λόγω μη επαρκών στοιχείων υπάρχει δυσκολία στον προσδιορισμό του τρόπου εκλογής του Αρχιεπισκόπου Αλεξανδρείας. Σύμφωνα με τους εκκλησιαστικούς συγγραφείς και τις διαθέσιμες πληροφορίες εκλεγόταν από τους πρεσβύτερους. Κάτι τέτοιο όμως θεωρείται σχεδόν αδύνατον, να μην υπάρχουν δηλαδή άλλοι Επίσκοποι σε όλη την Αίγυπτο. Όπως υποστηρίζει ο μακαριστός Μητροπολίτης Καρθαγένης Χρυσόστομος, «Τουλάχιστον αυτό προκύπτει από τις μαρτυρίες, αφού σύμφωνα με αυτές, κατά τους τρεις πρώτους χριστιανικούς αιώνες υπήρχαν Επίσκοποι στην Αίγυπτο. Άλλωστε είναι γνωστό ότι κατά τους δύο πρώτους αιώνες, κατά τους οποίους διαμορφωνόταν το πολίτευμα της Εκκλησίας, με τον όρο πρεσβύτεροι, μπορούσαν να υπονοούνται και οι Επίσκοποι. Εάν πάλι δεχτούμε ότι τον Αρχιεπίσκοπο Αλεξανδρείας χειροτονούσαν πρεσβύτεροι, τότε οι άλλες Εκκλησίες, δεν έπρεπε να αναγνωρίζουν τον επισκοπικό βαθμό του.

Είναι λοιπόν βέβαιο ότι η χειροτονία του γινόταν από Επισκόπους, ενώ συμμετείχαν σ' αυτήν και οι πρεσβύτεροι και ο λαός»⁴⁸.

Η Εκκλησία της Αλεξανδρείας είναι η πρώτη Εκκλησία της Ανατολής, που συνεχίζει μέχρι σήμερα, μετά τη Νέα Ρώμη, την Κωνσταντινούπολη, να κατέχει ηγετική θέση στο σύστημα διοίκησης.

⁴⁸ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Τό Πατριαρχεῖο Άλεξανδρείας καὶ πᾶσης Ἀφρικῆς στὸ χρόνο ἀπό τὸν Απόστολο Μάρκο στὴν τρίτη χιλιετία, Αθήνα - Άλεξάνδρεια 2000 σ. 73-74.*

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Β'

1. Βίος του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας

Ιστορικά στοιχεία που να αφορούν τη ζωή του Επισκόπου Αλεξανδρείας Πέτρου Α΄, πριν την ανάδειξή του στο θρόνο δεν έχουν διασωθεί.

Ο Πέτρος διαδέχτηκε τον θανόντα την 28^η Δεκεμβρίου 300 μ.Χ. Θεωνά, ο οποίος πριν από το θάνατό του είχε υποδείξει αυτόν για αντικαταστάτη του. Η εκλογή του έγινε ομόφωνα δεκτή από τον κλήρο και το λαό, στον οποίο ήταν αγαπητός και σεβαστός⁴⁹.

Ο Πέτρος Α΄ Αλεξανδρείας ήταν σπουδαία προσωπικότητα, εργάστηκε με πολύ μεγάλη επιτυχία πριν την εκλογή του, ως δάσκαλος ή προϊστάμενος της Σχολής, αναδεικνυόμενος ως ένας από τους πρώτους αντιωριγενιστές με τα έργα του. Συνέταξε θεολογικά έργα στα οποία εκφραζόταν θετικά, όχι μόνο για την θεότητα του Χριστού, αλλά και για τις δύο φύσεις του⁵⁰. Σχετικά, ο καθηγητής Στυλιανός Παπαδόπουλος αναφέρει «Οι απόψεις του αυτές είναι σημαντικές για την πρωτότητά τους. Επιπλέον η διατύπωσή του ότι ο Χριστός «συναμφότερον τοίνυν δείκνυται, ὅτι Θεός ὅτι ἡν φύσει καὶ γέγονεν ἀνθρωπος φύσει» είναι κυριολεκτικά πολυσήμαντη και μάλλον γνωστή στον Αθανάσιο, που ανέπτυξε την θεολογία του «φύσει και αληθινός Υιός του Θεού ο Κύριος»⁵¹.

Σχετικά με την άποψη ότι διετέλεσε διευθυντής της Κατηχητικής Σχολής υπάρχουν διαφορετικές απόψεις, ο Φίλιππος Σιδήτης μας πληροφορεί, ότι προήχθη στον επισκοπικό θρόνο από την

⁴⁹ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία τῆς Ἐκκλησίας Αλεξανδρείας (62-1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Άλεξανδρεία 1935, σ. 141.

⁵⁰ Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη, σ. 128.

⁵¹ Στ. Παπαδόπουλος, *Πατρολογία*, τ. Β', Αθήνα 1990, σ. 64.

καθηγητική έδρα της θεολογικής σχολής, με τον Ευσέβιο να διαφωνεί αναφέροντας ότι επί Επισκόπου Θεωνά 281-300 η Σχολή είχε προϊστάμενο τον Αχιλλά⁵².

Αυτό δεν αποκλείει ο Πέτρος να είχε προηγηθεί του Αχιλλά ή και να δίδασκαν συγχρόνως. Ο ίδιος ο Ευσέβιος άλλωστε τον χαρακτηρίζει ως «Θεῖον τι χρῆμα διδασκάλων τῆς ἐν Χριστῷ θεοσεβείας»⁵³.

Ο Παν. Τζουμέρκας γράφει ότι περί το 295 μ.Χ. ανέλαβε προϊστάμενος της Κατηχητικής Σχολής, ο κατόπιν Επίσκοπος Πέτρος μέχρι την ενθρόνισή του⁵⁴.

Ο Πέτρος Α' υπήρξε φωτισμένη και χαρισματική προσωπικότητα με άριστη θεολογική γνώση, γι' αυτό ο Φίλιππος Σιδήτης τον χαρακτηρίζει ως «Μέγαν Επίσκοπον» και ο Ευσέβιος Καισαρείας τον περιγράφει ως «Θεῖον χρῆμα διδασκάλων τῆς ἐν Χριστῷ θεοσεβείας»⁵⁵.

Ως Επίσκοπος Αλεξανδρείας (300-311) ήταν υπόδειγμα λαμπρού Επισκόπου «Βίου τε ἀρετῆς ἔνεκα καί τῆς τῶν Ἱερῶν λόγων συνασκήσεως»⁵⁶.

Στον θρόνο διαδέχθηκε τον Θεωνά και παρέμεινε σ' αυτόν, επί δώδεκα χρόνια περίπου, αλλά στην πραγματικότητα εποίμανε την επαρχία του ειρηνικά, μόνο τα τρία πρώτα χρόνια, γιατί στη συνέχεια άρχισε ο διωγμός του Διοκλητιανού (303-305) σε όλη την αυτοκρατορία, αλλά ιδιαίτερα στην Αίγυπτο.

Ο αυτοκράτορας Διοκλητιανός (284-305) είχε ιδιαίτερη σχέση με την Αίγυπτο, την οποία είχε υπό την δικαιοδοσία του και υπό την άμεσο διοίκησή του. Το 292 μ.Χ. είχε επισκεφθεί ο ίδιος την Αίγυπτο για να καταστείλει επανάσταση, η οποία διήρκησε οκτώ μήνες. Στην αρχή φέρθηκε σκληρά και βάναυσα, ενάντια στους κατοίκους αλλά

⁵² Παν. Χρήστου, *Έλληνική Πατρολογία*, τ. Β', Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεοσαλονίκη 1978, σ. 921.

⁵³ Εύσέβιος Καισαρείας, Εκκλησιαστική Ιστορία, ΕΠΕ, 3, 156.

⁵⁴ Δημ. Μόσχος, «Αλεξανδρινή Σχολή», *M.O.X.E.* 2 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 139.

⁵⁵ Παν. Τζουμέρκας, «Πέτρος Α'», *M.O.X.E.* 12 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 262.

⁵⁶ Εύσέβιος Καισαρείας, Εκκλησιαστική Ιστορία, ΕΠΕ 3, 194.

στη συνέχεια φέρθηκε φιλάνθρωπα και με ευσπλαχνία. Το 296 μ.Χ. πιθανόν από την Αλεξάνδρεια εξέδωσε αυστηρό διάταγμα, κατά των Μανιχαίων που ήταν πολυάριθμοι στην Αίγυπτο, χωρίς να στοχοποιεί τους Χριστιανούς⁵⁷. Άλλα δυστυχώς μετά την επιρροή του Καίσαρος Γαλερίου τα έτη 303 και 304 μ.Χ. εξέδωσε αλλεπάλληλα διατάγματα, κατά των Χριστιανών, που προκάλεσαν βίαιους και άγριους διωγμούς, θέτοντας σε δοκιμασία την Εκκλησία της Αλεξάνδρειας. Οι Χριστιανοί υποβάλλονταν σε σωματικά και ηθικά βασανιστήρια, βασανίζονταν, φυλακίζονταν, και θανατώνονταν για να αρνηθούν την πίστη τους⁵⁸.

Τόσο μεγάλη ήταν η δοκιμασία των Χριστιανών, που ο Άγιος Αντώνιος «καταλιπών τήν ἔρημον» μετέβει στη δοκιμαζόμενη Αλεξάνδρεια, για να ενισχύσει το φρόνιμα και την πίστη, των βάναυσα διωκόμενων Χριστιανών⁵⁹.

Παρά τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν η Εκκλησία προσπάθησε να ανασυγκροτηθεί και να αναδημιουργηθεί, ξεπερνώντας όσα προέκυπταν συνεχώς από τους διωγμούς. Ωστόσο δημιουργήθηκε εσωτερικό πρόβλημα που απείλησε την ενότητά της, σχετικά με τον τρόπο συμπεριφοράς και επανένταξης στην Εκκλησία, των Χριστιανών που είχαν λιποψυχήσει, κατά την διάρκεια των διωγμών (πεπτωκότες), κάτι που σε συνδυασμό με τις προσωπικές φιλοδοξίες, του Επισκόπου Μελιτίου δημιουργήθηκε Σχίσμα στην Εκκλησία της Αλεξανδρείας, το λεγόμενο Μελιτιανό⁶⁰.

⁵⁷ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία τῆς Εκκλησίας Αλεξανδρείας (62 - 1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Άλεξάνδρεια 1935, σ. 141.

⁵⁸ Χρυσ. Παπαδόπουλος, ό.π., σ. 142.

⁵⁹ Χρυσ. Παπαδόπουλος, ό.π., σ. 145.

⁶⁰ Παν. Τζουμέρκας, «Εκκλησιαστική Ιστορία», Μ.Ο.Χ.Ε. 2 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 124.

2. Μελιτιανό Σχίσμα

Μία από τις πιο δυσάρεστες και οδυνηρές συνέπειες των διωγμών των Ρωμαίων εναντίων των Χριστιανών, που συνετάραξε, δίχασε και ταλαιπώρησε την Εκκλησία της Αλεξάνδρειας, ήταν το Μελιτιανό Σχίσμα, που πήρε την ονομασία του από το όνομα του πρωτεργάτη του αρχηγέτου Μελίτιου.⁶¹ Ο Μελίτιος ήταν Επίσκοπος Λυκοπόλεως της Άνω Αιγύπτου,⁶² δεύτερος κατά τη τάξη μετά τον Επίσκοπο Αλεξανδρείας Πέτρο, κατά την εθιμική τάξη της Τοπικής Εκκλησίας, δραστήριος και φιλόδοξος Επίσκοπος με αρχηγικές τάσεις, για τον οποίο υπήρχαν υπόνοιες ότι είχε θυσιάσει στα είδωλα⁶³.

Τα αίτια του Σχίσματος δεν είναι επακριβώς ξεκαθαρισμένα, υπάρχει διάσταση απόψεων λόγω κυρίως των ελλιπών στοιχείων και αντιθέσεων των πηγών, που μας έχουν παραδοθεί.

Επικρατέστερες απόψεις για τα αίτια του Σχίσματος είναι:

1. Ο Μελίτιος παρασυρόμενος από το φίλαρχο χαρακτήρα του και από τις αρχηγικές του τάσεις και φιλοδοξίες, σε συνδυασμό με την επιθυμία του να σφετεριστεί τον θρόνο της Αρχιεπισκοπής της Αλεξανδρείας, εκμεταλλεύτηκε τα γεγονότα, που τον οδήγησαν σε αυθαιρεσίες, αντικανονικές πράξεις και πλήθος παραβάσεων. Με αυτή την άποψη συμφωνεί ο Θεοδώρητος Κύρου, που αποδίδει το Σχίσμα στην φιλαρχία του Μελιτίου που παρουσιάζεται ως «ού καινῆς αἰρέσεως προστατεύειν, ἀλλά ταύτα μὲν τῇ Ἑκκλησίᾳ φρονῶν, τὸ δε τῆς φιλαρχίας εἰσδεξάμενος πάθος»⁶⁴, του οποίου οι φιλοδοξίες περιελάμβαναν και τον επισκοπικό θρόνο της Αλεξανδρείας, που ανήκε στον Πέτρο.

⁶¹ Τό ονομα Μελίτιος είναι Αίγυπτιακό, προερχόμενο τῆς λέξης Μελίτη, πού άντιστοιχεῖ στό Έλληνικό ονομα Άγαπητός και ούχι Μελέτιος ἐκ τῆς λέξης μελέτης. Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία τῆς Ἑκκλησίας Αλεξανδρείας (62 - 1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Αλεξάνδρεια 1935, σ. 151.

⁶² Χρυσ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 151.

⁶³ Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη, σ. 132.

⁶⁴ Θεοδώρητος Κύρου, Περί τῶν ἐν Αἴγυπτῳ Μελετιανῶν, PG 83,425

2. Ο διαφορετικός τρόπος προσέγγισης και επίλυσης του προβλήματος των πεπτωκότων και του τρόπου αποδοχής και επανένταξης τους, στους κόλπους της Εκκλησίας. Διάσταση απόψεων που είχαν ο Πέτρος και ο Μελίτιος, από την περίοδο που και οι δύο ήταν φυλακισμένοι στο ίδιο δεσμωτήριο, στην διάρκεια των διωγμών μαζί με άλλους κληρικούς και αποτέλεσαν πόλο έλξης, ο μεν των αυστηρών Ομολογητών και ο δε των επιεικών⁶⁵. Ο Πέτρος ήταν υπέρ της επιείκιας, που καθιέρωσε προοδευτικά η Εκκλησία, ο δε Μελίτιος, ήταν υπέρ της εφαρμογής της αρχαίας αυστηρότητας, στην τήρηση της μετανοίας των πεπτωκότων. Οι περισσότεροι των κρατουμένων στο κοινό δεσμωτήριο Κληρικών συντάσσονταν με την γνώμη του Μελιτίου και έκτοτε άρχισε το Σχίσμα. Με την άποψη αυτή συντάσσεται ο Επιφάνιος, που είχε επαφή με πολλούς εξόριστους στη Παλαιστίνη, οπαδούς του Μελιτίου⁶⁶. Σε άλλο σημείο όμως ο Επιφάνιος, κάνει υπαινιγμό, για την φιλαρχία που διακατέχει τον Μελίτιο «Ἐδόκει δέ καί Μελίτιος τῶν κατά την Αἴγυπτον προήκων και δευτερεύων τῷ Πέτρῳ κατά την ἀρχιεπισκοπήν, ὡς δι' ἀντιλήψεως αὐτοῦ χάριν, ὑπ' αὐτον δέ ὥν καί ὑπ' αὐτον τά ἐκκλησιαστικά ἀναφέρων»⁶⁷.

Στην κορύφωση του διωγμού μετά την έκδοση του δεύτερου διατάγματος του Διοκλητιανού το Μάρτιο του 303 μ.Χ., το οποίο προέβλεπε τη φυλάκιση όλων των Χριστιανών Κληρικών, αναγκάστηκε ο Πέτρος να διαφύγει κρυπτόμενος εντός της πόλης και των περιχώρων αυτής, προς αποφυγή της σύλληψής του. Με την φυγή του αδυνατούσε μεν να εκτελεί τα ποιμαντικά του καθήκοντα, χωρίς όμως να παύσει να ενδιαφέρεται περί «τῆς κοινῆς τῶν ἐκκλησιῶν ὀφελείας»⁶⁸.

⁶⁵ Παν. Χρήστου, *Ἑλληνικὴ Πατρολογία*, τ. Β', ἔκδ. Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 923.

⁶⁶ Βλ. Φειδάς, *Ἐκκλησιαστικὴ Ιστορία*, τ. Α', Αθήναι 2002, σ. 302

⁶⁷ Έπιφάνιος Κύπρου, Τοῦ Μελητίου Σχίσματος τοῦ Αίγυπτου, PG 42, 185.

⁶⁸ Εύσεβιος Καισαρείας, *Ἐκκλησιαστικὴ Ιστορία*, ΕΠΕ 3,110.

Εκ του γεγονότος αυτού, έλαβε αφορμή ο φιλόδοξος Μελίτιος να διεκδικήσει την ηγεσία της Αιγυπτιακής Εκκλησίας, με το αιτιολογικό, ότι κακώς ο Πέτρος εγκατέλειψε την θέση του και το ποίμνιό του από φόβο. Άρχισε να περιοδεύει εν συνεχεία στις επαρχίες της Εκκλησίας της Αλεξάνδρειας, να συγκαλεί συναθροίσεις και να χειροτονεί κληρικούς⁶⁹ κατηγορώντας τον Επίσκοπο.

Επίσης όταν τέσσερις Επίσκοποι της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας συνελήφθησαν και οδηγήθηκαν στην φυλακή, ο Ησύχιος, ο Παχώμιος, ο Θεόδωρος και ο Φιλέας, ως Ομολογητές της χριστιανικής πίστεως, ο Μελίτιος, ισχυριζόμενος ότι επήλθε έτσι παραμέληση των ποιμαντικών τους καθηκόντων, διενοήθη να επεισέλθει εις τα δικαιώματα και καθήκοντα αυτών, επεμβαίνοντας αντικανονικά. Χειροτόνησε νέους Επισκόπους σε ξένη Επισκοπή⁷⁰. «Αἱ χειρονονίαι αὕται, ὡς παρ' ἐνορίαν γενόμεναι, ἥσαν ἀντικανονικαί»⁷¹ συνέχισε δε να περιοδεύει και να κατηγορεί τον Πέτρο ως εκπεσόντα του χριστιανισμού δια φυγῆς⁷².

Οι ενέργειές του και η συμπεριφορά του προκάλεσαν την οργή των Χριστιανών της Αλεξάνδρειας, οι δε τέσσερις φυλακισμένοι Επίσκοποι του απέστειλαν επιστολή⁷³, διαμαρτυρόμενοι για τις αντικανονικές επεμβάσεις και ενέργειές του, που προέβη, αντικαθιστώντας τους, ενώ αυτοί είχαν φυλακιστεί για την πίστη τους και ήταν σε επικοινωνία με το ποίμνιό τους.

Ο Μελίτιος συνέχισε τις αντικανονικές του πράξεις, μεταβαίνοντας στην Αλεξάνδρεια και προβαίνοντας σε αντικατάσταση, των εκπροσώπων του Επισκόπου Πέτρου. Ο

⁶⁹ Παν. Χρήστου, *Έλληνική Πατρολογία*, τ. Β., Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 921.

⁷⁰ Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη, σ. 132.

⁷¹ Βασ. Στεφανίδης, *Έκκλησιαστική Ιστορία*, Έκδ. Οίκος «Άστρη» Αλ. Ε. Παπαδημητρίου, Αθήναι 1978, σ. 90.

⁷² Βασ. Στεφανίδης, ό.π., σ. 90.

⁷³ Σώθηκε επιστολή, προς Μελίτιο στα λατινικά, που έγραψαν από την φυλακή, οι Αιγύπτιοι Επίσκοποι, πιθανόν συντάχθηκε από τον Φιλέα, που είχε ταχθεί με το μέρος του Πέτρου και συνυπογράφει, από τους Ησύχιο, Παχώμιο κι Θεόδωρο. Στ. Παπαδόπουλος, *Πατρολογία*, τ. Β', Αθήνα 1990, σ. 59

Μελίτιος έπαψε να αναγνωρίζει τον Πέτρο και αυτοαποκαλούνταν «Αρχιεπίσκοπος Αιγύπτου»⁷⁴. Ο Πέτρος αντέδρασε άμεσα σε αυτές τις ενέργειες του Μελιτίου, στέλνοντας επιστολή στους πιστούς της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας. Στην επιστολή αυτή μνημονεύεται και η επιστολή των τεσσάρων Επισκόπων, συνιστώντας στους πιστούς αποχή από πάσης φύσης επικοινωνία προς τον Μελίτιο⁷⁵. Προανήγγειλε δε, την συγκρότηση Εκκλησιαστικής Συνόδου που θα εξέταζε το σοβαρότατο προκύψαν ζήτημα⁷⁶.

Αυτή ήταν η πρώτη βασική αιτία για το Μελιτιανό Σχίσμα, βάσει των ιστορικών και των άλλων πηγών. Η δεύτερη αιτία ήταν η διαφορετική προσέγγιση και η αντίθεσή τους, στο ζήτημα των πεπτωκότων και του τρόπου εισδοχής στην Εκκλησία των Χριστιανών που λιγοψύχησαν, κατά την διάρκεια των διωγμών και θυσίασαν στα είδωλα⁷⁷.

Ο Επίσκοπος Πέτρος αντιμετώπιζε με επιείκεια τους πεπτωκότες, όπως καθιέρωσε προοδευτικά η Εκκλησία αργότερα, δεν έκανε λόγο περί ισόβιας μετανοίας με την ευρεία ή στενοτέρα έννοια, διότι και τις δύο τις θεωρούσε πολύ αυστηρές⁷⁸. Δεχόταν τους εκπεσόντες διαρκούντος των διωγμών, με πρόσκαιρη ειλικρινή μετάνοια⁷⁹.

Αντίθετος στην άποψη αυτή ήταν ο Μελίτιος υποστηρίζοντας την εφαρμογή των αρχαίων αυστηρών αρχών, πιστεύοντας, ότι μόνο μετά το πέρας των διωγμών και της αποκατάστασης της ησυχίας στην Εκκλησία, θα μπορούσαν να γίνουν δεκτοί, οι επιστρέφοντες εις μετάνοια και αυτό, κατόπιν πραγματικής μεταμέλειας και αναλόγων έργων. Έλεγε δηλαδή «μετά το παύσασθαι τόν διωγμόν μετά χρόνον ίκανόν δίδοσθαι τοῖς προειρημένοις μετάνοιαν ἐν καιρῷ γενομένης εἰρήνης, ἐάν ἐπ' ἀληθείας μετανοήσωσι και καρπόν τῆς

⁷⁴ Παν. Τζουμέρκας, «Εκκλησιαστική Ιστορία», *M.O.X.E.* 2 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 125.

⁷⁵ Μενεβίσογλου, *Ιστορική είσαγωγή*, σ. 518.

⁷⁶ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία τῆς Έκκλησίας Αλεξανδρείας (62 - 1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Άλεξάνδρεια 1935, σ. 152.

⁷⁷ Παν. Τζουμέρκας, «Πέτρος Ά», *M.O.X.E.* 12 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 262.

⁷⁸ Με την ευρύτερη έννοια εννοείται άφεση μετά την Δευτέρα Παρουσία του Χριστού κατά την τελική κρίση, ενώ με την στενότερη έννοια εννοείται άφεση επί της θανατίου κλίνης. Βασ.

Στεφανίδης, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Εκδ. Οίκος «Αστήρ» Αλ. Ε. Παπαδημητρίου, Αθήναι 1978, σ. 89.

⁷⁹ Μενεβίσογλου, *Ιστορική είσαγωγή*, σ. 518.

μετανοίας αύτῶν ἐπιδείξωνται»⁸⁰. Προς τούτο ἡταν της ἀποψης, ότι όχι μόνο δεν ἐπρεπε να αποφεύγουν το μαρτύριο οι πιστοί δια της φυγής ή της εξαγοράς με χρήματα, αλλά να το επιζητούν. Αυτό πρόσδιδε μοντανιστική χροιά στις απόψεις του και ἐδειχνε την προέλευση της μερίδας που τον στήριζαν⁸¹.

Ο Πέτρος για να λύσει το οξύ πρόβλημα, που είχε δημιουργηθεί εξαιτίας του Μελιτίου συνεκάλεσε Μυστική Σύνοδο, το 305 μ.Χ. ή 306 μ.Χ. στην Αλεξάνδρεια που αποφάσισε την καθαίρεση του Μελιτίου, κυρίως για τις αντικανονικές και παρ' ενορία πράξεις του και την σωρεία των παρανομιών που είχε προβεί. Καθώς υπήρχαν υπόνοιες ότι είχε θυσιάσει ακόμη και στα είδωλα, για την επίτευξη των στόχων του, κατά την μαρτυρία του Μέγα Αθανασίου «Πέτρος... Μελίτιον ἀπό τῆς Αἰγύπτου λεγόμενον ἐπίσκοπον, ἐπί πολλαῖς ἐλεγχθέντα παρανομίαις και θυσίᾳ, ἐν κοινῇ συνόδῳ τῶν ἐποσκόπων κάθετον»⁸². Αυτή η ἀποψη ενισχύεται εκ του γεγονότος, ότι ενώ ο Πέτρος Αλεξανδρείας και οι άλλοι Κληρικοί και Επίσκοποι εκρύπτοντο και άλλαζαν θέσεις για να μη συλληφθούν, ο Μελίτιος περιφερόταν ελεύθερος και ανενόχλητος, προβαίνοντας σε αντικανονικές και παρ' ενορία πράξεις. Η Σύνοδος επικύρωσε επίσης την μέχρι τότε επιεική στάση του Πέτρου, στα θέματα των πεπτωκότων. Εν τω μεταξύ, στο μεσοδιάστημα που μεσολάβησε, υπέστησαν μαρτυρικό θάνατο, οι τέσσερις Επίσκοποι που είχαν συλληφθεί και φυλακισθεί.

Ο Πέτρος αρνήθηκε το βάπτισμα των Μελιτιανών και συνέγραψε, μετά το Πάσχα του 306 Επιστολή «Περί Μετανοίας» την οποία απηύθηνε προς τους Επισκόπους της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας. Με την Επιστολή του καθόριζε λεπτομερώς τον τρόπο εισδοχής των πεπτωκότων στην Εκκλησία, χωρίζοντάς τους σε κατηγορίες και ορίζοντάς τα επιτίμια αυτών. Γινόταν διαβάθμιση του χρόνου μετανοίας, ανάλογα με τον τρόπο και την αιτία που υπέπεσε στην έκπτωση. Ο Μελίτιος κατέκρινε την επιείκεια του

⁸⁰ Έπιφανιος Κύπρου, Τοῦ Μελητίου Σχίσματος τοῦ Αἴγυπτου, PG 42, 185.

⁸¹ Βασ. Στεφανίδης, Έκκλησιαστική Ιστορία, Έκδ. Οίκος «Αστήρ» Αλ. Ε. Παπαδημητρίου, Αθῆναι 1978, σ. 90.

⁸² Αθανασίου Αλεξανδρείας, Κυρίως ἀδελφώ Αθανάσιω Έπισκοπῷ, PG 25, 356.

Πέτρου και την χρησιμοποίησε ως πρόσχημα για το Σχίσμα και την περαιτέρω συμπεριφορά του⁸³.

Ο Μελίτιος, αντί να συνετιστεί και να μετανοήσει, οργάνωσε Σχισματική Εκκλησία και τέθηκε επικεφαλής αυτής. Έπαψε να αναγνωρίζει τον Πέτρο, αποδοκιμάζοντας τις αποφάσεις του. Με τον τρόπο αυτό δημιουργήθηκε το καλούμενο «Μελιτιανό Σχίσμα»⁸⁴.

Ο Μελίτιος συνελήφθη αργότερα από τους Ρωμαίους και εστάλη στα ορυχεία της Παλαιστίνης, όπως και πολλοί άλλοι Χριστιανοί, καταγόμενοι από την Αίγυπτο. Εκεί βρήκαν γόνιμο έδαφος, μεταξύ των καταδίκων, οι απόψεις του Μελίτιου. Μετά την ελευθέρωση αυτών και την επιστροφή τους στην Αίγυπτο, το Σχίσμα ενισχύθηκε και διαδόθηκε σε όλη τη χώρα. Ο Μελίτιος προέβη σε χειροτονίες πολλών ιδίων Επισκόπων, ονομάζοντας εαυτούς «Εκκλησία Μαρτύρων», της οποίας αρχηγός ήταν ο Μελίτιος που διέμενε στην Αλεξάνδρεια⁸⁵. Ενώ οι οπαδοί του Πέτρου ονόμαζαν την εαυτόν Εκκλησία «Καθολική»⁸⁶.

Το Μελιτιανό Σχίσμα, συνέχισε να υπάρχει και να διαταράσσει τη ζωή και την ενότητα της Εκκλησίας και επί των διαδόχων του Πέτρου, Αχιλλά (311-312) και Αλεξάνδρου (313-328)⁸⁷.

Απέκτησε ιδιαίτερη ευρύτητα σιγά-σιγά και εδραιώθηκε το Σχίσμα, με την ορολογία «Καθαροί», όπως ακριβώς συνέβη με τους Νοβατιανούς βρίσκοντας μεγάλη απήχηση, σε πολλούς Κληρικούς και πιστούς της Αιγύπτου που συντάσσονταν με τις απόψεις του, ως προς την αντιμετώπιση των πεττωκότων. Σ' αυτούς είχε προσχωρήσει για μικρό διάστημα και ο Ἅρειος, πριν καταδικαστεί, για τις αιρετικές του δοξασίες, καθώς και ο Πρεσβύτερος Μαρεωτίδας Κόλλουθος. Οι Μελιτιανοί της Αιγύπτου είχαν δική τους Ιεραρχία όπως προκύπτει, από τον υποβληθέντα κατάλογο («Βρέβιον»), τον οποίο υποχρεώθηκαν να υποβάλουν προς τον

⁸³ Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη, σ. 132.

⁸⁴ Παν. Τζουμέρκας, «Πέτρος Α'», *M.O.X.E.* 12 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 262.

⁸⁵ Βασ. Στεφανίδης, *Έκκλησιαστική Ιστορία*, Έκδ. Οίκος «Άστήρ» Αλ. Ε. Παπαδημητρίου, Αθήναι 1978, σ. 90.

⁸⁶ 'Επιφάνιος Κύπρου, Τοῦ Μελητίου Σχίσματος τοῦ Αίγυπτου, PG 42, 188.

⁸⁷ Μενεβίσογλου, *Ιστορική είσαγωγή*, σ. 519.

Αλέξανδρο Αλεξανδρείας και στον οποίο αριθμούνται τριάντα περίπου Επίσκοποι σ' ολόκληρη την Αίγυπτο⁸⁸.

Την οριστική λύση στο Μελιτιανό Σχίσμα θα δώσει, η Α΄ Οικουμενική Σύνοδος, που συνήλθε το 325 στην Νίκαια της Βιθυνίας, συγκληθείσα από τον Μ. Κωνσταντίνο⁸⁹, ο οποίος κατέβαλε ιδιαίτερες προσπάθειες να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα και να επέλθει ηρεμία στην Εκκλησία της Αλεξανδρείας. Οι κανόνες ΙΑ΄ και ΙΒ΄ της Συνόδου ρύθμιζαν ζητήματα των πεπτωκότων, καθορίζοντας αυστηρότερα κριτήρια για την μετάνοιά τους. Ο Η΄ κανόνας όριζε τον τρόπο επιστροφής, στην Εκκλησία της Αιγύπτου, των ονομαζόμενων «Καθαρών» (Μελιτιανών και Νοβατιανών). Πήρε τις αποφάσεις για να επιλύσει το φλέγον πρόβλημα, που μάστιζε την Εκκλησία της Αλεξανδρείας, οριστικά και να επιφέρει την ηρεμία στην Αίγυπτο. Η σχετική απόφαση αναγράφεται σε επιστολή την οποία «οἱ ἐν Νικαίᾳ συνταχθέντες καὶ τὴν μεγάλην καὶ ἀγίαν σύνοδον συγκροτήσαντες ἐπίσκοποι», απέστειλαν στην Εκκλησία της Αλεξανδρείας και στους επισκόπους Αιγύπτου, της Λιβύης και της Πενταπόλεως⁹⁰.

Αποφασίστηκε:

- α) Ο Μελίτιος να περιοριστεί και να επιστρέψει στην Επισκοπή του στη Λυκόπολη, φέρων τον ψιλόν τίτλο του Επισκόπου, άνευ όμως δικαιοδοσίας τινός⁹¹, «ἔδοξεν οὖν Μελίτιον μέν, φιλανθρωπότερον κινηθείσης τῆς συνόδου (κατά γάρ τόν ἀκριβῆ λόγον, οὐδεμιᾶς συγγνώμης ἄξιος ἦν), μένειν ἐν τῇ πόλει ἔαυτοῦ, καὶ μηδεμίαν ἔξουσίαν ἔχειν αὐτόν μήτε χειροθετεῖν, μήτε προχειρίζεσθαι, μήτε ἐν χώρᾳ μήτε ἐν πόλει ἐτέρᾳ φαίνεσθαι, ταύτης τῆς προφάσεως ἐνεκα· ψιλόν δέ τό ὄνομα τῆς τιμῆς κεκτῆσθαι»⁹².
- β) Οι Επίσκοποι που χειροτονήθηκαν από τον Μελίτιο γίνονται

⁸⁸ Βλ. Φειδάς, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α'*, Αθήναι 2002, σ. 304.

⁸⁹ Μενεβίσογλου, *Ιστορική εἰσαγωγή*, σ. 126.

⁹⁰ Μενεβίσογλου, ο.π., σ. 137.

⁹¹ Μενεβίσογλου, ο.π., σ. 133.

⁹² Μενεβίσογλου, ο.π., σ. 132.

δεκτοί στην Εκκλησία, παραμένοντες δεύτεροι όμως (βοηθοί) πλησίον των κανονικών Επισκόπων σε κάθε Επισκοπή και

γ) οι Επίσκοποι αυτοί οι χειροτονηθέντες υπό του Μελιτίου θα μπορούν να εκλέγονται σε κενές θέσεις, που θα προκύψουν μόνο εάν είναι άξιοι, για την θέση και μόνον κατόπιν εγκρίσεως και συγκατάθεσης του Επισκόπου Αλεξανδρείας⁹³.

Η Σύνοδος πρωτίστως ενδιαφέρθηκε να διοθεί τέλος στο Σχίσμα και να επιστρέψουν οι Μελιτιανοί, πάλι στους κόλπους της Εκκλησίας. Κατοχύρωσε την δικαιοδοσία του θρόνου της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας και στον 6^ο Κανόνα της Συνόδου, αναγνώριζε στο θρόνο της Αλεξανδρείας, εξουσία επί των Εκκλησιών της Αιγύπτου, της Λιβύης και της Πενταπόλεως⁹⁴.

Για το θέμα του τρόπου επιστροφής των πεπτωκότων, στους κόλπους της Εκκλησίας, η Α' Οικουμενική Σύνοδος υιοθέτησε αυστηρότερη στάση σε σχέση με εκείνη που εφήρμοζε ο Επίσκοπος Αλεξανδρείας Πέτρος⁹⁵. Αποφάσισε η Σύνοδος για εκείνους που, «χωρίς ἀνάγκης ἢ χωρίς ἀφαιρέσεως ὑπαρχόντων ἢ χωρίς κινδύνου ἢ τίνος τοιούτου» να βρίσκονται σε τριετή μετάνοια ως Ακροώμενοι, σε επταετή ως Υποπίπτοντες και σε διετή ως Συνιστάμενοι, αλλά δεν τους επέτρεπε να κοινωνούν⁹⁶. Για εκείνους που αρχικά έσπευσαν προς το μαρτύριο και στη συνέχεια αρνήθηκαν την πίστη τους αποφάσισε να βρίσκονται σε τριετή μετάνοια ως Ακροώμενοι, σε δεκαετή ως Υποπίπτοντες και ως Συνιστάμενοι, για όσο χρονικό διάστημα, έκρινε αναγκαίο ο Επίσκοπος. Οι Κατηχούμενοι που αρνήθηκαν την πίστη τους κατά την διάρκεια των διωγμών, μπορούσαν να επανέλθουν ως Ακροώμενοι μετά από τριετή μετάνοια. Τέλος, αυτοί που είναι

⁹³ Μενεβίσογλου, *Ιστορική είσαγωγή*, σ. 133.

⁹⁴ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη α.ε., σ. 52.

⁹⁵ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Τό Πατριαρχεῖο Άλεξανδρείας καί πᾶσης Αφρικής στό χρόνο από τόν Απόστολο Μάρκο στήν τρίτη χιλιετία, Άθήνα - Άλεξανδρεια 2000*, σ. 69.

⁹⁶ Χρυσ. Παπαδόπουλος, ί.π., σ. 69.

ετοιμοθάνατοι και δεν έχουν επομένως χρόνο για να μετανοήσουν, γίνονται αμέσως δεκτοί σε εκκλησιαστική κοινωνία⁹⁷.

Μετά την απόφαση αυτής της Συνόδου ο Μελίτιος επέστρεψε στη Λυκόπολη, όπου μετά από λίγο πέθανε.

Οι Μελιτιανοί μετά από αυτό, στο πέρας του χρόνου εξασθένησαν και απορροφήθηκαν από τους Αρειανούς, με τους οποίους είχαν έρθει σε επαφή και με τους οποίους είχαν σχέσεις⁹⁸.

⁹⁷ Βλ. Φειδάς, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α'*, Αθήναι 2002, σ. 305.

⁹⁸ Βασ. Στεφανίδης, *Έκκλησιαστική Ιστορία*, Έκδ. Οίκος «Άστήρ» Άλ. Ε. Παπαδημητρίου, Αθήναι 1978, σ. 90.

3. Το μαρτύριο του Πέτρου Α'

Την 11^η Απριλίου του 311 μ.Χ. αναγκάστηκε ο Αυτοκράτορας Γαλέριος, να αναστείλει τους διωγμούς ενάντια στους Χριστιανούς της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, εκδίδοντας το σχετικό διάταγμα. Την απόφασή του αυτή αναγκάστηκε να εφαρμόσει ο Μαξιμιανός, μέγας διώκτης των Χριστιανών, στην αρμοδιότητα και εξουσία του οποίου ήταν η περιοχή της Αιγύπτου και να αναστείλει τους διωγμούς⁹⁹.

Το ίδιο διάστημα στο θρόνο της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας ήταν ο Πέτρος Α', που ήταν περίφημος για τις αρετές του και είχε οδηγήσει πολλούς με την διδαχή του και τις θαυμάσιες πράξεις του προς την ευσέβεια¹⁰⁰.

Εξαιτίας της απόφασης της αναστολής των διωγμών άρχισαν σιγά-σιγά οι εξόριστοι Χριστιανοί, θριαμβολογώντας να γυρίζουν πίσω, από τα μέρη που είχαν πάει για να προφυλαχτούν από τους διώκτες τους. Έτσι άρχισε σταδιακά να επικρατεί ηρεμία και κανονικότητα στην Εκκλησία της Αλεξανδρείας. Ενώ όλοι πίστευαν ότι οι διωγμοί έληξαν, αιφνιδιαστικά ο Μαξιμιανός έδωσε διαταγή, στον Έπαρχο Αλεξανδρείας να συλλάβει τον Επίσκοπο Πέτρο¹⁰¹.

Έστειλε λοιπόν αυτός, πέντε τριβούνους (αξιωματικοί του Ρωμαϊκού στρατού, κάτω από τον λεγάτο και πάνω από τον εκατόνταρχο) με τους στρατιώτες τους, για να συλλάβουν και να φέρουν δέσμιο τον Πέτρο στην Νικομήδεια¹⁰².

Όταν ήρθαν αυτοί για να συλλάβουν τον Επίσκοπο, τον εντόπισαν στην Εκκλησία που επιτελούσε το έργο του, διδάσκοντας τον λαό του, τα σωτήρια λόγια, καθοδηγώντας το ποίμνιό του. Εισήλθαν στο ναό, δείχνοντάς του το βασιλικό ορισμό της σύλληψής του, τον οποίον ο Πέτρος αντιμετώπισε με ηρεμία και σύνεση χωρίς

⁹⁹ Χρυσ . Παπαδόπουλος, *Ιστορία τής Εκκλησίας Άλεξανδρείας (62-1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Άλεξανδρεια 1935, σ. 148.

¹⁰⁰ Βικτ. Ματθαίου, *Ο Μέγας Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, 1950, σ. 566.

¹⁰¹ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία τής Εκκλησίας Άλεξανδρείας (62 - 1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Άλεξανδρεια 1935, σ. 148.

¹⁰² Κων. Δουκάκης, *Μέγας Συναξαριστής*, Αθήναι 1952, σ. 515.

να αντισταθεί, παρότι η συμπεριφορά τους ήταν αδικαιολόγητη και επιθετική, χωρίς να αντιδράσει ως αρνί άκακο κάθισε και τον έδεσαν¹⁰³.

Το πλήθος του λαού, που παρακολουθούσε το κήρυγμα, έγινε μάρτυρας, της αποτρόπαιας πράξης της σύλληψης του Πέτρου. Εξαγριώθηκε σκανδαλισμένο από τον ατιμωτικό τρόπο της σύλληψής του, ως ασήμαντος, κοινός εγκληματίας και αγανακτισμένο εναντιώθηκε, στρεφόμενο στους τριβούνους με ορμή, λέγοντας «Διατί έδέσατε τόν δίκαιον, ἄδικοι; τί σᾶς ἔππαισε καί τοῦ ἐκάματε τόσην καταφρόνησην ἀφρονέστατοι; δέν τον ἀφίνομεν νά τόν λάβετε, ἀλλά θά ἀποθάνωμεν σήμερον»¹⁰⁴.

Βλέποντας οι τριβούνοι, την αγανάκτηση και την οργή του εξαγριωμένου πλήθους, δείλιασαν και φοβούμενοι για την ζωή τους, έκλεισαν τον Πέτρο σε φυλακή, κοντά στο ναό, φυλάσσοντάς τον. Ταυτόχρονα έστειλαν αναφορά, της εξέλιξης του συμβάντος στον τύραννο, για να τον ενημερώσουν¹⁰⁵.

Όταν ενημερώθηκε ο τύραννος για το συμβάν εξαγριώθηκε και θύμωσε περισσότερο γράφοντας νέα διαταγή, διατάζοντας να κόψουν αμέσως, την κεφαλή του Επισκόπου και όσοι Χριστιανοί τολμήσουν να εμποδίσουν την απόφασή του, να θανατώνονται αμέσως¹⁰⁶.

Οι τριβούνοι προσπαθώντας να εφαρμόσουν την διαταγή και να βγάλουν από την φυλακή τον Πέτρο, για να τον αποκεφαλίσουν, ήρθαν αντιμέτωποι με το πλήθος, του χριστιανικού λαού που είχε συγκεντρωθεί, σαν μέλισσες, άπαντες, νέοι, γέροντες, ανήλικα παιδιά, που έκλαιγαν για την φυλάκιση του ποιμένα και διδασκάλου τους¹⁰⁷, εμποδίζοντάς τους να το πράξουν.

Το γεγονός αυτό και η μεγάλη αντίδραση του λαού, προβλημάτισαν τους τριβούνους, που ήταν μετέωροι στο να

¹⁰³ Βικτ. Ματθαίου, Ό Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὀρθοδόξου Ἑκκλησίας, 1950, σ. 566.

¹⁰⁴ Κων. Δουκάκης, Μέγας Συναξαριστής, τ. Γ', Αθήναι 1952, σ. 515-516.

¹⁰⁵ Βικτ. Ματθαίου, Ό Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὀρθοδόξου Ἑκκλησίας, 1950, σ. 568.

¹⁰⁶ Κων. Δουκάκης, Μέγας Συναξαριστής, τ. Γ', Αθήναι 1952, σ. 516.

¹⁰⁷ Βικτ. Ματθαίου, Ό Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὀρθοδόξου Ἑκκλησίας, 1950, σ. 568.

εφαρμόσουν την διαταγή, αποκεφαλίζοντας τον Πέτρο ή να φύγουν άπρακτοι.

Το συμβάν έπεισε στην αντίληψη του δαιμόνιου Αρείου, (τον οποίον είχε αφορίσει ο Πέτρος προηγουμένως, ως πολέμιο και εχθρό του Χριστού), που παρακολουθούσε από κοντά τα τεκταινόμενα. Έστειλε για το λόγο αυτό, πολλούς Ιερείς και Διακόνους, να μεσολαβήσουν παρακαλώντας, τον Πέτρο να τον συγχωρήσει, εκμεταλλευόμενος την ευσπλαχνία του¹⁰⁸. Αυτοί μη γνωρίζοντας την πονηριά του Αρείου, πήγαν στη φυλακή και αφού προσκύνησαν τον Επίσκοπο, του είπαν «Παρακαλοῦμέν σε, Δέσποτα, δόλοι κοινῶς μετά δακρύων, νά κάμης τήν χάριν ταύτην, ἐπειδή ὁ Θεός σέ προσκαλεῖ πρός αύτόν μέ τό μαρτύριον καί μέλλεις να ἀποθάνης σήμερον ἢ αὔριον, νά δοξάσης τον Κύριον μέ τήν πρόσχυσιν τοῦ σοῦ αἷματος, συγχώρησον τόν Ἀρειον νά ιερουργῇ ώς τό πρότερον»¹⁰⁹.

Τότε ο Πέτρος δεν τους άφησε να τελειώσουν το αίτημά τους και όταν άκουσε το όνομα του Αρείου, τους είπε: «Ο Ἀρειος, ἃς εἶναι ἀφωρισμένος καί κεχωρισμένος τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ είς τοῦτον τόν αἰῶνα καί είς τόν μέλλοντα, καθώς καί αύτός ὁ τρισκατάρετος ἔχωρισεν τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ ἀπό τήν Πατρικήν δόξαν καί ὁμοουσιότητα»¹¹⁰.

Ακούγοντας αυτά οι απεσταλμένοι Κληρικοί, δεν συνέχισαν δευτερολογώντας να πείσουν τον Επίσκοπο, καταλαβαίνοντας τον λόγο αφορισμού του Αρείου¹¹¹. Βλέποντάς τους λυπημένους και σκυθρωπούς ο Πέτρος προσκάλεσε δύο εξ αυτών, τον Αχιλλά και τον Αλέξανδρο, οι οποίοι ήταν ενάρετοι και ξεχώριζαν απ' όλους τους άλλους. ‘Εβαλε τον Αχιλλά δεξιά του και τον Αλέξανδρο αριστερά του λέγοντάς τους: Γνωρίζω ότι έφθασε το τέλος μου, ήρθε η ώρα να αποδημήσω στον Κύριο με μαρτυρικό θάνατο όπως μου ανήγγειλε. Μέσω δε του Αγίου Πνεύματος μου αποκάλυψε ότι διάδοχός μου στον πατριαρχικό θρόνο θα είσαι εσύ Αχιλλά και διάδοχός σου ο

¹⁰⁸ Κων.Δουκάκης, Μέγας Συναξαριστής, τ. Γ', Αθήναι 1952, σ. 516.

¹⁰⁹ Βικτ. Ματθαίου, Ο Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὀρθοδόξου Ἑκκλησίας, τ. ΙΑ', 1950, σ.568.

¹¹⁰ Κων. Δουκάκης, Μέγας Συναξαριστής, τ. Γ', Αθήναι 1952, σ. 516.

¹¹¹ Κων. Δουκάκης, ο.π., σ. 516.

Αλέξανδρος. Όσον αφορά την συμπεριφορά μου προς τον Άρειο, που σας έστειλε να με μεταπείσετε μη σχηματίζεται την γνώμη ότι είμαι σκληρός και μισάνθρωπος που δεν τον συγχωρώ και δεν έκανα προσπάθειες να τον προσεγγίσω και να τον μεταπείσω οδηγώντας τον στο σωστό δρόμο.

Δυστυχώς αυτός ο άνθρωπος με τη συμπεριφορά του δείχνει πόσο πανούργος είναι και έχει δόλο στην ψυχή του. Για να γίνω κατανοητός θα σας αναφέρω μια οπτασία που είδα χθες τη νύχτα κατά την διάρκεια της προσευχής μου, μετά το τέλος του όρθρου που με συντάραξε.

Παρουσιάστηκε μπροστά μου ξαφνιάζοντάς με σε νεαρή ηλικία των δώδεκα ετών, ο Χριστός μας πανέμορφος και λαμπερός που με άφησε αμήχανο. Ακτινοβολούσε το θείο πρόσωπό Του και φώτιζε με τη λάμψη Του όλο το δωμάτιο. «έφόρειν δέ τό λινόν ὑποκάμισον, τό δόποῖον ἥτο ἐσχισμένον ἀπό το ἐπάνω μέρος ἔως κάτω· τό δέ παιδίον ἔκρατει με τάς δύο χεῖρας τά σχίσματα, καί τά ἔσυρε, διά νά σκεπάζῃ τήν τοῦ σώματος γύμνωσιν. Ἐγώ δέ ταῦτα βλέπων, ἡρώτησα τό παιδίον λέγων· «Κύριε, τίς ἐσχισε τόν χιτῶνά σου;» Ό δέ εύθύς ἀπεκρίνατο· «ὁ Ἅρειος μέ ἐγύμνωσε καί φυλάττου νά μήν τόν δεχθῆς εἰς κοινωνίαν τελείαν τελείως. Ἀλλά μάλιστα είπε τοῦ Ἀχιλλᾶ καί τοῦ Ἀλεξάνδρου τῶν πρεσβυτέρων (οἵπινες μέλλουν νά γίνουν μετά τήν τελευτήν σου ποιμένες τῆς Ἔκκλησίας μου) νά μή τολμήσουν ούδόλως να τόν συγχωρήσωσι. Διά ταύτην τήν αἰτίαν λοιπόν δέν σᾶς ἥκουσα καί οὕτω κάμετε καὶ σεῖς»¹¹².

Ορίζοντας έτσι τους διαδόχους του, καθώς και το όραμά του, για τον Άρειο και τους λόγους αφορισμού του.

Το όραμα αυτό του Πέτρου αργότερα απεικονίζεται στους ναούς, στο Διακονικό, στο οποίο φυλάσσονται τα ιερατικά ἄμφια, και στην Πρόθεση-χώρος παρασκευής των Θείων Δώρων. Ο Χριστός, απεικονίζεται ἐφηβος, να στέκεται όρθιος, (ενίστε πάνω σε μία Αγία Τράπεζα) μπροστά στον Άγιο Πέτρο Αλεξανδρείας. Ο χιτώνας Του είναι σχισμένος, σύμβολο του Σχίσματος της Εκκλησίας, που

¹¹² Βικτ. Ματθαίου, 'Ο Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Εκκλησίας, τ. IA', 1950, σ. 568-569.

προκλήθηκε από την αίρεση του Αρείου. Ο χιτώνας είναι σύμβολο της θεϊκότητας που είχε αμφισβητήσει ο Αρείος¹¹³.

Συνεχίζοντας ο Πέτρος την νουθεσία του, είπε σε αυτούς, που θα ήταν οι συνεχιστές του έργου του «έπιμελήθητε τό ποίμνιον νά φυλαχθῆ ἄμωμον καὶ ἀμέτοχον πάσης αἰρέσεως»¹¹⁴. Να παραδειγματιστούν για αυτό, από τον βίο του, εξιστορώντας τις δυσκολίες, τα βάσανα και τις κακοποιήσεις που πέρασε, περιερχόμενος στην Μεσοποταμία, Συρία, Παλαιστίνη και άλλες πόλεις και νησιά, κυνηγημένος από τους εθνικούς. Μη παύοντας ποτέ να γράφει μέρα και νύχτα, προς τους ευσεβείς, στηρίζοντας την πίστη τους, τις δύσκολες ώρες των διωγμών, μη σκεπτόμενος την δικιά του ευχαρίστηση, αλλά την μέριμνα που όφειλε στο ποίμνιό του. Τους υπενθύμισε για το πόσο κόπιασε να είναι δίπλα στους μαρτυρήσαντες Επισκόπους, Φιλόθεο, Ησύχιο, Παχώμιο και Θεόδωρο, κατά την δοκιμασία τους στη φυλακή, εξαιτίας της πίστης τους στο Χριστό, προσπαθώντας να τους στηρίζει, για να μην υποκύψουν από τα μαρτύρια και τα βασανιστήρια που υπέστησαν, καθώς και τον φόβο του επερχόμενου θανάτου τους. Με την παρουσία του φρόντιζε για την ενδυνάμωση της πίστης, σε όποιον τον είχε ανάγκη, στεκόμενος δίπλα του, είτε ήταν λαϊκός ή κληρικός, κατά τις διώξεις, διατηρώντας την ευσέβειά του¹¹⁵.

Για το λόγο αυτό, ως συνεχιστές του έργου του, όφειλαν να είναι προσεκτικοί και να ποιμαίνουν την θείαν Εκκλησία, επιμελέστατα. Να γίνουν άγρυπνοι φύλακες αυτής, να μην δειλιάσουν στους κινδύνους και τα βάσανα και να φροντίζουν να προφυλάσσουν αυτή, από τους νέους Μελίτιους, που θα δοκιμάσουν να διχάσουν αυτήν «Οὕτως ἐλπίζω, ὅτι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ θά σκεπάσῃ καὶ σᾶς μέ τάς πτέρυγας τῆς προνοίας του, νά νικήσητε ὅλα τά σκάνδαλα.»¹¹⁶.

Τελειώνοντας τα λόγια του ο Πέτρος γονάτισε, έκανε την προσευχή του προς τον Κύριον, να τους δίνει δύναμη και βοήθεια. Αυτοί με δάκρυα στα μάτια φιλούσαν τα χέρια του, ενώ ο Πέτρος συνέχισε να νουθετεί και τους υπόλοιπους Κληρικούς που παρευρίσκονταν, παροτρύνοντάς τους

¹¹³ Ταν. Βέλμανς, *Βυζάντιο Τέχνη και Διακόσμηση*, εκδ. Καρακωτσόγλου, σ. 201.

¹¹⁴ Βικτ. Ματθαίου, *Ο Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὀρθοδόξου Εκκλησίας*, τ. Α', 1950, σ. 569.

¹¹⁵ Βικτ. Ματθαίου, ό.π., σ.569

¹¹⁶ Βικτ. Ματθαίου, ό.π., σ. 569-570.

να συνεχίσουν το έργο τους, να φροντίζουν για την σωτηρία τους, τους ευλόγησε και τους είπε να αποχωρήσουν¹¹⁷. Εν συνεχείᾳ, επειδή γνώριζε ότι οι τριβούνοι σκέπτονταν και μεθόδευαν τον θάνατό του, σύμφωνα με το διάταγμα που είχαν, φοβήθηκε μήπως οι συγκεντρωμένοι Χριστιανοί στασιάσουν και στραφούν εναντίον τους, προκαλώντας έτσι σφαγή και αιματοχυσία. Προσπάθησε να βρει τρόπο αποφυγής της, έτσι ώστε να προστατεύσει το ποίμνιό του και αυτός να οδηγηθεί κρυφά στο ποθούμενο θάνατο. Για το λόγο αυτό, με κάποιον έμπιστό του μήνυσε σε ένα τριβούνο, να μεταβεί τα μεσάνυκτα στο πίσω μέρος της φυλακής, να γκρεμίσει μέρος του τείχους της, στο σημείο που θα υποδείκνυε από μέσα ο Πέτρος. Να τον παραλάβουν ήσυχα από κει χωρίς να το αντιληφθούν οι συγκεντρωμένοι Χριστιανοί που φύλαγαν τις πύλες της φυλακής. Αυτό έλυσε τα χέρια του τριβούνου, που παίρνοντας μαζί του δύο πετροκόπους, μετέβη στο πίσω μέρος της φυλακής, την ώρα και στο σημείο που του είχε υποδείξει ο Πέτρος και γκρεμίζοντας τμήμα του τείχους, τον παρέλαβαν και τον μετέφεραν χωρίς να γίνουν αντιληπτοί. Τότε, συνέβη το εξής παράξενο από θεία νεύση και βιούληση, φύσηξε δυνατός αέρας, συνοδευόμενος από μεγάλη βροχόπτωση και έτσι δεν αντιλήφθηκε κανείς τα κτυπήματα στις πέτρες, κατά το γκρέμισμα του τοίχους της φυλακής. Έτσι ο Πέτρος, μιμούμενος τον δάσκαλό του παρέδωσε τον εαυτό του στους δήμιούς του και οδηγήθηκε χαρούμενος προς τον θάνατον¹¹⁸.

Οι τριβούνοι έμειναν έκπληκτοι από το ήθος του και την συμπεριφορά του και τον οδήγησαν στην περιοχή του Βουκόλου, (περιοχή που είχε μαρτυρήσει και ο Ευαγγελιστής Μάρκος). Ο Πέτρος τους ζήτησε να τον αφήσουν, να κατέβει στον τάφο του Απόστολου, να προσευχηθεί και να λάβει συγχώρεση, πριν τον αποκεφαλισμό του, αυτοί του το επέτρεψαν, λέγοντάς του «”Υπαγε, ἀλλ’ στρέψον γρήγορα, πρίν νά γνωρίσουν οἱ Χριστιανοί τήν ὑπόθεσιν»¹¹⁹.

Κατευθύνθηκε στο τάφο και φιλώντας τον σαν να ήταν ζωντανός και παρών ο Απόστολος, με δάκρυα στα μάτια, είπε: «πάτερ σεβάσμιε Εύαγγελιστά τοῦ δεσπότου Χριστοῦ καὶ Μάρτυς τῶν αὐτοῦ παθημάτων,

¹¹⁷ Κων. Δουκάκης, Μέγας Συναξαριστής, τ. Γ', Αθῆναι 1952, σ. 518.

¹¹⁸ Βικτ. Ματθαίου, Ό Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Εκκλησίας, τ. ΙΑ', 1950, σ. 570.

¹¹⁹ Κων. Δουκάκης, Μέγας Συναξαριστής, τ. Γ', Αθῆναι 1952, σ. 519.

σέ ἔξαπέστειλεν ὁ Χριστός πρῶτον ἀρχιερέα καί ποιμένα ταύτης τῆς πόλεως, εἰς τήν ὅποιαν ἐκήρυξες τόν λόγον τῆς πίστεως καί ἐπλήρωσες ἀποστολικῶς τήν διακονίαν σου καί ἔλαβες εἰς μισθόν τῶν πόνων σου τοῦ μαρτυρίου τόν στέφανον, εἰς δέ τόν θρόνον σου ἔγινε διάδοχος ὁ μακάριος Ἀνανιανός, ἐπειτα Μίλιος, Δημήτριος τε καί Διονύσιος καί μετ' αὐτούς ὁ Μάξιμος, ὁ Ἡρακλᾶς καί ὁ μακάριος Θεωνᾶς, ὃς με ἀνέθρεψε· καί τότε ἐνεπιστεύθη καί εἰς ἐμέ ὁ δεσπότης τήν ἐκκλησίαν αὐτήν, καί ἔγινα διάδοχός σου, ἃν καί ἀνάξιος· καί ἀπ' ἐκείνην τήν ὥρα διψῶ νά γίνω κοινωνός τοῦ πάθους αὐτοῦ, νά τελειώσω τόν δρόμον τῆς παροικίας μου μέ μαρτύριον. Εὔξαι λοιπόν, πάτερ ἀγαθέ, δι' ἐμέ νά τελειώσω καί ἐγώ τοῦτο τό στάδιον μέ φρόνημα ἄτρεπτον καί καρδίαν ἀδίστακτον, διότι τώρα ὑπάγω νά πίω τό ποτήριον τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ καί παραδίδω εἰς τήν σκέψιν σου τήν ποίμνην ταύτην, ἵν μοί παρέδωκες πρότερον, καί δέομαί σου νά τήν διαφυλάττης ἀβλαβῆ μέ τάς προσευχάς σου πρό Κύριον»¹²⁰.

Λέγοντας αυτά ο Πέτρος ἀπλωσε τα χέρια προς τον Ουρανό και είπε «δέσποτα Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱέ μονογενές τοῦ ἀθανάτου καί ἀνάρχου Πατρός, ἐπάκουσόν μου τοῦ ἀμαρτωλοῦ καί ἀχρείου δούλου σου. Κατάπαυσον τόν χειμῶνα, ὅστις ταράσσει τήν ἐκκλησίαν σου καί μετάτρεψε τήν τρικυμίαν καί καταιγίδα ταύτης εἰς ἀέρα λεπτόν καί γλυκύτατον καί ἄσ γίνη τό αἷμά μου σφραγίς καί τέλος τοῦ διωγμοῦ τῆς ἡγαπημένης σου, ὅτι εύλογητός εῖ εἰς τούς αἰῶνας, Ἄμην»¹²¹.

Την ίδια ώρα, κατά το τέλος της προσευχής της, νεαρή κοπέλα που κατοικούσε εκεί κοντά στην περιοχή, τα μεσάνυκτα ἀκουσε ουράνια φωνή, που ἐλεγε: «Πέτρος τέλος Μαρτύρων»¹²². Τα λόγια αυτά ἤταν προφητικά, γιατί μετά από λίγο και την ἀνοδό του Μέγα Κωνσταντίνου στο θρόνο, σταμάτησαν και οι διωγμοί των Χριστιανών.

Μετά το τέλος της προσευχής του, ο Πέτρος φίλησε τον τάφο του Απόστολου και των Αρχιερέων, που είχαν ενταφιαστεί εκεί πλησίον, επέστρεψε στους τριβούνους, ἡρεμος, γαλήνιος με λαμπερό πρόσωπο,

¹²⁰ Βικτ. Ματθαίου, Ό Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας, τ. IA', 1950, σ. 571.

¹²¹ Κων. Δουκάκης, Μέγας Συναξαριστής, τ. Γ', Αθῆναι 1952, σ. 520.

¹²² Βικτ. Ματθαίου, Ό Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας, τ. IA', 1950, σ. 571.

έτοιμος για το μαρτύριό του, αφήνοντας έκθαμβους τους παρευρισκόμενους δεσμώτες του¹²³.

Εκείνη την ώρα έρχονταν προς την χώρα, δύο γυναίκες, μια νεαρά παρθένος και μια γερόντισσα, που κρατούσαν δύο σεντόνια και τέσσερα δέρματα. Βλέποντάς τες ο Πέτρος κατάλαβε ότι ήταν θεόστατες, τους είπε να στρώσουν τα δέρματα στη γη και από πάνω να βάλουν τα σεντόνια, εν συνεχείᾳ γονάτισε πάνω σε αυτά, προσευχήθηκε ευχαριστώντας τον Κύριο, έκανε τον σταυρό του, έβγαλε το πανωφόρι του, γύμνωσε τον λαιμό του και έγειρε την κεφαλή του, έτοιμος για το μαρτύριο που θα ακολουθούσε¹²⁴.

Οι στρατιώτες για άλλη μια φορά, έμειναν έκθαμβοι από το ήθος και την αρετή του ανδρός, με αποτέλεσμα κανείς να μη δείχνει προθυμία για την εκτέλεσή του. Ο ένας διέτασσε τον άλλον, αλλά κανείς δεν προχωρούσε στον αποκεφαλισμό του Πέτρου. Επειδή όμως περνούσε η ώρα και ξημέρωνε, φοβούμενοι μην γίνουν αντιληπτοί από τους Χριστιανούς, επινόησαν να βάλουν από πέντε φλουριά έκαστος και να τα πάρει αυτός που θα αποκεφαλίσει τον Ιερομάρτυρα. Ένας εξ αυτών, φιλάργυρος υπέκυψε στην φιλαργυρία του και λαμβάνοντας τα αργύρια, αποκεφάλισε τον Πέτρο εν έτη 311 μ.Χ., επί Μαξιμιανού. Το δε άγιο σώμα του μάρτυρος στεκόταν όρθιο, εκ θαύματος, έως ότου ακούστηκε και διαδόθηκε παντού η είδηση του αποκεφαλισμού του¹²⁵.

Ο λαός που φύλαγε τις εισόδους της φυλακής, όταν έμαθε τι είχε συμβεί, πήγε αμέσως στον τόπο του μαρτυρίου και βλέποντας το άγιο λείψανο, θρηνούσαν για την απώλεια του ποιμένα τους, οδυρόμενοι. Στην περιοχή βρέθηκε πλήθος κόσμου, από όλη την πόλη και τα περίχωρα της Αιγύπτου που θρηνούσαν. Πολλοί εξ αυτών άρχισαν να μαλώνουν μεταξύ τους για το ποιος θα πάρει κομμάτι από τα ρούχα του Ιερομάρτυρα δι' ευλάβεια¹²⁶.

Οι σπουδαιότεροι εξ αυτών πήραν την πρωτοβουλία και τύλιξαν το Άγιο λείψανο με τα δέρματα και τα σεντόνια, που είχαν δεχτεί το αίμα

¹²³ Βικτ. Ματθαίου, *Ο Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἑκκλησίας*, τ. IA', 1950, σ. 571.

¹²⁴ Κων. Δουκάκης, *Μέγας Συναξαριστής*, τ. Γ', Αθῆναι 1952, σ. 520.

¹²⁵ Βικτ. Ματθαίου, *Ο Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἑκκλησίας*, τ. IA', 1950, σ. 572.

¹²⁶ Βικτ. Ματθαίου, ό.π., σ. 572.

του, δένοντας αυτό σφιχτά, φυλάσσοντάς το φοβούμενοι την ορμή του πλήθους μην το πάρουν και το μοιραστούν¹²⁷.

Στη συνέχεια άρχισε η διαμάχη για το χώρο που θα ενταφιαστεί ο Ιερομάρτυρας. Οι μεν πίστευαν, ότι έπρεπε να ενταφιαστεί εκεί πλησίον του Αποστόλου, οι δε πλησίον του Θεωνά, ο οποίος είχε αρχιερεύσει νωρίτερα και πλησίον του είχε ανατραφεί.

Οι πιο επιφανείς πήραν την απόφαση, επειδή η περιοχή ήταν κοντά στη θάλασσα, να μεταφερθεί η σωρός του Ιερομάρτυρα με βάρκα, στην περιοχή της Λευκάδας στο δυτικό μέρος της πόλης, όπου τον ενταφίασαν την 25^η Νοεμβρίου, στο κοιμητήριο που ο ίδιος είχε οικοδομήσει¹²⁸.

Βέβαια σύμφωνα με άλλη μαρτυρία του Χρυσοστόμου Παπαδόπουλου, ο Πέτρος Αλεξανδρείας ενταφιάστηκε στο ναό του Αγίου Μάρκου στο Βουκόλο όπου θαβόντουσαν οι Επίσκοποι Αλεξανδρείας¹²⁹.

Σύμφωνα με την άποψη, του Δουκάκη που προαναφέρθηκε, πριν ο Άγιος ενταφιαστεί, το σώμα του μεταφέρθηκε στην Μητρόπολη, μέσα στο Άγιο Βήμα και τοποθετήθηκε στον αρχιερατικό σύνθρονο. Βλέποντας τον ο λαός εκεί παρηγορήθηκε και σταμάτησε να θρηνεί. Διότι όσο ήταν εν ζωή ο Πέτρος δεν ήθελε να καθίσει στο θρόνο αλλά καθόταν στο υποπόδιο¹³⁰.

Οι Κληρικοί παλιότερα καθώς δεν ήξεραν την αιτία, που καθόταν εκεί ο Άγιος, άρχισαν να σκανδαλίζονται. Πήγαν κάποιοι ιερείς μυστικά και ρώτησαν τον Άγιο, γιατί καταφρονούσε έτσι το αξίωμα αυτό και κάθεται στο υποπόδιο και ο Άγιος τους απάντησε: «Μή με ἀναγκάζετε, νά καθίσω εἰς τό ιερόν σύνθρονον, διότι φόβος καὶ τρόμος καταλαμβάνει τήν ψυχήν μου, ὅταν πλησιάσω εἰς τόν θρόνον· διότι βλέπω θείαν τινά καί φωτοειδῆ δύναμιν, ἥτις εἰς αὐτό καθέζεται. Ὁθεν ἀπό τήν χαράν καὶ τόν φόβον ἀπορῶ, μή ξεύρων τί νά κάμω καί δι' αὐτό καθέζομαι εἰς τό ύποπόδιον

¹²⁷ Κων. Δουκάκης, *Μέγας Συναξαριστής*, τ. Γ', Αθήναι 1952, σ. 521.

¹²⁸ Κων. Δουκάκης, ο.π., σ. 521.

¹²⁹ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία τῆς Εκκλησίας Αλεξανδρείας (62-1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Αλεξάνδρεια 1935, σ. 148.

¹³⁰ Βικτ. Ματθαίου, *Ο Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Εκκλησίας*, τ. ΙΑ', 1950, σ. 572.

καὶ τότε μέ φόβον πολύν, διά νά μή σκανδαλίζεται ὁ λαός νά μέ κατακρίνουν. Ἰδού εἴπόν σας, τήν ἀφορμήν, καὶ παρακαλῶ σας, ὅταν μέ ἴδητε πλέον οὕτω ποιοῦντα, νά μή με πειράζετε, ἀλλά μᾶλλον νουθετήσατε τόν λαόν, νά μή σκανδαλίζωνται»¹³¹.

Για το λόγο αυτό, ανέβασαν το Άγιο λείψανο στο σύνθρονο για να τον δουν και να χαρούν, επειδή δεν κάθισε ζωντανός από ταπεινοφροσύνη.

Οι Επίσκοποι έφεραν πλησίον του θρόνου τον Αχιλλά και του έβαλαν το ωμοφόριο του Αγίου, χειροτονώντας τον Πατριάρχη, όπως προσέταξε ο Πέτρος Αλεξανδρείας¹³².

Τέλος, τον Πέτρο Αλεξανδρείας τον ενταφίασαν μεγαλοπρεπώς, με σεντόνια και πολύτιμα μοίρα, όπως του άρμοζε και τον έβαλαν στο μνημείο που ο ίδιος έκτισε και στο οποίο, έγιναν αργότερα πολλά θαύματα και εξακολουθούν μέχρι και σήμερα¹³³.

Η Εκκλησία τον κατέταξε στη χορεία των Αγίων¹³⁴.

Η μνήμη του εορτάζεται στις 24 Νοεμβρίου, αλλά για άλλους φέρεται 25^η ή 26^η Νοεμβρίου¹³⁵.

¹³¹ Κων. Δουκάκης, Μέγας Συναξαριστής, τ. Γ', Αθῆναι 1952, σ. 521.

¹³² Βικτ. Ματθαίου, Ό Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Εκκλησίας, τ. ΙΑ', 1950, σ. 573.

¹³³ Κων. Δουκάκης, Μέγας Συναξαριστής, τ. Γ', Αθῆναι 1952, σ. 573.

¹³⁴ Παν. Τζουμέρκας, «Πέτρος Α'», Μ.Ο.Χ.Ε. 12 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 262.

¹³⁵ Γ. Μεταλληνός, «Πέτρος», Θ.Η.Ε. 10 (1968), στ. 363.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Γ'

1. Η συγγραφική δραστηριότητα του Πέτρου Αλεξανδρείας

Ο Πέτρος ο αποκαλούμενος και «Μάρτυς», υπήρξε φωτισμένη προσωπικότητα, με άριστη θεολογική γνώση και πλούσια κατάρτιση, υπόδειγμα Επισκόπου με πλούσια συγγραφική δράση. Για το λόγο αυτό ο Φίλιππος Σιδίτης, τον χαρακτηρίζει «Μέγαν Επίσκοπο» και ο Ευσέβιος Καισαρείας, τον περιγράφει, ως «Θεῖον χρῆμα διδασκάλων τῆς ἐν Χριστῷ Θεοσεβείας»¹³⁶.

Η συγγραφική του παραγωγή ήταν πλούσια, αλλά δεν έχει σωθεί κανένα έργο του, παρά μόνο μερικοί τίτλοι και κάποια αποσπάσματα σε αρχαίες πηγές. Τα γραφόμενά του και οι απόψεις του, τον κατατάσσουν, στους αντιωριγενιστές και τα σχετικά συγγράμματά του ήταν από τα κυριότερα του έργου του¹³⁷.

Τα μαρτυρούμενα κείμενα είναι είτε πραγματείες προερχόμενες από το διδασκαλικό του στάδιο, είτε επιστολές προερχόμενες από το επισκοπικό του στάδιο¹³⁸.

Από το στάδιο της διδασκαλίας του έχουν σωθεί διάσπαρτοι τίτλοι τεσσάρων δογματικών πραγματειών, οι οποίες θα μπορούσαν να θεωρηθούν, ότι ανήκουν σε ένα σύγγραμμα αποτελούμενο από τέσσερα ή περισσότερα βιβλία. Βέβαια ο Δαμασκηνός κατείχε το έργο του Πέτρου, αποκαλούμενο διδασκαλία και δεν πρέπει να διστάσουμε να δεχθούμε, ότι οι τέσσερις πραγματείες ανήκουν σε αυτό, ως κεφάλαια ενός δογματικού συστήματος. Παρότι οι

¹³⁶ Παν. Τζουμέρκας, «Πέτρος Α'», *M.O.X.E.* 12 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 262.

¹³⁷ Παν. Χρήστου, *Ελληνική Πατρολογία*, τ. Β', Πατριαρχικόν "Ιδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσ/κη 1978, σ. 923..

¹³⁸ Παν. Χρήστου, ό.π., σ. 923.

πληροφορίες από τα υπολείμματα, που διασώζονται είναι ασήμαντες¹³⁹.

Από την πραγματεία του **Περί Θεότητος** τρία μικρά αποσπάσματα παρατίθενται, στα πρακτικά της Γ' Οικουμενικής Συνόδου. Αυτά αναφέρονται στη θεότητα του Ιησού Χριστού, υπό την έννοια ότι «σχήματι εύρεθείς ώς ἄνθρωπος, ού κατελειφθή τῆς θεότητος»¹⁴⁰ αλλά δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία, ότι αυτό, ήταν το αντικείμενο ολόκληρου του βιβλίου¹⁴¹.

Ο Λεόντιος Βυζάντιος παραθέτει τρία χωρία, από την πραγματεία του Πέτρου, **Περί τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας**, στα οποία τονίζεται η διπτή φύση του Χριστού, «Θεός ἦν φύσει καὶ γέγονεν ἄνθρωπος φύσει»¹⁴². Εδώ υπάρχει μια ομοιότητα του τίτλου και του βιβλίου, χωρίς να σημαίνει, ότι η ταυτότης δύο στίχων δεν σημαίνει την ταυτότητα των δύο συγγραμμάτων, από τα οποία προέρχονται αυτοί.

Ο ίδιος Λεόντιος διατηρεί δύο χωρία, από το έργο του **Περί ψυχής**, στα οποία απορρίπτει την άποψη, προϋπάρξεως της ψυχής του ανθρώπου στον ουρανό και καταρρίψεώς της, στο σώμα μετά την διαπραχθείσα αμαρτία. Την θεωρία αυτή ο Πέτρος την θεωρεί ότι προέρχεται και είναι επηρεασμένη, από την ελληνική φιλοσοφία και είναι αντίθετη στη χριστιανική πίστη¹⁴³.

Από την πραγματεία του **Περί Αναστάσεως** σώζονται επτά τεμάχια στη συριστί. Κατά αυτή, η ανάσταση είναι πραγματική και αναφέρεται στο παρόν σώμα, διότι ανίσταται εκείνο που έχει πεθάνει. Η πραγματεία του αυτή διαπνέεται από αντιωριγενιστικές τάσεις, όπως και η προηγούμενη. Το έργο αυτό ολόκληρο, όπως φαίνεται, σκοπεύει στην συγκρότηση, ενός ορθοδόξου συστήματος διδασκαλίας, που θα είναι ο αντικαταστάτης του Ωριγενείου¹⁴⁴. Ο Πέτρος απέκρουε έτσι, τις δοξασίες του Ωριγένη περί προϋπάρξε-

¹³⁹ Παν. Χρήστου, , Έλληνική Πατρολογία, τ. Β', Πατριαρχικόν 'Ιδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσ/κη 1978, σ. 923-924.

¹⁴⁰ Παν. Χρήστου, ό.π., σ. 924..

¹⁴¹ Παν. Χρήστου, ό.π., σ. 924.

¹⁴² Παν. Χρήστου, ό.π., σ. 924.

¹⁴³ Παν. Χρήστου, ό.π., σ. 924.

¹⁴⁴ Παν. Χρήστου, ό.π., σ. 924.

ως της ψυχής και της λόγω της αμαρτίας, εγκλείσεως αυτής, στο σώμα, ως την φυλακή της¹⁴⁵.

Υπάρχουν και διασώζονται διάφορα αρμενικά αποσπάσματα, με το όνομα του Πέτρου, τα οποία είναι αμφιβόλου προελεύσεως και ίσως είναι ψευδεπίγραφα. Εκτός από τις τέσσερεις πραγματείες, συνέταξε τα ακόλουθα.

Επιστολή προς Αλεξανδρείς. Είναι μικρό κείμενο, που γράφτηκε μετά την έκρηξη του διωγμού πιθανόν του 304 μ.Χ. Διά της επιστολής θέλει να επιστήσει την προσοχή των πιστών, απέναντι στον Μελίτιο για τις πράξεις του. Σ' αυτή μνημονεύει την επιστολή, των τεσσάρων επισκόπων προς τον Μελίτιο, τους συνιστά να αποφεύγουν κοινωνία, μετ' αυτού¹⁴⁶.

Επιστολή περί Μετανοίας. Σώζεται κανονική Επιστολή στην ελληνική γλώσσα, που διαιρείται σε 14 κανόνες, γραφείσα περί το 306 μ.Χ., ως Πασχάλια Επιστολή, εκδιδόμενη μαζί με τα σχόλια του Θεοδώρου Βαλσαμώνα και Ιωάννου Ζωναρά, με τίτλο «Κανόνες έμφερόμενοι ἐν τῷ Περὶ μετανοίας ἔργῳ αὐτοῦ»¹⁴⁷. Δια της Επιστολής του αυτής, ο Πέτρος Αλεξανδρείας δίδει οδηγίας περί διευθετήσεως του θέματος των πεπτωκότων. Οι κανόνες μεταφράστηκαν στην συριακή, την γεωργιανή και την σλαβική γλώσσα¹⁴⁸. Με τους κανόνας θα ασχοληθούμε στα επόμενα κεφάλαια αναλυτικά.

Η πρώτη έκδοση των κανόνων γίνεται το έτος 1620 στο Παρίσι. Νεότερες εκδόσεις: Ράλλη Ποτλή τ. 4 (1854), σ. 14 (με την ερμηνεία του Ζωναρά και του Βαλσαμώνα), Migne τ. 138 (1865) σ. 475-516 (ανατύπωση από το Συνοδικό του Βευερηγίου), Γαλλική μετάφραση: Ιωάννου Discipline generale antique, τ. 2, Ρώμη 1963 σ. 33-58, Αγγλική μετάφραση The Rudder (Αγγλική μετάφραση του Πηδαλίου) Σικάγο 1957 σ. 740-755.

¹⁴⁵ Πέτρος Άλεξανδρείας, Είσαγωγικά, ΒΕΠΕΣ 18 (1959), σ. 227.

¹⁴⁶ Παν. Χρήστου, Έλληνική Πατρολογία, τ. Β', Πατριαρχικόν"Ιδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσ/κη 1978, σ. 925.

¹⁴⁷ Παν. Χρήστου, ό.π., σ. 925.

¹⁴⁸ Στ. Παπαδόπουλος, Πατρολογία, τ. Β', έκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2012, σ. 65.

Εν κατακλείδι, όλα τα έργα του Πέτρου είναι:

- **Περί θεότητος** (του Χριστού): σώζονται τέσσερα¹⁴⁹ μόνο αποσπάσματα. Άλλα αποσπάσματα στην συριακή, την αρμενική και την αραβική.
- **Περί της Σωτήρος ημών επιδημίας**: μόνο ένα απόσπασμα, δηλαδή το πολυσήμαντο χωρίο («Το συναφότερον τοίνυν δείκνυται, ότι Θεός ἡν φύσει και γέγονε ἀνθρωπος φύσει»)¹⁵⁰. Ίσως το προηγούμενο έργο, να αποτελεί μέρος του παρόντος.
- **Περί ψυχής** («Περί του μηδέ προϋπάρχειν την ψυχήν»)¹⁵¹. Μόνο τέσσερα αποσπάσματα, το ένα στη συριακή.
- **Περί Αναστάσεως**: επτά αποσπάσματα στη συριακή. Το ένα σώζεται και στην ελληνική.
- **Επιστολή περί Μετανοίας**: γραμμένη από την φυλακή (306) ως Πασχάλιο γράμμα. Σώθηκε το μέρος της που αφορά το τρόπο αποδοχής των πεπτωκότων. Διακρίνεται σε δεκατέσσερις παραγράφους, που ίσχυσαν ως 14 κανόνες της Εκκλησίας. Μεταφράστηκαν στη συριακή, την γεωργιανή και την σλαβική.
- **Τρικεντίω τινί** (περί Πάσχα «λόγος» ή εορταστική Επιστολή)¹⁵². Σώζονται πέντε αποσπάσματα στο «Πασχάλιον χρονικόν»¹⁵³.
- **Επιστολή προς Αλεξανδρείς**: βραχύ κείμενο σωζόμενο στη λατινική. Γραμμένη μετά την έκρηξη των διωγμών, περί το 304 από το καταφύγιό του. Με αυτή εφιστά στο ποίμνιό του να είναι προσεκτικό έναντι του Μελιτίου Λυκοπόλεως, γιατί αυτός έχει προβεί σε αντικανονικές πράξεις και προσπαθεί παντιοτρόπως να αποξενώσει τους κληρικούς και το ποίμνιό του από τον Πέτρο. Συνιστά αποφυγή κοινωνίας μετ' αυτού

¹⁴⁹ Κατά τον Παν. Χρήστου σώζονται μόνο τρία αποσπάσματα όπως προαναφέραμε στην σελίδα 47 της εργασίας μου.

¹⁵⁰ Στ. Παπαδόπουλος, *Πατρολογία*, τ. Β', έκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2012, σ. 65.

¹⁵¹ Στ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 65.

¹⁵² Στ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 65.

¹⁵³ Στ. Παπαδόπουλος, ο.π., σ. 65.

και μνημονεύει την επιστολή των τεσσάρων Επισκόπων προς τον Μελίτιο γραμμένη από τον Φιλέαν.¹⁵⁴

- **Επιστολαί:**

α. **Προς τους εαυτούς κληρικούς:** ένα απόσπασμα.

β. **Επιστολή εόρτιος:** δύο αποσπάσματα.

γ. Από **Επιστολή Πασχάλια** μάλλον προέρχεται το απόσπασμα, που εκδίδεται ως 15^{ος} κανόνας και συνιστά την νηστεία της Τετάρτης και Παρασκευής και απαγορεύει την γονυκλισία κατά την Κυριακή (χαρμόσυνη ημέρα) και στο διάστημα της Πεντηκοστής.

Αποσπάσματα αδήλων έργων.

Αμφιβαλλόμενα:

α. **Επιστολή προς Απολλώνιον Λυκοπόλεως.**

β. **Επιστολή (προς Ορθοδόξους).**

γ. Δύο κοπτικά αποσπάσματα από δύο επιστολές, η μία των οποίων **Προς Διοκλητιανόν**.

Νόθα:

- **Διδασκαλία:** ένα απόσπασμα.

Λόγος περί καταφρονήσεως των εγκοσμίων.....¹⁵⁵
στην κοπτική και στην αραβική.

- **Ομιλία εις την βάπτισιν του Χριστού:** στην κοπτική.

- **Ομιλία εις την Γέννησιν (του Κυρίου):** στην αραβική.

- **Παραίνεσις:** απόσπασμα ομιλίας στην κοπτική¹⁵⁶.

¹⁵⁴ Παν. Χρήστου, *Έλληνική Πατρολογία*, τ. Β', Πατριαρχικόν "Ιδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσ/κη 1978, σ. 925.

¹⁵⁵ Στ. Παπαδόπουλος, *Πατρολογία*, τ. Β', ἐκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2012, σ. 66.

¹⁵⁶ Στ. Παπαδόπουλος, ὁ.π., σ. 66.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Δ'

1. Οι κανόνες του Πέτρου Αλεξανδρείας

Η Κανονική Επιστολή «Περί Μετανοίας» είναι το σπουδαιότερο έργο του Πέτρου Αλεξανδρείας και γράφτηκε το 306 μ.Χ., όπως προκύπτει από τις πρώτες λέξεις του πρώτου Κανόνα, «τέταρτον ἥδη Πάσχα ἐπικατείληφε τόν διωγμόν»¹⁵⁷, ο οποίος είχε αρχίσει το Πάσχα του 303 μ.Χ. και είναι εορταστική Επιστολή (Πασχάλιον γράμμα) του έτους αυτού.

Το ότι το σωζόμενο ελληνικό κείμενο, εξού και οι δεκατέσσερις κανόνες, είναι επιστολή και όχι πραγματεία, βεβαιώνεται από το συριακό κείμενο, ενώ συμφωνεί με το ελληνικό, που περιλαμβάνει πρόλογο και επίλογο¹⁵⁸.

Διά της κανονικής αυτής Επιστολής του, που διαιρείται σε δεκατέσσερις κανόνες, ο Αρχιεπίσκοπος Πέτρος απευθυνόμενος στους Επισκόπους της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας, δίδει οδηγίες προς διευθέτηση του θέματος και του τρόπου αποδοχής των πεπτωκότων από τους διωγμούς του Διοκλητιανού. Διαιρεί αυτούς σε κατηγορίες και γίνεται διαβάθμιση του χρόνου μετανοίας, αναλόγως του τρόπου και της αιτίας που κάθε κατηγορία πεπτωκότων εξέπεσε. Αντιμετωπίζει όλες τις κατηγορίες με πνεύμα κατανόησης, φιλανθρωπίας και επιείκειας, ακολουθώντας την πρακτική που εφάρμοσαν πριν από αυτόν, ο Διονύσιος Κορίνθου (Β' αιών) ο Κυπριανός Καρθαγένης (Γ' αιών), ο Διονύσιος Αλεξανδρείας και καθιέρωσε προοδευτικά αργότερα η Εκκλησία, βάσει του βαθμού βασανισμού αυτών, φερόμενος αυστηρά μόνον στους εκπεσόντας προερχόμενους εκ του κλήρου.

¹⁵⁷ Μενεβίσογλου, *Ιστορική εἰσαγωγή*, σ. 520.

¹⁵⁸ Μενεβίσογλου, ί.π., σ. 521.

Σε καμία περίπτωση δεν προβλέπει ισόβια μετάνοια και άφεση επί της επιθανατίου κλίνης και πόσο περισσότερο άφεση κατά την τελική κρίση¹⁵⁹. Στην Επιστολή κατακρίνεται η οικειοθελής επιζήτηση του μαρτυρίου, Κανόνας ένατος, ενδέκατος και δωδέκατος, στρέφεται εναντίον του Μελιτίου ο οποίος είναι υπέρ, ότι οι Χριστιανοί να επιζητούν το μαρτύριο και να μην το αποφεύγουν με διαφυγή ή χρήματα. Ο Πέτρος στην σύνταξη της Επιστολής έχει υπόψιν του το Μελιτιανό Σχίσμα, αλλά στην Επιστολή, δεν γίνεται αναφορά στο Μελίτιο ούτε στο Σχίσμα¹⁶⁰.

Ο δέκατος πέμπτος Κανόνας προσετέθη αργότερα και διαφέρει ως προς το περιεχόμενο των άλλων Κανόνων, γιατί αναφέρεται σε θέματα θείας λατρείας και λειτουργικής¹⁶¹. Προέρχεται από την Επιστολή Τρικεντίω τινί, πιθανώς εορταστική Πασχάλια Επιστολή που στάλθηκε σε διάφορους Εκκλησιαστικούς ηγέτες και στον Τρικέντιο. Ο Κανόνας αυτός, αναφέρεται στην νηστεία της Τετάρτης, Παρασκευής και στην Κυριακή, η οποία είναι χαρμόσυνη ημέρα «διά τον ἀναστάντα ἐν αὐτῇ», «ἐν ᾧ οὐδὲ γόνυ κλίνειν παρειλήφαμεν»¹⁶².

Οι Κανόνες του Πέτρου Αλεξανδρείας περιελήφθηκαν στο πρώτο σύνταγμα σε 14 τίτλους (2^ο ήμισυ του ΣΤ' αιώνα). Αναγνωρίστηκαν επίσημα από την Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδο (691) η οποία σφράγισε (κανόνας 2) και τους Κανόνες του Πέτρου Α΄ και τους ανήγαγε σε Κανόνες Δικαίου¹⁶³.

¹⁵⁹ Μενεβίσογλου, *Ιστορική εἰσαγωγή*, σ. 521.

¹⁶⁰ Μενεβίσογλου, ί.π., σ. 521.

¹⁶¹ Μενεβίσογλου, ί.π., σ. 522.

¹⁶² Μενεβίσογλου, ί.π., σ. 521.

¹⁶³ Μενεβίσογλου, ί.π., σ. 522.

ΚΑΝΟΝΑΣ 1^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΝΗΣΑΜΕΝΩΝ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ΜΕΤΑ ΠΟΛΛΑΣ ΤΑΛΑΙΠΩΡΙΑΣ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 1^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Ἐπεί τέταρτον ἥδη Πάσχα ἐπικατείληφε τόν διωγμόν, αὐτάρκως ἔχει τοῖς μέν προσενεχθεῖσι και φυλακισθεῖσι, βασάνους τε ἀνηκέστους ὑπομεμενηκόσι, και ἀφορήτους μάστιγας, και πολλάς ἐτέρας δεινάς ἀνάγκας, ὕστερον δε προδεδομένοις ὑπό τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκός, εἴ και μή εξ ἀρχῆς παρεδέχθησαν διά τὴν παρακολουθήσασαν μεγίστην πτῶσιν, δῆμως διά τό πολλά αὐτούς ἡθληκέναι, και ἐπί πολύ ἀντιμαχέσασθαι, (οὐ γάρ κατά προαιρεσιν εἰς τοῦτο ἐληλύθασιν, ἀλλά καταπροδοθέντες ὑπό τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκός, ἐπειδή καὶ στίγματα του Ἰησού ἐνδείκνυνται ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν, καὶ ἥδη τρίτον τινές ἔτος ἔχουσι καταπενθοῦντες) προσεπιτιμηθῆναι αὐτοῖς ἀπό τῆς προσελεύσεως καθ' ὑπόμνησιν, ἄλλας τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἃς καὶ περ νηστεύσας ὁ Κύριος καὶ Σωτήρ ἡμῶν Ἰησούς Χριστός μετά το βαπτισθῆναι, ἐπειράσθη ὑπό τοῦ διαβόλου· εἰς ἃς καὶ αυτοί κατά περισσόν διαγυμνασθέντες, εὔτονώτερόν τε νήψαντες, γρηγορήσουσιν εἰς προσευχάς τοῦ λοιποῦ, καταμελετῶντες το λελεγμένον ὑπό τοῦ Κυρίου πρός τόν πειράζοντα αὐτόν, ἵνα προσκυνήσῃ αὐτῷ· Ὑπαγε ὅπίσω μου Σατανᾶ· γέγραπται γάρ· Κύριον τόν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις¹⁶⁴.*

¹⁶⁴ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 14.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Επειδή ο διωγμός κρατάει για τέταρτο κιόλας Πάσχα, θεωρείται σωστό αυτοί που προδόθηκαν και φυλακίστηκαν και έχουν υπομείνει αγιάτρευτα βάσανα και ανυπόφορα μαστιγώματα και πολλά άλλα τρομερά κακά και ύστερα προδόθηκαν από την αδυναμία της σάρκας, αν και δεν έγιναν δεκτοί από την αρχή εξαιτίας της πολύ μεγάλης πτώσης που ακολούθησε, ωστόσο, επειδή αυτοί έχουν υποστεί πολλή άσκηση και αντιστάθηκαν για πολύ καιρό (γιατί έφτασαν σ' αυτό το σημείο, όχι επειδή το ήθελαν, αλλά επειδή προδόθηκαν από την αδυναμία της σάρκας, αφού και σημάδια του μαρτυρίου τους για το Χριστό φαίνονται στα σώματά τους και κάποιοι βρίσκονται στη συμφορά για τρίτο κιόλας χρόνο), αυτοί να επιτιμηθούν επιπλέον από τον καιρό της προσέλευσή τους άλλες σαράντα μέρες για υπενθύμιση, τόσες ακριβώς που νήστεψε και ο Κύριος και Σωτήρας μας Ιησούς Χριστός ύστερα από τη Βάπτισή Του και δοκιμάστηκε από το διάβολο· τόσες μέρες επιπλέον αφού ασκηθούν κι αυτοί και αποκτήσουν καλύτερη πνευματική διαύγεια, να σπεύσουν σε προσευχές στο εξής προσέχοντας πολύ αυτό που είπε ο Κύριος σ' αυτόν που τον έβαζε σε πειρασμό για να τον προσκυνήσει: «φύγε από μπροστά μου Σατανά· η Γραφή το λέει καθαρά: μόνο τον Κύριο το Θεό σου θα προσκυνάς και μόνο αυτόν θα λατρεύεις»¹⁶⁵.

¹⁶⁵ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 473.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο πρώτος Κανόνας του Πέτρου Αλεξανδρείας είναι τμήμα της Επιστολής «Περί Μετανοίας», που αποτελούταν από δεκατέσσερις κανόνες και απεστάλη το Πάσχα του 306 μ.Χ. στους Επισκόπους της Εκκλησίας Αλεξανδρείας με την οποία εκανόνιζε, την θέση των πεπτωκότων στην Εκκλησίας, κατά τον διωγμό του Διοκλητιανού¹⁶⁶.

Οι πρώτες λέξεις του κανόνος, μας φανερώνουν και τον χρόνο σύνταξής του «Ἐπί τοίνυν τέταρτον ἥδη Πάσχα ἐπικατείληφε τον διωγμόν», δηλαδή οι διωγμοί συνεχίστηκαν για τέταρτο Πάσχα. Γνωρίζοντας, ότι οι διωγμοί των Χριστιανών, επί αυτοκράτορος Διοκλητιανού, άρχισαν πριν από το Πάσχα του 303 μ.Χ.¹⁶⁷, ο χρόνος σύνταξής του, έγινε το Πάσχα του 306 μ.Χ. άποψη που συμμερίζεται και ο Παν. Χρήστου¹⁶⁸.

Όπως αναφέρει και ο Ζωναράς¹⁶⁹, στον πρώτο Κανόνα ο Πέτρος Αλεξανδρείας διαχωρίζει όσους Χριστιανούς αρνήθηκαν την πίστη τους κατά την διάρκεια του διωγμού. Σε εκείνους που εξέπεσαν, μετά από φρικτά βασανιστήρια, που υπέστησαν εξευτελισμούς, καταδίκες σε καταναγκαστικά έργα, στα λατομεία της Αιγύπτου και Παλαιστίνης, κίνδυνο απώλειας της ζωής τους, φυλακίσεις, μαστιγώματα με αφόρητους πόνους και ανεξίτηλα σημάδια από αυτά στο κορμί τους.

Οι πεπτωκότες αυτής της κατηγορίας καθίσταται σαφές, ότι δεν είχαν πρόθεση να εκπέσουν, αλλά για πολύ χρόνο αντιστάθηκαν, αγωνιζόμενοι για την πίστη τους. Αυτό ήταν σαφές, αφενός απ' τα σημάδια που προκάλεσαν στα σώματά τους, τα μαρτύρια που

¹⁶⁶ Μενεβίσογλου, *Ιστορική εἰσαγωγή*, σ. 520.

¹⁶⁷ Μενεβίσογλου, ί.π., σ. 520.

¹⁶⁸ Παν. Χρήστου, *Έλληνική Πατρολογία*, τ. Β', έκδ. Πατριαρχικόν Ιδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 925.

¹⁶⁹ Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ.Δ', σ. 15.

υπέστησαν (μερικοί εξ αυτών για τρίτο χρόνο) προς χάρη του Ιησού «στίγματος τοῦ Ἰησοῦ» και αφετέρου, μη αντέχοντας ως το τέλος απ' τη σαρκική τους αδυναμία, μετά την πτώση τους ήταν «καταπενθούντες».

Από τα προαναφερόμενα, ήταν ξεκάθαρο ότι διέπραξαν μεν αντικειμενικά, «μέγιστη πτώση», αλλά δεν αντιμετωπίζονταν, ως τελέσαντες και τελειωτικά αυτήν, γιατί τους έλειπε η αρχική προαίρεση, που αν ίσχυε θα ήταν αδικαιολόγητη¹⁷⁰. Σύμφωνα με τον Παν. Χριστινάκη λόγω της μη προαίρεσης των πεπτωκότων της κατηγορίας αυτής «Ἡ ἔξωτερικῶς καὶ ἀντικειμενικῶς «μεγάλη πτώση» ἀλλάσσει, καὶ μεταβάλλεται σὲ «μικρή πτώση», διά λόγους ἀναφερόμενους στήν προαίρεση τοῦ πεπτωκότος»¹⁷¹.

Στον Κανόνα αυτό, ο Πέτρος Αλεξανδρείας έδινε οδηγίες, για την διευθέτηση του θέματος, αυτής της κατηγορίας πεπτωκότων, με πνεύμα κατανόησης, επιείκειας και φιλανθρωπίας, βάσει του βαθμού βασανισμού που υπέστησαν¹⁷².

Επειδή αυτοί έπεσαν σε μεγάλη πτώση, ερχόμενοι μεταμελημένοι και πενθούντες δεν γινόντουσαν αμέσως δεκτοί, παρά την δοκιμασία τους, μερικοί δε για τρίτο έτος πενθούντες, αλλά επιπροσθέτως θα επιτιμηθούν για άλλες σαράντα ημέρες ασκήσεως, μετάνοιας, νηστείας, προσευχής και καλύτερης πνευματικής διαύγειας¹⁷³.

Είχαν οδηγό τον Κύριο Ιησού Χριστό, που μετά την Βάπτισή Του στον Ιορδάνη, καθοδηγούμενος από το Άγιο Πνεύμα, οδηγήθηκε στην έρημο για να δοκιμαστεί ως άνθρωπος από τον διάβολο¹⁷⁴. Νήστευσε σαράντα ημέρες και νύχτες και βγήκε νικητής στους τρεις πειρασμούς, που του έβαλε ο Σατανάς για να τον προσκυνήσει, λέγοντάς του: «”Υπαγε Σατανᾶ·, γέγραπται γάρ·, κύριον τόν θεόν σου

¹⁷⁰ Παν. Χριστινάκης, Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 134.

¹⁷¹ Παν. Χριστινάκης, ο.π., σ. 135.

¹⁷² Παν. Χρήστου, Έλληνική Πατρολογία, τ. Β', εκδ. Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 925.

¹⁷³ Μεθοδίου, Πέτρος Έπισκοπος Άλεξανδρείας και Μάρτυρος, κανονική ἐπιστολή, PG 18, 468-469.

¹⁷⁴ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Bibelgesellschaft, σ. 6 (Κατά Μαθθαῖον 4, 1).

προσκυνήσεις, καί αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις»¹⁷⁵. Πήγαινε πίσω μου, Σατανά διότι είναι γραμμένο, τον Κύριο τον Θεό σου να προσκυνήσεις και αυτόν μόνο να λατρέψεις¹⁷⁶.

¹⁷⁵ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Bibelgesellschaft, σ.7 (Κατά Μαθθαῖον 4, 10).

¹⁷⁶ Ν. Ολυμπίου, Θ.Ιωαννίδης, *Αγία Γραφή*, εκδ. Έννοια, Αθήνα 2009, σ. 327.

ΚΑΝΟΝΑΣ 2^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΝΗΣΑΜΕΝΩΝ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΤΟΥΣ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 2^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Τοῖς δέ μετά τό φυλακισθῆναι μόνον, καὶ ὑπομεμενηκέναι τάς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, ὡς ἂν ἐν πολιορκίᾳ, θλίψεις τε καὶ δυσωδίας, ὑστερον δέ χωρίς πολέμου βασάνων γενομένοις αἰχμαλώτοις, κατά πολλήν πτωχείαν δυνάμεως, καὶ κατά τίνα τυφλότητα τεθραυσμένοις, ἐπαρκέσει ἐνιαυτός πρός τῷ ἐτέρῳ χρόνῳ ἐπεί ὅλως καὶ αὐτοὶ ἐπιδεδώκασιν ἔαυτούς ὑπέρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ θλιβῆναι, εἰ καὶ ἀπήλαυσαν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τῆς παρά τῶν ἀδελφῶν πολλῆς ἀναπαύσεως, ἄπερ πολλαπλασίονα ἀποδώσουσι, ποθοῦντες λυτρωθῆναι ἀπό τῆς πικροτάτης αἰχμαλωσίας τοῦ διαβόλου, μεμνημένοι μάλιστα τοῦ λέγοντος· Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὐ ἔνεκεν ἔχρισέ με, εὔαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι ἐνιαυτόν Κυρίου δεκτόν, καὶ ἡμέραν ἀνταποδόσεως¹⁷⁷.*

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Γι' αυτούς που ύστερα από φυλάκιση μόνο και ανοχή των συμφορών και δυσωδιών της φυλακής, που μοιάζουν αυτές της πολιορκίας, έπειτα έγιναν αιχμάλωτοι χωρίς βάσανα πολέμου εξαιτίας πολύ φτωχής δύναμης και επειδή λύγισαν από κάποια

¹⁷⁷ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 16.

τύφλωση του νου τους, θα είναι αρκετός ένας χρόνος κοντά στο άλλο χρονικό διάστημα, επειδή και αυτοί έδωσαν όλο τους τον εαυτό να πάθει συμφορές για το όνομα του Χριστού, αν και απόλαυσαν στη φυλακή πολλή άνεση που προερχόταν από τους αδελφούς τους, πράγματα τα οποία θα τα ξεπληρώσουν πολλαπλάσια, επειδή πιθούν να λυτρωθούν από την πολύ πικρή αιχμαλωσία του Διαβόλου, καθώς θυμούνται προπάντων αυτόν που λέει: «το Πνεύμα του Κυρίου με κατέχει, γιατί ο Κύριος με έχρισε και μ' έστειλε να αναγγείλω το χαρμόσυνο μήνυμα στους φτωχούς, στους αιχμαλώτους να κηρύξω λευτεριά και στους τυφλούς ότι θα βρουν το φως τους, να φέρω λευτεριά στους τσακισμένους, να αναγγείλω τον ερχομό του καιρού κατά τον οποίον ο Κύριος θα φέρει τη Σωτηρία και τη μέρα της ανταπόδοσης»¹⁷⁸.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο δεύτερος Κανόνας του Πέτρου Αλεξανδρείας αναφερόταν στην κατηγορία αυτή των Χριστιανών, που φυλακίστηκαν και απλώς υπέστησαν τις «θλίψεις τε καὶ δυσωδίας» της φυλακής και θυσίασαν στα είδωλα, «χωρίς πολέμου βασάνων» και λύγισαν εξαιτίας της μεγάλης «πτωχείαν δυνάμεως καὶ κατά τίνα τυφλότητα» του νου τους.

Αυτοί αντιμετωπίστηκαν επιεικώς, παρότι δεν υπέστησαν τα βασανιστήρια, αλλά αυστηρότερα από τους πεπτωκότες της προηγούμενης κατηγορίας, διότι και αυτοί είχαν πρόθεση¹⁷⁹ «ύπέρ τοῦ όνόματος τοῦ Χριστοῦ θλιβῆναι». Δυστυχώς όμως η έλλειψη δύναμης «πτωχεία δυνάμεως» ψυχικής και σωματικής και η «τυφλότητα» του πνεύματος, τα οποία είναι υποκειμενικά στοιχεία και πρέπει να τα δούμε από την αντικειμενική τους σκοπιά προς

¹⁷⁸ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 473.

¹⁷⁹ Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 135.

θεμελίωση του αδίκου της πράξης, της ειδικής αυτής περίπτωσης «πτώσεως»¹⁸⁰.

Η κατηγορία αυτή, τιμωρούνταν με επιτίμιο ενός χρόνου επιπλέον, από τον τριετή χρόνο που έχει παρέλθει¹⁸¹, επειδή μετανόησαν και ποθούν να λυτρωθούν από την άρνησή τους για τον Χριστό και την αιχμαλωσία τους στο Διάβολο, γιατί όπως είπε ο προφήτης Ησαΐας «το Πνεύμα του Κυρίου με κατέχει, γιατί ο Κύριος με έχρισε και μ' έστειλε να αναγγείλω το χαρμόσυνο μήνυμα στους φτωχούς, στους αιχμαλώτους να κηρύξω λευτεριά και στους τυφλούς ότι θα βρουν το φως τους, να φέρω λευτεριά στους τσακισμένους, να αναγγείλω τον ερχομό του καιρού κατά τον οποίον ο Κύριος θα φέρει τη Σωτηρία και τη μέρα της ανταπόδοσης»¹⁸².

¹⁸⁰ Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 135.

¹⁸¹ Μεθοδίου, Πέτρος Έπισκοπος Άλεξανδρείας και Μάρτυρος, κανονική ἐπιστολή, PG 18, 472.

¹⁸² Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 473.

ΚΑΝΟΝΑΣ 3^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΝΗΣΑΜΕΝΩΝ ΑΠΟ ΔΕΙΛΙΑ ΑΝΕΥ ΠΙΕΣΕΩΣ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 3^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Τοῖς δέ μηδ' ὅλως μηδέν τι τοιοῦτον πεπονθόσι, μηδέ ἐνδειξαμένοις καρπόν πίστεως, ἀλλ' αὐτομολήσασι πρός τήν κακίαν, προδεδομένοις ὑπό δειλίας, καί φόβου, νῦν δέ εἰς μετάνοιαν ἔρχομένοις, ἀναγκαιὸν ἐστὶ καί ἄρμόζον, τήν τῆς ἀκάρπου συκῆς παραβολήν παραθέσθαι, ὡς ο Κύριος λέγει· Συκήν εἰχέ τις πεφυτευμένην ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ, καὶ ἥλθε καρπόν ζητῶν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὗρεν. Εἴπε δέ πρός τόν ἀμπελουργόν· Ἰδού, τρία ἔτη ἀφ'οῦ ἔρχομαι ζητῶν καρπόν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ οὐχ εύρισκω· ἔκκοψον αὐτήν· ἵνα τί καί τήν γῆν καταργεῖ; Ό δέ ἀποκριθείς λέγει αὐτῷ· Κύριε, ἄφες αὐτήν καί τοῦτο τό ἔτος, ἔως ὅτου σκάψω περί αὐτήν, καὶ βάλω κόπρια· κάν μέν ποιήσῃ καρπόν· εἰ δέ μήγε, εἰς τό μέλλον ἔκκοψεις αὐτήν· ἦν πρό ὄφθαλμών λαβόντες, ἐνδειξάμενοί τε καρπόν ἄξιον τῆς μετανοίας ἐν τῷ διαστήματι τοῦ τοσούτου χρόνου, μᾶλλον ὀφεληθήσονται¹⁸³.*

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Γι' αυτούς που δεν έχουν πάθει απολύτως τίποτα τέτοιο και δεν επέδειξαν καρπό πίστης, αλλά αυτομόλησαν στην κακία προδομένοι από δειλία και φόβο, και τώρα μετανοούν, είναι απαραίτητο και ταιριαστό να παραθέσουμε την παραβολή της άγονης συκιάς, όπως τη λέει ο Κύριος: «κάποιος είχε φυτέψει στο

¹⁸³Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 17.

αμπέλι του μια συκιά, όταν όμως πήγε να μαζέψει απ' αυτήν σύκα, δε βρήκε. Είπε τότε στον αμπελουργό: τρία χρόνια τώρα έρχομαι σ' αυτήν τη συκιά να βρω σύκα και δε βρίσκω· κόψε την λοιπόν, για να μην αχρηστεύει και το έδαφος. Εκείνος του απάντησε: άφησέ την, Κύριε, κι αυτήν τη χρονιά, για να τη σκάψω γύρω γύρω και να της βάλω κοπριά· Και αν κάνει καρπό, άφησέ την· αλλιώς, θα την κόψεις στο μέλλον»· αυτοί που μετανοούν να έχουν υπόψη τους αυτή την παραβολή και, αν δείξουν καρπό αντάξιο της μετάνοιας στο διάστημα τόσου χρόνου, θα ωφεληθούν περισσότερο¹⁸⁴.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο τρίτος Κανόνας του Πέτρου Αλεξανδρείας αναφερόταν στην κατηγορία εκείνη των πεπτωκότων, που αυτομόλησαν, εγκαταλείποντας την χριστιανική θρησκεία, ακολουθώντας άλλη θρησκεία ή αθεϊσμό, χωρίς να έχουν δεχθεί πιέσεις, χωρίς αφαίρεση περιουσίας και χωρίς να έχουν διατρέξει κίνδυνο για την ζωή τους και τώρα μετανοούντες επιθυμούν να επιστρέψουν¹⁸⁵.

Αυτοί αντιμετωπίζονταν από τον Πέτρο, όπως αντιμετώπισε ο Χριστός την άκαρπο συκή¹⁸⁶. Χρησιμοποίησε λοιπόν την παραβολή, κατά την οποία, «κάποιος είχε φυτέψει στο αμπέλι του μια συκιά, όταν όμως πήγε να μαζέψει απαυτήν σύκα, δεν βρήκε. Είπε τότε στον αμπελουργό: τρία χρόνια τώρα έρχομαι σ' αυτήν τη συκιά να βρω σύκα και δε βρίσκω· κόψε την λοιπόν, για να μην αχρηστεύει και το έδαφος. Εκείνος του απάντησε: άφησέ την, Κύριε, κι αυτήν τη χρονιά, για να τη σκάψω γύρω γύρω και να της βάλω κοπριά· Και αν κάνει καρπό, άφησέ την· αλλιώς, θα την κόψεις στο μέλλον»¹⁸⁷.

¹⁸⁴ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 475.

¹⁸⁵ COD σ. 10.

¹⁸⁶ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Bibelgesellschaft, σ. 13 (Κατά Λουκᾶν 13, 6-9).

¹⁸⁷ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 475.

Στην παραβολή αυτή Ιδιοκτήτης είναι ο Θεός, Αμπελουργός ο Χριστός, Άμπελος είναι ο κόσμος, και Συκή το Ιουδαϊκό 'Εθνος. Ο Θεός δεχόμενος την παράκληση του Υιού Του, περιμένει την ειλικρινή μετάνοια του αμαρτωλού και τα καλά του έργα, ως πνευματική καρποφορία. Εάν όμως ο αμαρτωλός παραμείνει αμετανόητος, τότε ο Θεός, θα τον τιμωρήσει (αυτό συνέβη με τους αμετανόητους Εβραίους τους οποίους συμβόλιζε η Άκαρπος Συκή).

Ο Αμπελουργός Χριστός επί τρία έτη με τα Λόγια Του και τα 'Έργα Του, προσπάθησε να κάνει την Συκιά να καρποφορήσει, αλλά όμως δυστυχώς, όπως φαίνεται από την Ιστορία, η Συκιά (Ιουδαϊκό 'Εθνος) ξεριζώθηκε. Το ίδιο θα πάθουν, όσοι είναι αμετανόητοι θα τιμωρηθούν. Εδώ φαίνεται η θεία ευσπλαχνία και η τιμωρία, δίνεται το περιθώριο μετάνοιας ενός έτους ακόμη, διαφορετικά θα έρθει η θεία τιμωρία.

Αυτοί που μετανόησαν και επιθυμούσαν την επανένταξή τους, στο δρόμο του Χριστού, κατά τον Πέτρο, έπρεπε να λάβουν υπ' όψιν τους, την παραβολή της Ακάρπου Συκής και να δείξουν για ένα έτος ακόμη καρπό μετανοίας, για να λυτρωθούν.

Κατά τον Παν. Χριστινάκη, η πράξη αυτή των πεπτωκότων, ήταν άδικη, διακεκριμένη (βαριάς μορφής) πτώση γιατί αυτομόλησαν χωρίς να έχουν πάθει κάποιο κακό, οποιασδήποτε μορφής και χωρίς να έχουν δείξει, «καρπό πίστης», κυριευμένοι από «δειλία και φόβου». Αυτοί κρίνονταν αυστηρά, διότι στερούνταν δύναμη πίστης και σταθερού θρησκευτικού υπόβαθρου, αποτέλεσμα αυτού ήταν η άνευ σοβαρού λόγου, εμφάνιση «δειλίας» και «φόβου» γεγονός που αντικειμενικά θεμελίωνε το άδικο της πράξης¹⁸⁸. Σύμφωνα με τον Βαλσαμώνα¹⁸⁹, η χρήση της παραβολής της «Ακάρπου Συκής», από τον Πέτρο Αλεξανδρείας, για την κατηγορία αυτή των πεπτωκότων, έδειχνε το χρόνο των επιτιμών, για να γίνουν και πάλι δεκτοί από την Εκκλησία αυτοί, αλλά και τις συνέπειες της μη ειλικρινούς μετανοίας, που ήταν τρία έτη συν ένα ακόμη.

¹⁸⁸ Παν. Χριστινάκης, Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 135.

¹⁸⁹ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 18.

Κατά τον Ζωναρά¹⁹⁰, αυτοί που από φόβο, δειλία και έλλειψη πίστης, αυτομόλησαν, έπρεπε να δείξουν ειλικρινή μετάνοια, «Τῆς συκῆς ἀρμόσει παραβολή κατά το Ευαγγέλιο», επί τετραετίαν. Όπως ο Κύριος κατά την παραβολή, επί τρία έτη μάταια ερχόταν να πάρει καρπούς, από την Συκή και κατά παράκληση του Αμπελουργού, την άφησε επί ένα έτος ακόμη να δώσει καρπούς πίστης πριν την τιμωρήσει.

Πρέπει να λάβουμε βέβαια υπ' όψιν μας, σ' αυτή την περίπτωση, ότι βρίσκονταν και αυτοί σε παθητική άμυνα, που και αυτή αφορά, την σωματική ακεραιότητα του ατόμου. Διότι κατά την διάρκεια των διωγμών, άμυνα δεν είχαμε μόνο σαν βίαιη αντίδραση στον επερχόμενο κίνδυνο. Η Εκκλησία αναγνώρισε αργότερα την κατάσταση αυτή¹⁹¹.

Σ' αυτή την κατηγορία πεπτωκότων, θα αναφερθεί αργότερα και ο 11^{ος} κανόνας της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου που έγινε στην Νίκαια της Βιθυνίας το 325 μ.Χ. Γι' αυτούς η Σύνοδος αποφάσισε, αν και είναι ανάξιοι φιλανθρωπίας να δείξει έλεος. Έτσι «Οσοι λοιπόν αληθινά μετανοούν, θα μείνουν τρία χρόνια στην τάξη των Ακροωμένων» ως πιστοί και εφτά χρόνια στην τάξη των «Υποπιπτόντων». και για δύο χρόνια θα συμμετέχουν στις προσευχές μαζί με το λαό χωρίς Μετάληψη των Θείων Αγιασμάτων»¹⁹².

¹⁹⁰ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 18.

¹⁹¹ Σωτ. Λιόσης, Λόγοι Άρσης του Αδίκου στους Ιερούς Κανόνες σε σύγκριση με τον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2007, σ. 139.

¹⁹² Πρ. Ακανθόπουλος, Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 57.

ΚΑΝΟΝΑΣ 4^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΝΗΣΑΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΜΗ ΜΕΤΑΝΟΟΥΝΤΩΝ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 4^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Τοῖς γάρ παντάπασιν ἀπεγνωσμένοις καὶ ἀμετανοήτοις, δέρμα τε Αἰθίοπος ἀμετάβλητον κεκτημένοις, καὶ ποικίλματα παρδάλεως, λεχθῆσται τό τῆς ἐτέρας συκῆς· Μηκέτι ἐκ σοῦ καρπός γένηται εἰς τὸν αἰῶνα· διό καὶ παραχρῆμα ξηραίνεται. Ἀποπληροῦται γοῦν ἐπ’ αὐτοῖς καὶ τό ὑπό τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ εἰρημένον· Διεστραμμένον οὐ δυνήσεται ἐπικοσμηθῆναι, καὶ ὑστέρημα οὐ δυνήσεται ἀριθμηθῆναι· εἰ μὴ γάρ πρότερον τὸ διεστραμμένον διορθωθῆ, ἀδύνατόν ἐστίν αὐτό ἐπικοσμηθῆναι· καὶ εἰ μὴ πρότερον τό ὑστέρημα ἀναπληρωθῆ, ἀδύνατόν ἐστίν αὐτό ἀριθμηθῆναι. Όθεν καὶ ἐπί τέλους συμβήσεται αὐτοῖς τό λελεγμένον ὑπό τοῦ προφήτου Ἡσαΐου· Καὶ ὄψονται γάρ, φησι, τά κῶλα τῶν ἀνθρώπων τῶν παραβεβηκότων ἐν ἔμοι· ὁ γάρ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τό πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθῆσεται, καὶ ἔσονται εἰς ὅρασιν πάσῃ σαρκί. Ἐπεί καὶ ὡς προλέλεκται ὑπ’ αὐτοῦ, οἱ δέ ἄδικοι ὡς θάλασσα ἀναβεβρασμένη, οὕτω κλυδωνισθήσονται, καὶ ἀναπαύσασθαι οὐ μὴ δυνήσονται· οὐκ ἔστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσιν εἴπεν ὁ Θεός¹⁹³.*

¹⁹³ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 18-19.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Σ' αυτούς που είναι πέρα για πέρα απελπισμένοι και δε μετανοούν και έχουν δέρμα Αιθίοπα που δεν ασπρίζει ποτέ και βούλες λεοπάρδαλης θα ειπωθεί αυτό που αναφέρεται στην άλλη συκιά: «ποτέ πια να μη ξαναβγάλεις καρπό· γι' αυτό και αμέσως ξεραίνεται». Πραγματοποιείται λοιπόν στην περίπτωσή τους και αυτό που είπε ο «Εκκλησιαστής»: «το στραβό δε θα μπορέσει να ομορφύνει με στολίδια και το ελλιπές δε θα μπορέσει να συγκαταριθμηθεί (στα τέλεια)· γιατί αν προηγουμένως δε γίνει ίσιο το στραβό, είναι αδύνατο να ομορφύνει αυτό με στολίδια· και αν το ελλιπές δεν συμπληρωθεί προηγουμένως, είναι αδύνατο να συγκαταριθμηθεί αυτό (στα τέλεια)». Γι' αυτό στο τέλος θα συμβεί σ' αυτούς αυτό που είπε ο Προφήτης Ησαΐας· λέει δηλαδή: «και θα στρέψουν τα βλέμματά τους σ' εμένα τα μέλη των ανθρώπων που δεν υπάκουσαν· γιατί το σκουλήκι τους δε θα ψοφήσει και η φωτιά τους δε θα σβήσει και θα φαίνεται ολόκληρη σάρκα τους». Γιατί, όπως έχει πει πιο μπροστά αυτός, «οι άδικοι θα ταρακουνηθούν σαν θάλασσα τρικυμισμένη και δεν θα μπορέσουν να βρουν ξεκούραση· και δεν είναι δυνατό στους ασεβείς να χαίρονται, είπε ο Θεός»¹⁹⁴.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο τέταρτος Κανόνας του Πέτρου Αλεξανδρείας αναφερόταν στην πιο βαριά κατηγορία πεπτωκότων. Αυτοί ήταν απεγνωσμένοι και αμετανόητοι γιατί εκούσια και με την θέλησή τους θυσίασαν στα είδωλα, παραμένοντας αμετανόητοι, μετά τη μεγίστη πτώση τους.

Η κατηγορία των πεπτωκότων, που αναφερόταν ο τέταρτος κανόνας του Πέτρου Αλεξανδρείας, παρά το μέγιστο αμάρτημα, που

¹⁹⁴ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 475.

υπέπεσαν, έδειχναν μια σταθερότητα στην κακία και αδιαλλαξία. Αυτοί ήταν δύσκολο, έως ακατόρθωτο, να αλλάξουν την εσωτερική τους πίστη και διάθεση, όσο δύσκολο και ακατόρθωτο, ήταν να αλλάξει το χρώμα του δέρματος του Αιθίοπα και να αποχρωματιστεί από τις βούλες που φέρει, το δέρμα της λεοπάρδαλης¹⁹⁵.

Σύμφωνα με τον Χριστινάκη «Αυτή η μεγάλη κακότης και η κακή προαίρεση είναι ο λόγος θεμελίωσης βαρυτάτου αδίκου»¹⁹⁶.

Σε αυτούς ταίριαζε κατά τον Πέτρο Αλεξανδρείας η παραβολή της άλλης Συκής, που αναφέρει «Μηκέτι ἐκ σοῦ καρπός γένηται εἰς τὸν αἰῶνα· διό καὶ παραχρῆμα ξηραίνεται»¹⁹⁷.

Η παραβολή συμβολίζει την Συναγωγή των Εβραίων, της εποχής εκείνης και του Ισραηλινού λαού, που ήταν φαινομενικά ενάρετοι, αλλά πρακτικά άκαρποι, από καλά έργα και πίστη. Ο Χριστός δεν έχει εκδικητικές διαθέσεις, όταν διέταζε να ξεραθεί η Συκιά, αλλά ήθελε να παραδειγματίσει τους μαθητές του με κάτι που δεν θα ξεχνούσαν ποτέ. Γιατί η άχρηστη Άκαρπη Συκή, που δεν παράγει καρπούς, μετατρέπεται σε χρήσιμη από τον Χριστό, για να θρέψει τις ψυχές των Μαθητών Του. Το ίδιο ίσχυε με τους πεπτωκότες του Κανόνα, που ήταν αδύνατο να μετανοήσουν και να παράγουν καρπούς πίστης, άρα τους αρμόζει, η ποινή, της ξηρανθείσης Ακάρπου Συκής, που εκ φύσεως δεν μπορεί να παράγει καρπούς, για να τιμωρηθούν για τις πράξεις τους και την ασέβειά τους. Όπως αναφέρει ο Πέτρος Αλεξανδρείας, τόσο δύσκολο ήταν αυτοί να μετανοήσουν και να γίνουν ενάρετοι, που για την περίπτωσή τους άρμοζε αυτό που αναφέρει ο «Εκκλησιαστής»¹⁹⁸ το στραβό και ανάποδο δεν είναι δυνατό να γίνει ευθυτενές και ωραίο. Οι δε ατέλειες και ελλείψεις είναι τόσο μεγάλες, ώστε δεν μπορούν να καλυφθούν με στολίδια, αν προηγουμένως,

¹⁹⁵ Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 135-136.

¹⁹⁶ Παν. Χριστινάκης, ο.π., σ. 136.

¹⁹⁷ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Bibelgesellschaft, σ. 59 (Κατά Μαθθαῖον 21, 18), σ. 127 (Κατά Μᾶρκον 11, 13).

¹⁹⁸ Η Αγία Γραφή, εκδ. Βιβλική Έταιρία, Αθήναι, σ. 671, (‘Εκκλησιαστής 1, 15).

δεν γίνει ίσιο το στραβό και το ελλιπές δεν συμπληρώσει τις ελλείψεις του¹⁹⁹.

Γι' αυτούς, στο τέλος θα συμβεί αυτό που είπε ο Προφήτης Ησαΐας, θα στρέψουν προς εμένα τα βλέμματα, εκείνων, που δεν μετανόησαν και δεν ακολούθησαν τον ενάρετο δρόμο και παρέβησαν τον Νόμο μου, γιατί τα σαρκικά τους βασανιστήρια θα είναι πολύ σκληρά και επώδυνα λέγοντας «ό γάρ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καὶ τό πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται, καὶ ἔσονται εἰς ὄρασιν πάσῃ σαρκί»²⁰⁰.

Όπως αναφέρει και πιο πριν στα κείμενά του, ο Προφήτης Ησαΐας, οι ασεβείς, αμετανόητοι αμαρτωλοί θα αναταράσσονται σαν να βρίσκονται σε τρικυμιώδη θάλασσα, εν μέσω γιγαντιαίων κυμάτων, που δεν θα τους επιτρέψουν ποτέ να βρουν πραγματική παρηγοριά, ηρεμία, γαλήνη, ξεκούραση και ειρήνη²⁰¹.

Αυτοί με τις πράξεις τους έδειχναν ότι δεν είχαν την δέουσα πίστη, πριν ακόμα υποπέσουν στο αμάρτημά τους. Η έλλειψη μετάνοιας, στη συνέχεια η απόγνωση και η απελπισία τους είναι υποκειμενικά στοιχεία του αδίκου που διέπραξαν²⁰², με την θέλησή τους, χωρίς να εξαναγκαστούν.

Γι' αυτούς αρμόζει ως η μέγιστη τιμωρία, αποβολή από το Εκκλησιαστικό Σώμα, η τιμωρία της ξηρανθείσης Ακάρπου Συκής.

¹⁹⁹ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 475.

²⁰⁰ Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 18.

²⁰¹ Η Άγια Γραφή, εκδ. Βιβλική Έταιρία, Αθῆναι, σ.729 (Ησαΐας 57, 20).

²⁰² Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 136.

ΚΑΝΟΝΑΣ 5^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΥΠΟΚΡΙΘΕΝΤΩΝ ΟΤΙ ΘΥΣΙΑΣΑΝ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 5^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Τοῖς δέ καθυποκριναμένοις κατά τόν ἐπιληπτευσάμενον Δαβίδ, ἵνα μή ἀποθάνῃ, οὐκ ὄντα ἐπίληπτον, καὶ μή γυμνῶς ἀπογραψαμένοις τά πρός ἄρνησιν, ἀλλά διαπαίξασι κατά πολλήν στενοχωρίαν, ὡς ἂν παιδία βουλευτικά ἔμφρονα ἐν παιδίοις ἀφροσι, τάς τῶν ἔχθρῶν ἐπιβουλάς, ἢτοι ὡς διελθόντες βωμούς, ἢτοι ὡς χειρογραφήσαντες, ἢτοι ὡς ἀνθ' ἐαυτῶν βαλόντες ἔθνικούς, (εἰ καί τισιν αὐτῶν συνεχώρησάν τινες τῶν ὄμολογησάντων, ὡς ἦκουσα²⁰³, ἐπί μάλιστα κατά πολλήν εύλαβειαν ἔξεψυγον αὐτόχειρες γενέσθαι τοῦ πυρός, καὶ τῆς ἀναθυμιάσεως τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων) ἐπεί τοίνυν ἔλαθεν αύτούς ἀνοίᾳ τοῦτο πράξαντας, ὅμως ἔξάμηνος αύτοῖς ἐπιτεθήσεται τῆς ἐν μετανοίᾳ ἐπιστροφῆς· οὕτω γάρ μᾶλλον καὶ αύτοί ὀφεληθήσονται, καταμελετῶντες τό προφητικόν ρήτον, καὶ λέγοντες· Παιδίον ἔγεννήθη ἡμῖν, υἱός καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχή ἐπί τοῦ ὕμου αύτοῦ, καὶ καλεῖται τό ὄνομα αύτοῦ μεγάλης βουλῆς Ἀγγελος· ὅςπερ, ως ἴστε, ἐν τῷ ἔκτῳ μηνί τῆς συλλήψεως τοῦ ἐτέρου παιδίου, τοῦ προκηρύξαντος πρό προσώπου τῆς εἰσόδου αύτοῦ μετάνοιαν εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν, συνελήφθη καὶ αύτός κηρύζαι μετάνοιαν. Καί γάρ καὶ τῶν ἀμφοτέρων ἀκούομεν ἐν πρώτοις κηρυττόντων οὐ μόνον περί μετανοίας, ἀλλά καὶ περί βασιλείας ούρανῶν, ἢτις, καθώς μεμαθήκαμεν, ἐντός ἡμῶν ἔστι, τῷ ἐγγύς ἡμῶν εἶναι τό ρῆμα, ὃ πιστεύομεν ἐν τῷ στόματι ἐαυτῶν, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ ἐαυτῶν· περί ἣς καὶ αύτοί*

²⁰³ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 19.

**ύπομνησθέντες, μαθήσονται όμολογειν ἐν τῷ στόματι ἔσων,
ὅτι Κύριος Ἰησούς Χριστός, πιστεύοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ἔσων,
ὅτι ὁ Θεός αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν· ἄτε δή ἀκούοντες, ὅτι
καρδίᾳ μὲν πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δέ όμολογεῖται
εἰς σωτηρίαν²⁰⁴.**

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Όσοι υποκρίνονται σαν το Δαβίδ που υποκρίθηκε τον επιληπτικό, για να μη θανατωθεί, αν και δεν ήταν επιληπτικός, και δεν αρνήθηκαν φανερά αυτά που τους ζητούσαν ν' αρνηθούν αλλά σοφίστηκαν τεχνάσματα εξαιτίας της μεγάλης πίεσής τους, όπως τα συνετά παιδιά ξεγελούν με τεχνάσματα τα ανόητα, και ξέφυγαν τις επιβουλές των εχθρών είτε περνώντας ανάμεσα από βωμούς είτε κάνοντας ιδιόχειρη δήλωση είτε βάζοντας ειδωλολάτρες στη θέση τους (αν και μερικοί, όπως άκουσα, συγχώρεσαν κάποιους απ' αυτούς που παραδέχτηκαν προπάντων επειδή με πολλή προσοχή κατάφεραν να ξεφύγουν από το ν' ανάψουν με τα ίδια τους τα χέρια τη φωτιά και τους καπνούς των ακάθαρτων δαιμόνων), επειδή λοιπόν αυτοί το έκαναν αυτό απερίσκεπτα, χωρίς να το συνειδητοποιήσουν, θα τους επιβληθεί (ωστόσο) εξάμηνη μετάνοια για την επιστροφή τους· γιατί έτσι θα ωφεληθούν και αυτοί περισσότερο κατανοώντας βαθιά την Προφητική Ρήση και λέγοντας: «γεννήθηκε για εμάς ἐνα παιδί και δόθηκε σ' εμάς ἐνα αγόρι, του οποίου η εξουσία βρίσκεται πάνω στον ὥμο Του και ονομάζεται Ἀγγελος μεγάλης σύνεσης· αυτό ακριβώς, όπως ξέρετε, στον ἑκτὸ μήνα της σύλληψης του ἄλλου παιδιού, το οποίο κήρυξε πριν από τη δημόσια εμφάνισή του μετάνοια για ἀφεση αμαρτιών, το συνέλαβε η Μητέρα Του, για να διακηρύξει και αυτό τη μετάνοια».

Άλλωστε τους ακούμε και τους δύο να διακηρύσσουν πρώτα πρώτα όχι μόνο για μετάνοια, αλλά για τη Βασιλεία των Ουρανών, η οποία,

²⁰⁴ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 19-20.

όπως έχουμε καταλάβει, βρίσκεται μέσα μας, με το να είναι κοντά μας ο Λόγος στον οποίο πιστεύουμε ως λόγο του στόματός μας και της καρδιάς μας· γι' αυτήν τη Βασιλεία αφού γίνει λόγος και σ' αυτούς, θα μάθουν να ομολογούν με το στόμα τους ότι ο Κύριός μας είναι ο Ιησούς Χριστός πιστεύοντας με την καρδιά τους ότι ο Θεός τον ανάστησε από τους νεκρούς, καθώς θ' ακούνε ότι «πραγματικά όποιος πιστεύει με την καρδιά του οδηγείται στη δικαίωση κι όποιος ομολογεί με το στόμα οδηγείται στη σωτηρία»²⁰⁵.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο πέμπτος Κανόνας του Πέτρου Αλεξανδρείας, αναφέρεται στη κατηγορία αυτή των πεπτωκότων, που αν και αναγκάστηκαν να αρνηθούν την πίστη τους και να θυσιάσουν στα είδωλα, υποκρίθηκαν, δεν ακολούθησαν φανερά τις εντολές τους και δεν θυσίασαν τελικώς. Επινοώντας διάφορα τεχνάσματα εξαπάτησαν τους ασεβείς, αποφεύγοντας να θυσιάσουν, είτε περνώντας ανάμεσα από βωμούς, είτε αποκτώντας λίβελλο²⁰⁶ περί θυσίας στους εθνικούς, είτε βάζοντας στην θέση τους ειδωλολάτρες «άνθ' έσαυτῶν βαλόντες ἐθνικούς»²⁰⁷, μη υποκύπτοντας, αρνούμενοι την πίστη τους και να εκπέσουν.

Τιμωρούνται αυτοί με μικρό επιτίμιο, από τον Πέτρο Αλεξανδρείας, εξάμηνης πρόσθετης μετανοίας, για να επιστρέψουν ωφελούμενοι προσωπικά, γιατί φέρθηκαν απερίσκεπτα, χωρίς να συνειδητοποιούν τις πράξεις τους, αλλά δεν θυσίασαν πραγματικά, υποκρίθηκαν και αυτό το ελαφρυντικό τους αναγνωρίζεται.

Το ίδιο άλλωστε με ανάλογη συμπεριφορά, έπραξε και ο Δαυΐδ, ο οποίος λόγω κινδύνου της ζωής του, «ἴνα μη ἀποθάνη», υποκρίθηκε τον επιληπτικό, στον Σαούλ για να μη θανατωθεί²⁰⁸, το

²⁰⁵ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 477.

²⁰⁶ Βλ. Φειδάς, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, τ. Α', Αθήνα 2002, σ. 303.

²⁰⁷ Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 19.

²⁰⁸ Η Άγια Γραφή, εκδ. Βιβλική Έταιρία, Αθήναι, σ.308 (Σαμουήλ Α' ή Βασιλέων Α' 21, 13).

ίδιο πράττουν στην καθημερινότητα, τα συνετά παιδιά, παρά την αγνότητά τους, ξεγελώντας με διάφορα τεχνάσματα, τα ανόητα παιδιά.

Για την εξάμηνη ποινή επιτιμίου που τους επιβλήθη, ο Πέτρος Αλεξανδρείας χρησιμοποιεί την Προφητική Ρήση του μηνύματος του Αρχαγγέλου Γαβριήλ, κατά την οποία, ενώ βρισκόταν η Ελισάβετ στον έκτο μήνα της σύλληψης του Προδρόμου, συνελήφθη από την Παρθένο Μαρία, ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός²⁰⁹. Κηρύσσοντας και οι δύο με την έλευσή τους, την μετάνοια, που οδηγεί στην άφεση αμαρτιών και τη Βασιλεία των Ουρανών. Γιατί «*πραγματικά όποιος πιστεύει με την καρδιά του οδηγείται στην δικαίωση και όποιος ομολογεί με το στόμα οδηγείται στη σωτηρία*»²¹⁰.

Για τον Βαλσαμώνα, το μικρό επιπλέον επιτίμιο, «*έξαμηνος καιρός άρκεση είς μετανοίαν*»²¹¹ είναι δικαιολογημένο, διότι αυτοί δεν θυσίασαν πραγματικά, αλλά υποκρίθηκαν ότι έπραξαν (βάζοντας άλλους στην θέση τους) αυτό, παντοιοτρόπως υπέστησαν δε αυτό, για να μην αρνηθούν την πίστη τους.

Κατά τον Χριστινάκη εδώ έχουμε τα υποκειμενικά στοιχεία, της υποκρισίας, γιατί δεν θυσίασαν πραγματικά, αλλά υποκρίθηκαν ότι θυσίασαν και του σκοπού, γιατί κινδύνευε άμεσα η ζωή τους για το λόγο αυτό ενήργησαν έτσι. Τα στοιχεία αυτά μειώνουν κατά πολύ την βαρύτητα του αδίκου που διέπραξαν, δικαιολογούν την μικρή ποινή, του επιπλέον εξάμηνου επιτιμίου που τους επιβάλλει, γιατί «*ή έσωτερική των συμπεριφορά δέν έναρμονίζεται άπολύτως πρός τήν έσωτερική*»²¹².

²⁰⁹ Ή Άγια Γραφή, εκδ. Βιβλική Έταιρία, Αθῆναι σ. 152 (Κατά Λουκᾶν 1, 36).

²¹⁰ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 477.

²¹¹ Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ.21.

²¹² Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994., σ. 136.

ΚΑΝΟΝΑΣ 6^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΘΕΝΤΩΝ ΥΠΟ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΤΟΥΣ ΔΟΥΛΩΝ, ΘΥΣΑΙ ΑΝΤΙ ΑΥΤΩΝ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 6^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Τοῖς δέ δούλους Χριστιανούς ἀνθ' ἐαυτῶν ὑποβεβληκόσιν, οἱ μὲν δοῦλοι, ὡς ἂν ὑποχείριοι ὄντες, καὶ τρόπον τινά καὶ αὐτοί φυλακισθέντες ὑπό τῶν δεσποτῶν, καταπειληθέντες τε υπ' αὐτῶν, καὶ διά τόν φόβον αὐτῶν εἰς τοῦτο ἐληλυθότες, καὶ κατολισθήσαντες, ἐν ἐνιαυτῷ τά τῆς μετανοίας ἔργα δείξουσι, μανθάνοντες τοῦ λοιποῦ, ὡς δοῦλοι Χριστοῦ ποιεῖν τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ φοβεῖσθαι αὐτόν, ἀκούοντες μάλιστα, ὅτι ἔκαστος, ἐάν τι ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομιεῖται παρά Κυρίου, εἴτε δούλος, εἴτε ἐλεύθερος*²¹³.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Σχετικά με όσους έβαλαν αντί για τους εαυτούς τους δούλους Χριστιανούς (να θυσιάσουν), οι δούλοι, επειδή ήταν υποχείρια και κατά κάποιο τρόπο φυλακίστηκαν και από τους κυρίους τους και απειλήθηκαν απ' αυτούς και από το φόβο προς αυτούς έφτασαν σ' αυτό το σημείο και έπεσαν σε παράπτωμα, θα δείξουν μέσα σ' ένα χρόνο τα έργα της μετάνοιάς τους, μαθαίνοντας στο εξής ως δούλοι του Χριστού να εκπληρώνουν το θέλημα του Θεού και να Τον φοβούνται ακούγοντας προπάντων πως για το καλό που κάνει κανείς θα ανταμειφθεί από τον Κύριο, είτε είναι δούλος είτε είναι ελεύθερος²¹⁴.

²¹³ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 22.

²¹⁴ Πρ. Ακανθόπουλος, Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 477-479.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο παρών Κανών αναφέρεται στους Χριστιανούς δούλους, οι οποίοι με προτροπή των Χριστιανών κυρίων τους, αναγκάστηκαν να θυσιάσουν αντί αυτών, στα είδωλα απειλούμενοι από αυτούς, είτε φυλακιζόμενοι, είτε από φόβο. Οι δούλοι αυτοί τιμωρούνται με επιτίμιο ενός χρόνου, έργα μετανοίας, γιατί υπέπεσαν σε παράπτωμα. Αυτοί δεν έπρεπε να υπακούσουν στις προσταγές των αφεντικών τους, η θυσία στα είδωλα είναι άδικη πράξη και προσβάλει τον απαγορευτικό κανόνα δικαίου²¹⁵ «Τεκνία, φυλάξετε έαυτά ἀπό τῶν εἰδώλων»²¹⁶.

Στον κανόνα αυτό έχουμε περίπτωση προσταγής, όμοια με το άρθρο 21 Π.Κ. (Νόμος 4619/2019)²¹⁷, στον οποίο ο Πέτρος Αλεξανδρείας, περιγράφει τα δύο υποκείμενα της προσταγής, τον αφέντη που προστάζει και τον προσταζόμενο δούλο, αλλά και τη θέση τους στην κοινωνία της εποχής, μια κοινωνία, στην οποία ο δούλος, δεν είχε κανένα δικαίωμα να εξετάσει την νομιμότητα της προσταγής²¹⁸.

Ο αφέντης, απόλυτος κυρίαρχος αναγκάζει τον δούλο να θυσιάσει στα είδωλα, χωρίς να επιτρέπεται «στον αποδέκτη της προσταγής να εξετάσει αν είναι νόμιμη ή όχι» (Άρθρο 21 Π.Κ. Νόμος 4619/2019).

Ο Νικόδημος Μίλας αναφέρει ότι αν το αμάρτημα διεπράχθη χωρίς κακή πρόθεση, απερίσκεπτα, η τιμωρία πρέπει να είναι ήπια.

²¹⁵Σωτ. Λιόσης, Λόγοι Άρσης του Αδίκου στους Ιερούς Κανόνες Σύγκριση με τον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα, εκδ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2007, σ. 105.

²¹⁶Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Bibelgesellschaft, σ. 625 (Ιωάννου Α' 5, 21).

²¹⁷Π. Κ., Αρθ. 21 (Νόμος 4619/2019) Προσταγή: Δεν είναι άδικη η πράξη την οποία κάποιος επιχειρεί για να εκτελέσει προσταγή που του έδωσε, σύμφωνα με τους νόμιμους τύπους, η αρμόδια αρχή, αν ο νόμος δεν επιτρέπει στον αποδέκτη της προσταγής να εξετάσει αν είναι νόμιμη ή όχι. Στην περίπτωση αυτήν ως αυτουργός τιμωρείται εκείνος που έδωσε την προσταγή.

²¹⁸Σωτ. Λιόσης, Λόγοι Άρσης του Αδίκου στους Ιερούς Κανόνες Σύγκριση με τον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα εκδ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2007, σ. 104.

Πρέπει να ληφθούν υπόψιν, οι περιστάσεις και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες έγινε, αλλά κανείς δεν απαλλάσσεται της ευθύνης των πράξεών του «ούδεις Χριστιανός πρέπει νά ύπακουῃ κελεύσμασιν, ἀντιστρατευομένοις τῷ τε θείῳ καὶ ἐκκλησιαστικῷ νόμῳ»²¹⁹.

Για το λόγο αυτό τιμωρείται με μικρότερη ποινή (σε αντίθεση του αφέντη που θα αναφέρουμε στον 7^ο Κανόνα) δεν απαλλάσσεται, διότι δεν έπρεπε να υπακούσει στη προσταγή του αφέντη του, αλλά ως δούλος του Χριστού, έπρεπε να υπακούσει στο θέλημα του Θεού.

Ο καθένας, πρέπει να γνωρίζει ανεξαρτήτως της κοινωνικής του θέσης και μετά φόβου και πίστεως, να εκπληρώνει το θέλημα του Θεού, κατά τον Απ. Παύλο «εἰδότες ὅτι ἔκαστος ἐάν τι ποίησῃ ἄγαθόν, τοῦτο κομίσεται παρά κυρίου εἴτε δοῦλος εἴτε ἐλεύθερος»²²⁰.

²¹⁹ Νικοδ. Μίλας, *Τό Έκκλησιαστικόν Δίκαιον τῆς ὁρθοδόξου Ανατολικῆς Εκκλησίας*, Τύποις Π.Δ. Σακελλαρίου, ἐν Ἀθήναις 1906, σ. 722-723.

²²⁰ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 513 (Πρός Ἐφεσίους 6, 8).

ΚΑΝΟΝΑΣ 7^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΕΣΠΟΤΩΝ ΠΟΥ ΑΝΑΓΚΑΣΑΝ ΤΟΥΣ ΔΟΥΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΘΥΣΑΙ ΑΝΤΙ ΑΥΤΩΝ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 7^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Oἱ δέ ἐλεύθεροι, ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἔξετασθήσονται ἐν μετανοίᾳ, καὶ ὡς ὑποκρινάμενοι, καὶ ὡς καταναγκάσαντες τούς ὁμοδούλους θῦσαι, ἅτε δῆ παρακούσαντες τοῦ Ἀποστόλου, τὰ αὐτά θέλοντος ποιεῖν τούς δεσπότας τοῖς δούλοις, ἀνιέντας τὴν ἀπειλήν, εἰδότες, φησίν, ὅτι καὶ ἡμῶν, καὶ αὐτῶν, ὁ Κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσωποληψία παρ’ αὐτῷ οὐκ ἐστιν. Εἴ δέ ἔνα Κύριον οἱ ἔχομεν οἱ πάντες ἀπροσωπόληπτον, ἐπεί καὶ πάντα, καὶ ἐν πᾶσιν ἐστιν ὁ Χριστός, ἐν τε βαρβάροις καὶ Σκύθαις, δούλοις καὶ ἐλευθέροις, σκοπεῖν ὄφείλουσιν ὃ κατειργάσαντο, θελήσαντες τὴν ψυχὴν ἔσαυτῶν σῶσαι, τούς δέ συνδούλους ἔσαυτῶν ἐλκύσαντες ἐπί εἰδωλολατρείαν, δυναμένους καὶ αὐτούς ἐκφυγεῖν, εἰ τό δίκαιον καὶ τὴν ἴσοτητα ἦσαν αὐτοῖς παρασχόντες, ὡς πάλιν ὁ Ἀπόστολος λέγει²²¹.*

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Οι ελεύθεροι (οι κύριοι των δούλων) θα υποβληθούν σε μετάνοια για τρία χρόνια, και επειδή υποκρίθηκαν και επειδή ανάγκασαν τους

²²¹ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 22-23.

δούλους, όπως δούλοι είναι κι αυτοί, να θυσιάσουν, γιατί βέβαια παράκουσαν τον Απόστολο, που θέλει να κάνουν οι κύριοι τα ίδια με τους δούλους αφήνοντας την απειλή και γνωρίζοντας, λέει ότι «και ο δικός μας Κύριος και αυτών είναι στους Ουρανούς και αυτός δεν κάνει διακρίσεις ανάμεσα σε πρόσωπα». Κι αν έχουμε όλοι ένα Κύριο ακόμα ο οποίος δεν κάνει διακρίσεις ανάμεσα σε πρόσωπα, γιατί και όλα και σε όλα είναι ο Χριστός, πρέπει να εξετάσουν τι έκαναν και σε Βαρβάρους και σε Σκύθες, σε δούλους και σε ελεύθερους, επειδή θέλησαν να σώσουν τη ζωής τους, ενώ τους συνδούλους τους, τους έσυραν στην ειδωλολατρία, αν και μπορούσαν να γλιτώσουν κι αυτοί, αν οι κύριοι τους τους είχαν προσφέρει ό,τι είναι δίκαιο και αντάξιο της εργασίας τους, όπως λέει πάλι ο Απόστολος²²².

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο έβδομος Κανόνας έχει σχέση με τον προηγούμενο Κανόνα και αναφέρεται, στους κυρίους, ελεύθερους Χριστιανούς, που ανάγκασαν να θυσιάσουν αντί αυτών, οι δούλοι τους. Αυτοί τιμωρούνται από τον Πέτρο Αλεξανδρείας, με επιτίμιο τριών ετών μετάνοιας, γιατί πρώτον υποκρίθηκαν ότι θυσίασαν και δεύτερον, ανάγκασαν τους δούλους τους να θυσιάσουν στα είδωλα για αυτούς, σύροντάς τους στην ειδωλολατρία. Πέφτοντας έτσι σε μεγάλη πτώση, γιατί διαφέρει η εξωτερική τους συμπεριφορά, η οποία δεν εναρμονίζεται με την εσωτερική και τα πιστεύω τους.

Γιατί όλοι οι Χριστιανοί είμαστε ίσοι, ανεξαρτήτως της οικονομικής και κοινωνικής θέσης, ανεξαρτήτως της καταγωγής μας, είτε είμαστε Έλληνες ή Ιουδαίοι, είτε είμαστε Βάρβαροι, Σκύθες, δούλοι ή ελεύθεροι και όλοι είμαστε δούλοι, μπροστά στον Δημιουργό μας, Κύριο ημών Ιησού Χριστό²²³.

²²² Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 479.

²²³ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 528 (Πρός Κολοσσαῖς 3, 11).

Αυτοί δεν προστάτευσαν, όπως μπορούσαν τους συνδούλους τους και έσυραν αυτούς, στην ειδωλολατρία για να σώσουν τη ζωή τους, παρακούοντας τον Απόστολο Παύλο, που ήθελε, οι κύριοι να κάνουν τα ίδια με τους δούλους τους, λέγοντάς τους «*καὶ οἱ κύριοι, τὰ αὐτά ποεῖτε πρὸς αὐτούς, ἀνιέντες τὴν ἀπειλὴν, εἰδότες ὅτι καὶ αὐτῶν καὶ ὑμῶν ὁ Κύριος ἔστιν ἐν Οὐρανοῖς καὶ προσωπολημψίᾳ οὐκ ἔστιν παρ’ αὐτῷ*»²²⁴. Ο Κύριος όλων μας, βρίσκεται στους Ουρανούς, παρακολουθεί τις πράξεις μας και τις συμπεριφορές μας, είναι ο αντικειμενικός μας κριτής, αμερόληπτος, ακριβοδίκαιος και θα αποδώσει στον καθένα μας το πρέπον.

Δεν λαμβάνει υπ' όψιν τη φυλή και την τάξη των ανθρώπων, αλλά τη πίστη και τα έργα τους «*οὐ γάρ ἔστιν προσωπολημψίᾳ παρά τῷ Θεῷ*»²²⁵.

Κατά τον Χριστινάκη, οι δούλοι τιμωρούνται γιατί υπάκουουσαν στις εντολές των κυρίων τους και όχι του Θεού, ενώ οι κύριοι τιμωρούνται με μεγαλύτερη ποινή, γιατί αυτοί είναι οι ηθικοί αυτουργοί της πτώσεως των δούλων τους, υποκρινόμενοι ότι θυσίασαν. Ανάγκασαν τους δούλους τους να παρανομήσουν, ενώ έπρεπε να τους προστατεύσουν αν ήταν δίκαιοι, κατά παράβαση των εντολών του Αποστόλου Παύλου, που θέλουν τους κυρίους να μην απειλούν τους δούλους τους, αφού όλοι είναι δούλοι με κοινό Κύριο τον Θεό²²⁶.

Στην ερμηνεία του Κανόνα από τον Βαλσαμώνα, ο Πέτρος Αλεξανδρείας, τους κυρίους: «*ἐπί τριετίαν ἐπιτιμά*», διότι υποκρίθηκαν ότι θυσίασαν και τους συνδούλους τους, «*ἡνάγκασαν θῦσαι*», παρακούοντας τον Απόστολο Παύλο. Αυτοί για να σώσουν τις ζωές τους, «*τούς συνδούλους ἐπί εἰδωλολατρείαν κατήπειγον*», ενώ μπορούσαν να τους γλυτώσουν²²⁷.

²²⁴Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft σ. 513 (Πρός Έφεσίους 6, 9).

²²⁵Nestle-Aland, ο.π., σ. 412 (Πρός Ρωμαίους 2, 11).

²²⁶Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 137.

²²⁷Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 23.

Για το λόγο αυτό δικαιολογείται η μεγαλύτερη ποινή, που επιβάλλει ο Πέτρος Αλεξανδρείας, στους ελεύθερους Χριστιανούς, γιατί είναι οι ηθικοί αυτουργοί του αμαρτήματος, εν αντιθέσει με τους προσταζόμενους δούλους τους.

Εξετάζοντας τους Κανόνες έξι και εφτά, βλέπουμε ότι έχουν ομοιότητες, με το άρθρο 21 Π.Κ. περί προσταγής, κατά το οποίο, το άδικο της πράξης, αίρεται μόνο προς όφελος του προσταζόμενου, αντίθετα καταδικάζει τον προστάζοντα, ως αυτουργό, γιατί εκείνος έδωσε την προσταγή²²⁸. Επομένως, τιμωρείται με μεγαλύτερη ποινή, χωρίς ελαφρυντικά εν σχέση με τον προσταζόμενο.

Πρέπει επίσης, κατά τον Μίλα να εξετάσουμε κατά την επιβολή της ποινής, τις συνθήκες κάτω από τις οποίες έγινε το αμάρτημα. Γιατί αν το αμάρτημα έγινε εκ προμελέτης, τόσο η τιμωρία μεγαλύτερη είναι. Εν αντιθέσει, με το αμάρτημα που διεπράχθη, άνευ κακής πρόθεσης, έτσι «έάν ἡ πρᾶξις ἐγένετο ὑπό φυσικῆς ἀνάγκης, ἀπαλλάσσεται ὁ κατηγορούμενος ὑπό τῶν Κανόνων πάσης εὐθύνης· τούναντίον οἱ Κανόνες δεν ἀπαλλάσσουσι τῆς εὐθύνης ταύτης τον ἔνοχον προκειμένης ἡθικῆς ἀνάγκης»²²⁹.

²²⁸ Σωτ. Λιόσης, *Λόγοι Άρσης του Αδίκου στους Ιερούς Κανόνες Σύγκριση με τον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα*, εκδ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2007, σ. 105.

²²⁹ Νικοδ. Μίλας, *Τό Έκκλησιαστικόν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ανατολικῆς Εκκλησίας*, Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, ἐν Αθήναις 1906, σ. 722.

ΚΑΝΟΝΑΣ 8^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΕΛΘΟΝΤΩΝ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΕΚΠΕΣΟΝΤΩΝ ΕΚΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΕΙΛΙΚΡΙΝΩΣ ΜΕΤΑΝΟΗΣΑΝΤΩΝ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 8^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Τοῖς δέ παραδεδομένοις, καὶ ἐκπεπτωκόσι, τοῖς τε αὐτοῖς προσεληλυθόσιν εἰς τὸν ἄγωνα, καὶ ὁμολογοῦσιν εἶναι Χριστιανοῖς, ἐμβεβλημένοις τε ἐν τῇ φυλακῇ μετά βασάνων, εὔλογόν ἔστιν ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας συνεπισχύειν, καὶ κοινωνεῖν ἐν πᾶσιν, ἐν τε ταῖς προσευχαῖς, καὶ τῇ μεταλήψει τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ λόγου· ἵνα εύτονώτερον ἀγωνισάμενοι καταξιωθῶσι καὶ αὐτοί τοῦ βραβείου τῆς ἄνω κλήσεως. Καὶ γάρ ἐπτάκις, φησί, πεσεῖται ὁ δίκαιος, καὶ ἀναστήσεται· ὅπερ, εἰ καὶ πάντες οἱ ἐκπεπτωκότες πεποιήκασι, τελειοτάτην καὶ ὄλοκάρδιον μετάνοιαν ἔνεδείξαντο*²³⁰.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Όσοι παραδόθηκαν και παραστράτησαν και μόνοι τους επανήλθαν στον αγώνα και ομολογούν ότι είναι Χριστιανοί και μπήκαν στη φυλακή με βασανιστήρια, είναι εύλογο να βοηθιούνται με αγαλλιάση καρδιάς και να είναι σε «Κοινωνία» με όλους και στις

²³⁰ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 23-24.

προσευχές και στη Μετάληψη του Σώματος και του Αίματος του Χριστού και στην Παράκληση του Λόγου, για ν' αγωνιστούν εντονότερα και να αξιωθούν κι αυτοί το βραβείο της επουράνιας κλήσης. Άλλωστε, λέει η Γραφή, επτά φορές θα πέσει ο δίκαιος και θα ξανασηκωθεί, αν αυτό το είχαν κάνει όλοι οι αμαρτωλοί, θα είχαν δείξει τέλεια και ολόψυχη μετάνοια²³¹.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο όγδοος Κανόνας αναφέρεται στην ιδιαίτερη κατηγορία των πεπτωκότων, που μετά από καταγγελία ή με την θέλησή τους, παρασύρθηκαν και θυσίασαν στα είδωλα. Στην συνέχεια όμως, μετανόησαν ειλικρινώς για τις πράξεις τους, ομολόγησαν πως είναι Χριστιανοί, παραδόθηκαν στους απίστους, φυλακίστηκαν και υπέστησαν αφόρητα βασανιστήρια, εμμένοντες στην πίστη τους.

Αυτοί εύλογο είναι, να κρίνονται από τον Πέτρο Αλεξανδρείας, με επιείκεια, γιατί ναι μεν αρχικώς εξέπεσαν, αλλά στη συνέχεια παρά τα βασανιστήρια που υπέστησαν, παρέμειναν σταθεροί στην πίστη τους. Για το λόγο αυτό, τους δέχεται σε Κοινωνία, με όλους, στις προσευχές και στη Μετάληψη του Σώματος και Αίματος του Χριστού, ενθαρρύνοντάς τους, στον αγώνα της Επουράνιας Σωτηρίας και τους απαλλάσσει από οποιοδήποτε επιτίμιο²³².

Αυτό άλλωστε αναφέρει και η Αγία Γραφή «Διότι ὁ δίκαιος πίπτει ἐπτάκις καὶ σηκώνεται· ἄλλ’ οἱ ἀσεβεῖς θέλουσι πέσει εἰς ὅλεθρον»²³³. Γιατί ο δίκαιος, κατά την διάρκεια του βίου του, πολλές φορές θα ατυχήσει και θα πέσει, όμως με την σταθερή του πίστη, την ειλικρινή του μετάνοια και την βοήθεια του Θεού, θα ανορθωθεί πάλι.

Κατά τον Χριστινάκη, η όλη πράξη και συμπεριφορά των πεπτωκότων του Κανόνα, πρέπει να κριθεί ενιαία, κατά την οποία η

²³¹ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 479.

²³² Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία τῆς Εκκλησίας Αλεξανδρείας (62 - 1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Αλεξάνδρεια 1935, σ. 153.

²³³ Η Αγία Γραφή, ἔκδ. Βιβλική Έταιρία, Αθήναι, σ. 663 (Παροιμίαι 24, 16).

άδικη συμπεριφορά των πρώτων πράξεων και η πτώση τους, αίρεται, από την εν συνεχεία θαρραλέα συμπεριφορά τους και την σταθερή Ομολογία Πίστη τους στον Χριστό, παρά τα βασανιστήρια που υπέστησαν. Η ειλικρινή μετάνοιά τους, η σταθερή και μόνιμη συμπεριφορά τους και η δύναμη πίστης που δείχνουν, μετά την προηγηθείσα πτώση τους, αποτελεί τεκμήριο, για το ότι η πράξη τους, δεν εξέφραζε τον εσωτερικό τους κόσμο, παρά μια στιγμιαία επιπτόλαια πράξη που δείχνει, ότι δεν υπήρξε ποτέ άρνησή τους στον Χριστό, εξ' ου και η μη επιβολή επιτιμών²³⁴.

Σύμφωνα με τον Βαλσαμώνα ο Κανόνας αναφέρεται σε αυτούς που ηττήθηκαν πρόσκαιρα και θυσίασαν, αλλά εν συνεχεία «μεταμεληθέντες καί ἐπιγνόντες τό ἀγαθόν, ὡμολόγησαν εἶναι Χριστιανοί», φυλακίστηκαν και βασανίστηκαν, εμμένοντας στην πίστη τους. Αυτούς εύλογα, τους κρίνει μετά θυμηδίας, ο Πέτρος Αλεξανδρείας, τους δέχεται σε Κοινωνία με όλους, στις προσευχές, στη Μετάληψη και τους ενθαρρύνει στον αγώνα της καταξίωσης, της Επουράνιας Βασιλείας, χωρίς κάποιο επιτίμιο.

Γιατί αυτοί, παρά την αρχική τους πτώση, ενώπιον των τυράννων τους, ομολόγησαν την πίστη τους στον Χριστό και παρέμειναν σταθεροί, παρά τα βασανιστήρια που συνεχίζονταν, δείχνοντας «τελειοτάτην μετάνοια».

Η κατηγορία αυτή των πεπτωκότων διαφέρει από τους πεπτωκότες, που αναφέρονται στον πρώτο Κανόνα (τιμωρούμενοι με επιτίμιο) στο ότι εκείνοι αφού βασανίστηκαν «ού μεταστράφησαν ἐνώπιον τῶν τυράννων εἰς την Ὁμολογίαν τῆς Πίστεως», ενώ οι αναφερόμενοι στον παρόντα Κανόνα, μετά τα βασανιστήρια που υπέστησαν, μετανόησαν ειλικρινώς και «ἐπί τῶν τυράννων τὸν Κύριον ὡμολόγησαν». Για το λόγο αυτό λογίζονται ότι δεν εξέπεσαν και δεν τιμωρούνταν με κάποιο επιτίμιο²³⁵.

²³⁴ Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 137.

²³⁵ Μεθοδίου, Πέτρος Έπισκοπος Άλεξανδρείας και Μάρτυρος, κανονική ἐπιστολή, PG 18,481.

ΚΑΝΟΝΑΣ 9^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΥΘΑΙΡΕΤΩΝ, ΕΑΥΤΟΥΣ ΟΔΗΓΟΥΝΤΑΣ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 9^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Καί τοῖς δέ ώς ἃν ἔξ ὑπνου ἐαυτούς παραπηδῶσιν εἰς τόν ἀγῶνα, ὡδίνοντα καί μέλλοντα ἐλκύσαι, ἐαυτοῖς δέ πειρασμόν ἐπισπασαμένοις θαλαττομαχίας καί πολλῆς κυματώσεως, μᾶλλον δέ καί τοῖς ἀδελφοῖς προσεκκαίουσιν ἄνθρακας ἀμαρτωλῶν, καί αὐτοῖς κοινωνητέον, ἅτε δή ἐν ὀνόματι Χριστοῦ²³⁶ παρερχομένοις εἰς τοῦτο, εἴ καί μή προσέχουσιν αὐτοῦ τοῖς λόγοις, διδάσκοντος, προσεύχεσθαι μή εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν, καί πάλιν ἐν εὔχῃ λέγειν τῷ Πατρί· Καί μή εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥὺσαι ἡμᾶς ἀπό τοῦ πονηροῦ· ἵσως δέ καί ἀγνοοῦσι τὰς πολλάκις γινομένας ἀναχωρήσεις τοῦ οἰκείου Δεσπότου καί Διδασκάλου ἡμῶν ἀπό τῶν θελόντων ἐπιβουλεύειν, καί ὅτι ἐσθ’ ὅτε, οὐδέ παρόρησίᾳ περιεπάτει δι’ αὐτούς· καί ὅτι, καί ὅτε ὁ καιρός τοῦ πάθους αὐτοῦ προσήγγισεν, οὐχ ἐαυτόν παρέδωκεν, ἀλλ’ ἐδέξατο, ἔως ἦλθον ἐπ’ αὐτόν μετά μαχαιρῶν καί ξύλων· λέγει οὖν πρός αὐτούς· Ὡς ἐπί ληστήν ἐξήλθετε μετά μαχαιρῶν καί ξύλων συλλαβεῖν με; οἴ καί παρέδωκαν αὐτόν, φησι, Πιλάτω· καθ’ ὄμοιότητα γοῦν αὐτοῦ, καί οἱ κατά σκοπόν αὐτοὺς βαίνοντες πεπόνθασι, μεμνημένοι τῶν θείων αὐτοῦ λόγων, δι’ ὧν ἐπιστηρίζων ἡμᾶς περί τῶν διωγμῶν, λέγει· Προσέχετε ἐαυτοῖς· παραδώσουσι γάρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ*

²³⁶ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 25.

έν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς· παραδώσουσι δέ εἴπεν, ἀλλ· οὐχί ἐαυτούς παραδώσετε· καὶ ἐπί ἡγεμόνας δέ, φησί, καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε διά τό ὄνομά μου, ἀλλ' οὐχί ἐαυτούς ἄξετε· ἐπεί καί μεταπηδᾶν ἡμᾶς βούλεται ἀπό τόπων εἰς τόπους διωκομένους διά τό ὄνομα αύτοῦ· ως πάλιν ἀκούομεν αύτοῦ λέγοντος· Καὶ ὅτε διώκουσιν ὑμᾶς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, φεύγετε εἰς τήν ἐτέραν· οὐ γάρ θέλει αὐτομολεῖν ἡμᾶς πρός τούς τοῦ διαβόλου ὑπασπιστάς καὶ δορυφόρους, ὅπως μή καί πλειόνων θανάτων αἴτιοι αύτοῖς γινώμεθα, ως ἂν καταναγκάζοντες αύτούς μᾶλλον κατατραχύνεσθαι καί τελεσιουργεῖν τά θανατηφόρα ἔργα, ἀλλ' ἐκδέχεσθαι, καί προσέχειν ἐαυτοῖς, γρηγορεῖν τε καί προσεύχεσθε, ἵνα μή εἰσέλθωμεν εἰς πειρασμόν²³⁷. Οὕτω Στέφανος πρῶτος κατ' ἵχνος αύτοῦ μαρτύριον ἀναδεξάμενος, ἐν Ἱεροσολύμοις συναρπασθείς ὑπό τῶν παρανόμων, καὶ ἀχθείς ἐν τῷ συνεδρίῳ, λιθοβολούμενος ἐν ὄνόματι Χριστοῦ, ἐδοξάσθη παρακαλῶν, καί λέγων· Κύριε, μή στήσῃς αύτοῖς τήν ἀμαρτίαν ταύτην· οὕτως Ἰάκωβος δεύτερος, συλληφθείς ὑπό Ἡρώδου, μαχαίρᾳ τήν κεφαλήν ἀπετμήθη οὕτως ὁ πρόκριτος τῶν Ἀποστόλων Πέτρος, πολλάκις συλληφθείς, καί φυλακισθείς, καί ἀτιμασθείς, ὕστερον ἐν Ῥώμῃ ἐσταυρώθη· ὁμοίως καί ὁ περιβόητος Παῦλος, πλεονάκις παραδοθείς, καί ἔως θανάτου κινδυνεύσας, πολλά τε ἀθλήσας, καὶ καυχησάμενος ἐν πολλοῖς διωγμοῖς, καὶ θλίψειν, ἐν τῇ αὐτῇ πόλει καὶ αὐτός μαχαίρᾳ τήν κεφαλήν ἀπετμήθη, ὃς ἐν οἷς ἐκαυχήσατο, κατέληξε· ὅτι καὶ ἐν Δαμασκῷ σπυρίδι ἔχαλάσθη διά τοῦ τείχους νυκτός, καὶ ἔξεφυγε τάς χεῖρας τοῦ ζητοῦντος αὐτὸν πιάσαι. Τό γάρ προκείμενον ἦν αύτοῖς, ἐν πρώτοις εὔαγγελίζεσθαι καὶ διδάσκειν τόν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐν οἷς ἐπιστηρίζοντες τούς ἀδελφούς ἐμμένειν ἐν τῇ πίστει· καὶ τοῦτο ἔλεγον, ὅτι διά πολλῶν θλίψεων δεὶ εἰσελθεῖν εἰς τήν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· ἔζήτουν γάρ οὐ τό ἐαυτῶν συμφέρον, ἀλλά τό τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. Καὶ ἦν πολλά λέγειν αύτοῖς εἰς ταῦτα

²³⁷ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 25-27.

**πρός τό κατά λόγον πράσσειν, εί μή, ώς λέγει ὁ Ἀπόστολος,
ἐπιλείψῃ δ' ἂν ἡμᾶς διηγουμένους ὁ χρόνος.**

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Και όσοι σαν υπνοβάτες ορμούν απερίσκεπτα στον αγώνα που βρίσκεται σε έξαρση και πρόκειται να τους παρασύρει, και φορτώνονται τον κίνδυνο της πάλης με τα κύματα και με μεγάλη τρικυμία και ακόμη ανάβουν κάρβουνα αμαρτωλών και για τους αδελφούς τους, και αυτοί πρέπει να είναι σε «Κοινωνία» με τους άλλους, επειδή βέβαια φτάνουν σ' αυτό το σημείο για το Χριστό, αν και δε δίνουν προσοχή στα Λόγια Του, καθώς διδάσκει «να προσεύχεστε για να μη σας νικήσει ο πειρασμός» και πάλι, να λέμε προσευχόμενοι στον Πατέρα: «και μη μας αφήσεις να πέσουμε σε πειρασμό, αλλά γλίτωσέ μας από τον πονηρό». Ίσως αγνοούν κιόλας, ότι ο Κύριος και Δάσκαλός μας απέφευγε πολλές φορές αυτούς που ήθελαν να του κάνουν κακό και ότι μερικές φορές ούτε και κυκλοφορούσε ελεύθερα εξαιτίας αυτών και ότι, όταν έφτασε η ώρα του Πάθους Του, δεν παραδόθηκε, αλλά περίμενε μέχρι που πήγαν σ' αυτόν με μαχαίρια και ξύλα· λέει λοιπόν σ' αυτούς: «ληστής είμαι, και βγήκατε με ξίφη και ρόπαλα να Με συλλάβετε;»· αυτοί τον παρέδωσαν λέει, στον Πιλάτο· όμοια λοιπόν μ' Αυτόν περνούν τα μαρτύρια και όσοι εκτελούν το σκοπό Του, θυμούμενοι τα Θεία Του Λόγια, με τα οποία συμβουλεύοντάς μας για τους διωγμούς λέει: «προσέχετε²³⁸ τους εαυτούς σας· γιατί θα σας παραδώσουν σε δικαστήρια και θα σας μαστιγώσουν στις συναγωγές τους» είπε «θα σας παραδώσουν» και όχι «θα παραδοθείτε»· είπε: «θα σας καταγγείλουν για το όνομά Μου και μπροστά σε ηγεμόνες και

²³⁸ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 481.

Βασιλιάδες», δεν είπε όμως «θα καταγγείλετε τους εαυτούς σας»· γιατί θέλει και να περιφερόμαστε εμείς από τόπο σε τόπο καταδιωκόμενοι για το όνομά Του· έτσι, Τον ακούμε πάλι να λέει: «και όταν σας καταδιώκουν σε μία πόλη, φύγετε στην άλλη»· γιατί δε θέλει να παραδινόμαστε μόνοι μας στους βοηθούς και υπηρέτες του Διαβόλου, για να μη γινόμαστε αίτιοι να προκαλούν αυτοί περισσότερους θανάτους με το να τους αναγκάζουμε κατά κάποιο τρόπο να γίνονται πιο σκληροί και να εκτελούν τις θανατηφόρες πράξεις, αλλά να περιμένουμε και να προσέχουμε τους εαυτούς μας, και να μένουμε άγρυπνοι και να προσευχόμαστε να μη μας νικήσει ο πειρασμός. Έτσι ο Στέφανος, που πρώτος δέχτηκε το μαρτύριο κατά το πρότυπο Αυτού, όταν τον συνέλαβαν βίαια οι παράνομοι στα Ιεροσόλυμα και τον οδήγησαν στο δικαστήριο και τον λιθοβόλησαν στο όνομα του Χριστού, δοξάστηκε παρακαλώντας και λέγοντας: «Κύριε μην τους λογαριάσεις την αμαρτία αυτήν»· έτσι ο Ιάκωβος δεύτερος, όταν τον συνέλαβε ο Ηρώδης, καρατομήθηκε με σπαθί· έτσι ο κορυφαίος απ' τους Αποστόλους ο Πέτρος, συλλήφθηκε πολλές φορές και φυλακίστηκε και ατιμάστηκε και ύστερα σταυρώθηκε στη Ρώμη· έτσι και ο ξακουστός Παύλος, αφού παραδόθηκε πολλές φορές και κινδύνεψε μέχρι θανάτου και κακοποιήθηκε πολύ και καυχήθηκε για πολλούς διωγμούς και θλίψεις, καρατομήθηκε με σπαθί και αυτός στην ίδια πόλη· αυτός στο σημείο που καυχήθηκε γι' αυτά κατέληξε λέγοντας ότι και στη Δαμασκό εξαφανίστηκε με κοφίνι μέσα από το τείχος τη νύχτα και ξέφυγε από τα χέρια αυτού που ζητούσε να τον πιάσει. Γιατί αυτό που τους ενδιέφερε ήταν αρχικά να κηρύσσουν το Ευαγγέλιο και να διδάσκουν το Λόγο του Θεού εμψυχώνοντας μ' αυτά τους αδερφούς τους, ώστε να μένουν σταθεροί στην πίστη τους· έλεγαν και το εξής, ότι δηλαδή «για να μπούμε στη Βασιλεία των Ουρανών, πρέπει να περάσουμε από πολλούς διωγμούς»²³⁹ γιατί ζητούσαν όχι αυτό που συνέφερε τους ίδιους, αλλά αυτό που συνέφερε τους πολλούς, για να σωθούν. Και θα μπορούσαμε πολλά να τους πούμε γι' αυτά, ώστε να ενεργούν σύμφωνα με τη

²³⁹ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 481-483.

λογική, αν, όπως λέει ο Απόστολος, δε συνέβαινε να μη μας πάρει ο χρόνος να τα διηγηθούμε²⁴⁰.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο ένατος Κανόνας αναφέρεται στην κατηγορία εκείνη των Χριστιανών που παρασύρθηκαν στον αγώνα, παραδιδόμενοι μόνοι τους προκαλώντας τους διώκτες τους. Αυτοί ενεργώντας απερίσκεπτα με θρασύτητα και έχοντας ακατάστατο το λογικό τους, έβαλαν τους εαυτούς τους σε πειρασμό, σκανδαλίζοντας και παρασύροντας τους αδελφούς Χριστιανούς.

Παρομοιάζει την συμπεριφορά τους ο Πέτρος Αλεξανδρείας με εκείνη του υπνοβάτη, που ξαφνικά ξυπνά χωρίς να έχει μάλιστα κοιμηθεί επαρκώς και λειτουργεί εν μέσω ταραχής χωρίς λογική. Αυτοί οδηγούνται στον αγώνα του μαρτυρίου, ατάκτως, απερίσκεπτα και με θρασύτητα, βάζοντας τον εαυτό τους σε πειρασμό, παρασύροντας και τους αδελφούς τους Χριστιανούς, στην δίωξη και τιμωρία, εξαιτίας του ατάκτου αυτού κινήματος²⁴¹.

Για την συμπεριφορά τους είναι άξιοι κατηγορίας, αλλά επειδή ενήργησαν έτσι, ρίχνοντας τον εαυτό τους στο μαρτύριο εξ' ονόματος του Χριστού, ο Πέτρος τους προστάζει δια του παρόντος Κανόνος να συγκοινωνούν με τους άλλους πιστούς, αν και δεν έδωσαν την πρέπουσα προσοχή, στα Λόγια και τις Πράξεις τοῦ Κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ και τῶν Ἀποστόλων.

Αν και τους θεωρεί αξιοκατάκριτους, ένεκα της αγαθής αυτών προαιρέσεως, τους απαλλάσσει παντός επιτιμίου²⁴². Γιατί ο Χριστός μας διδάσκει, να προσευχόμαστε και να αγρυπνούμε «ἴνα μη είσέλθητε εἰς πειρασμόν»²⁴³ και προσευχόμενοι στον Αιώνιο Πατέρα

²⁴⁰ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε, σ. 481-483.

²⁴¹ *Πηδάλιον*, σ. 461.

²⁴² Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία τῆς Ἐκκλησίας Αλεξανδρείας (62 - 1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 153.

²⁴³ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 77 (Κατά Μαθθαῖον 26, 41).

μας λέμε «καί μή είσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλά ὁῦσαι ἡμᾶς ἀπό τοῦ πονηροῦ»²⁴⁴.

Αγνοούν ότι ο Χριστός πολλές φορές, απέφυγε τους διώκτες Του, που ήθελαν να Του κάνουν κακό, παραμένοντας προσηλωμένος στο Θεόσταλτο Ἐργο Του και «ὅτε ὁ καιρός τοῦ Πάθους αὐτοῦ προσήγγισεν»²⁴⁵, δεν παραδόθηκε αλλά περίμενε καρτερικά να Τον συλλάβουν, βιαίως και να Τον οδηγήσουν στον Πιλάτο.

Όμοια πρέπει να συμπεριφέρονται και αυτοί ενθυμούμενοι και ακολουθώντας τα Θεία Προφητικά Λόγια Του, που τους συμβούλευε να προσέχουν τους εαυτούς τους, γιατί «παραδώσουσιν γάρ ὑμᾶς εἰς Συνέδρια καί ἐν ταῖς Συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς»²⁴⁶, δεν τους συμβούλευε να παραδωθούν, αλλά ότι θα σας παραδώσουν.

Και όταν αργότερα εξ ονόματος Του, καταδιωκτούν να φεύγουν, πηγαίνοντας από πόλη σε πιο ασφαλή πόλη, γιατί ο Χριστός δεν θέλει να παραδίνονται μόνοι τους, προκαλώντας έτσι και εξαγριώνοντας περισσότερο τους διώκτες τους, στον βασανισμό και εκτέλεση περισσότερων Χριστιανών. Πρέπει να προσέχουν τους εαυτούς τους και τους αδελφούς τους Χριστιανούς, προσευχόμενοι να μην τους νικήσει ο πειρασμός. Το ίδιο έκανε και ο ίδιος ο Πέτρος Αλεξανδρείας, που κατά τη διάρκεια του διωγμού δεν περίμενε στην πόλη του, αλλά έφυγε για να αποφύγει την σύλληψή του.

Έπρεπε να ακολουθήσουν το παράδειγμα των Αποστόλων, που συνέχισαν το έργο του Κυρίου πιστά και να μην παρασυρθούν. Αναφέρει ο Πέτρος το παράδειγμα του πρωτομάρτυρος Στέφανου, που δεν πήγε, αλλά οδηγήθηκε στο Συνέδριο από τους Ιουδαίους και λιθοβοληθής εμαρτύρησε, αφού πριν γονατίζοντας φώναξε «Κύριε μή στήσης αύτοῖς την ἄμαρτίαν ταύτην»²⁴⁷.

²⁴⁴ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 13 (Κατά Μαθθαῖον 6, 13).

²⁴⁵ Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 26.

²⁴⁶ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 24-25 (Κατά Μαθθαῖον 10, 13).

²⁴⁷ Nestle-Aland, ὥ.π., σ. 342 (Πράξεις Αποστόλων 7, 60).

Όπως και δεύτερος ο Ιάκωβος, ο αδελφός του Ευαγγελιστού Ιωάννου, που κήρυξε το Ευαγγέλιο στην ευρύτερη περιοχή της Παλαιστίνης, επειδή μετέστρεψε με το κήρυγμα του πλήθος κόσμου στην νέα θρησκεία διώχθηκε, δεν παραδόθηκε, αλλά με εντολή του Ηρώδη Αγρίππα συνελήφθη και αποκεφαλίστηκε²⁴⁸.

Επίσης ο κορυφαίος των Αποστόλων Πέτρος, κατά τις περιοδείες του για την κήρυξη του Ευαγγελίου, πολλές φορές συνελήφθη και ατιμάσθη και τελικώς σταυρώθηκε στη Ρώμη.

Έτσι και ο Απόστολος Παύλος πολλές φορές καταδιώχθηκε, συνελήφθη, βασανίσθηκε και κινδύνεψε μέχρι θανάτου, ποτέ του όμως δεν υπέκυψε ούτε παραδόθηκε, παρά τις διώξεις που υπέστη, αλλά συνέχιζε απρόσκοπτα το έργο του, διδάσκοντας στα πλήθη το Ευαγγέλιο. Πολλές φορές καυχιόταν για τον τρόπο που διέφευγε των διωχτών του, ιδιαίτερα του τρόπου διαφυγής στη Δαμασκό, «έκρεμάσθη ἀπό το τειχόκαστρον τῆς Δαμασκοῦ μέζιμπλι»²⁴⁹ όταν τον καταδίωκε για να τον συλλάβει ο Αρέτας. Συνελήφθη αργότερα στη Ρώμη όπου αποκεφαλίσθη.

Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε και άλλους πολλούς οι οποίοι όλοι τους σκοπό ζωής είχαν την κήρυξη του Ευαγγελίου, την διάδοση του Λόγου του Θεού σε όλη την Οικουμένη. Απέφευγαν τους κινδύνους και δεν τους επεδίωκαν, εμψύχωναν τους αδελφούς τους, ώστε να παραμείνουν σταθεροί στην πίστη τους λέγοντας «ὅτι διά πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»²⁵⁰.

Κατά τον Χριστινάκη οι αναφερόμενοι του κανόνος Χριστιανοί, φέρθηκαν απερίσκεπτα, έχοντας ταραγμένο το λογικό τους, οδηγήθηκαν στον αγώνα ατάκτως, με θράσος, βάζοντας έτσι τον εαυτό τους σε πειρασμό, σκανδαλίζοντας και παρασύροντας τους

²⁴⁸ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft , σ. 355 (Πράξεις Αποστόλων 12, 2).

²⁴⁹ *Πηδάλιον*, σ. 461.

²⁵⁰ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 364 (Πράξεις Αποστόλων 14, 22).

αδελφούς τους, αγνοώντας τα Λόγια και 'Εργα του Χριστού και των Αποστόλων.

Έχουμε πράξη αδίκου, βάσει των υποκειμενικών στοιχείων, που είναι η θρασύτητα και η απερισκεψία που ενήργησαν, ένεκα των οποίων λησμόνησαν την διδασκαλία της Καινής Διαθήκης. Τους αναγνωρίζεται το ελαφρυντικό της «έλλειψης κακής προθέσεως», γιατί ενήργησαν εξ ονόματος του Κυρίου, έχοντας ταραγμένο και ακατάστατο λογικό, γι' αυτό τους επιτρέπεται Εκκλησιαστική Κοινωνία²⁵¹.

²⁵¹ Παν. Χριστινάκης, Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου, τ. Α΄, εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 137-138.

ΚΑΝΟΝΑΣ 10^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΚΠΕΣΟΝΤΩΝ ΚΛΗΡΙΚΩΝ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 10^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: "Οθεν ούκ ἔστιν εὔλογον, ούδε τούς ἀπό κλήρου αὐτομολήσαντας, ἐκπεπτωκότας τε καὶ ἀναπαλαίσαντας, ἔτι ἐν τῇ λειτουργίᾳ εἶναι, ἄτε δῆ καταλείψαντας τό ποιμνιον Κυρίου, καὶ μωμησαμένους ἐαυτούς· ὅπερ ούδείς τῶν Ἀποστόλων πεποίηκε.²⁵² Καί γάρ ὁ πολλούς διωγμούς ἔξανύσας, πολλά τε ἄθλα ἀγωνισμάτων ἐνδειξάμενος, ὁ μακάριος Ἀπόστολος Παῦλος, ἐγνωκώς ὅτι κάλλιον ἔσιν ἀναλῦσαι, καί σύν Χριστῷ εἶναι, ἐπιφέρει καὶ λέγει· Τό δέ ἐπιμεῖναι τῇ σαρκὶ, ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. Σκοπῶν γάρ οὐ τό ἐαυτοῦ συμφέρον, ἀλλά τό τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσιν, ἀναγκαιότερον τῆς ἐαυτοῦ ἀναπαύσεως ἡγήσατο τόν παραμένειν τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν· ὅς καὶ τὸν διδάσκοντα θέλει εἶναι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, τύπον γινόμενον τῶν πιστῶν. Οθεν οἱ ἐν τῇ εἰρκτῇ επιδικαζόμενοι, τῆς λειτουργίας ἐκπεπτωκότες καὶ ἀναπαλαίσαντες, πάνυ ἀναισθητοῦσι· πῶς γάρ αἴτοιςιν ὅ κατέλειψαν, δυνάμενοι τοῖς ἀδελφοῖς εὔχρηστοι εἶναι ἐν καιρῷ τοιούτῳ; Ἔως μὲν οὖν ἄπταιστοι ἦσαν, συγγνώμην εἶχον ἐπί τῇ παραλόγῳ αὐτῶν πράξει· ὅτε δέ ἔπταισαν, ὡς ἂν περπερευσάμενοι, καὶ ἐαυτούς μωμησάμενοι, οὐκέτι δύνανται λειτουργεῖν· διό φροντιζέτωσαν μᾶλλον ἐν

²⁵² Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 29.

ταπεινοφροσύνη, πῶς ἔκτελέσουσι παυσάμενοι τῆς κενοδοξίας. Ἄρκεῖ γάρ αὐτοῖς ἡ κοινωνία μετ' ἐπιστάσεως καὶ ἀκριβείας πρός ἀμφότερα γινομένη, καὶ ἵνα μή δόξωσι λυπεῖσθαι μετά βίας περιφρασσόμενοι τῆς ἐντεῦθεν ἀναλύσεως, καὶ ἵνα μή τινες ἔκπεσόντες προφασίσωνται, ὡς ἂν διά τὴν ἀφορμήν τῆς ἐπιτιμίας ὑπεκλευμένοι, οἵτινες πλέον ἀπάντων αἰσχύνην καὶ ὄνειδος ἔξουσι, κατ' ἐκεῖνον τὸν τεθεικότα θεμέλιον, καὶ μή ἰσχύσαντα ἔκτελέσαι. Ἀρξονται γάρ, φησι, πάντες οἱ παραπορευόμενοι ἐμπαίζειν αὐτόν, λέγοντες, Οὗτος ὁ ἀνθρωπος θεμέλιον ἔθηκε, καὶ οὐκ ἰσχυσεν ἔκτελέσαι²⁵³.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Γι' αυτό δεν είναι δίκαιο, ούτε οι Κληρικοί που αυτομόλησαν και παραστράτησαν και αρνήθηκαν το Χριστό και πάλι αγωνίστηκαν για το όνομα του Χριστού, να εξακολουθούν να ιερουργούν, επειδή βέβαια εγκατέλειψαν το ποίμνιο του Κυρίου και μόλυναν τους εαυτούς τους· αυτό δεν το έχει κάνει κανένας Απόστολος. Άλλωστε αυτός που υπέφερε ως το τέλος πολλούς διωγμούς και που έχει να επιδείξει πολλά ἐπαθλα αγώνων ο μακάριος Απόστολος Παύλος, αν και ήξερε ότι είναι καλύτερο να φύγει απ' αυτόν τον κόσμο και να είναι μαζί με το Χριστό, συνεχίζει και λέει: «όμως το να παραμείνω στη ζωή είναι πιο απαραίτητο για σας». Γιατί κοιτάζοντας όχι το δικό του συμφέρον, αλλά των πολλών, προκειμένου να σωθούν, θεώρησε πιο απαραίτητο από τη δική του ανάπταση, το να μείνει κοντά στους αδερφούς του και να τους φροντίζει· αυτός θέλει να παραμένει στη διδασκαλία και εκείνος που διδάσκει να γίνεται παράδειγμα των πιστών. Γι' αυτό όσοι καταδικάζονται σε φυλάκιση, αφού έχασαν το λειτούργημά τους και ξαναγύρισαν σε νέους αγώνες, είναι πολύ αναίσθητοι· γιατί πώς ζητούν αυτό που εγκατέλειψαν, ενώ μπορούσαν να είναι ωφέλιμοι για τους αδερφούς

²⁵³ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 29-30.

τους σε τέτοιες περιστάσεις; Όσοι λοιπόν δεν είχαν αμαρτήσει, συγχωρούνταν για την παράλογη πράξη τους· αφού όμως αμάρτησαν, επειδή φέρθηκαν αλαζονικά, και αφού προσάψανε ψόγιο στους εαυτούς τους, δεν μπορούν πια να ιερουργούν· γι' αυτό καλύτερα να φροντίζουν με ταπεινοφροσύνη πως θα σταματήσουν ολότελα την κενοδοξία τους. Γιατί είναι αρκετή γι' αυτούς η «κοινωνία» που με επίβλεψη και ακρίβεια γίνεται και για τα δύο, δηλαδή και για να μη δώσουν την εντύπωση ότι είναι στενοχωρημένοι, που φεύγουν από τη ζωή επιτιμημένοι, και για να μην προφασιστούν κάποιοι παραστρατημένοι ότι υπέκυψαν με την αφορμή της τιμωρίας, επειδή θα έχουν περισσότερη ντροπή και ψόγιο απ' όλους, όπως εκείνος που είχε βάλει θεμέλιο και δεν μπόρεσε να χτίσει. Γιατί θ' αρχίσουν, λέει, να τον κοροϊδεύουν όλοι οι περαστικοί λέγοντας: «αυτός ο άνθρωπος έβαλε θεμέλιο, αλλά δεν μπόρεσε να τελειώσει το έργο του»²⁵⁴.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο δέκατος Κανόνας αναφέρεται στους πεπτωκότες, που προέρχονται από τις τάξεις των Ιερωμένων και Κληρικών, οι οποίοι όπως οι απλοί Χριστιανοί του προηγούμενου Κανόνα, οδήγησαν τους εαυτούς τους αλόγιστα και απερίσκεπτα στο μαρτύριο. Συνελήφθησαν, φυλακίστηκαν μην αντέχοντας τα βασανιστήρια και τις δοκιμασίες που ακολούθησαν, αυτομόλησαν και παρέκκλιναν ηθικά. Η πράξη τους αυτή συνιστά το κανονικό αδίκημα της αποστασίας, διότι απαρνήθηκαν την χριστιανική τους πίστη και προσχώρησαν σε άλλη θρησκεία και συγκεκριμένα στην ειδωλολατρία²⁵⁵.

Αργότερα μετανόησαν για τις πράξεις τους, ομολόγησαν την πίστη τους στο Χριστό και θέλησαν να επιστρέψουν, κατά τον Πέτρο

²⁵⁴ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 483-484.

²⁵⁵ Παν. Παναγιωτάκος, *Σύστημα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου κατά τὴν ἐν Ἑλλάδι ἴσχύν αὐτού*, εκδ. Πουρνάρας, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 353.

Αλεξανδρείας, «οὗτοι δέν πρέπει πλέον να εύρισκωνται εἰς την λειτουργία, ἀλλά νά καθαίρωνται»²⁵⁶.

Αυτοί διέπραξαν μέγα λάθος, κοιτάζοντας το δικό τους συμφέρον, διότι πρώτον φέρθηκαν απερίσκεπτα και αλόγιστα, παρασύροντας τους εαυτούς του και το ποίμνιό τους σε κίνδυνο, ενώ έπρεπε να είναι δίπλα τους, να τους στηρίζουν, να τους καθοδηγούν στις δύσκολες ώρες και τις δοκιμασίες των διωγμών. Ενήργησαν εξ' ονόματος του Χριστού, μη λαμβάνοντας υπ' όψιν τους, την διδασκαλία και τις πράξεις του Κυρίου και των Αποστόλων που προαναφέραμε στον ένατο Κανόνα.

Αυτοί υπέπεσαν στην συνέχεια, σε δεύτερο βαρύτατο ολίσθημα, αυτομόλησαν φερόμενοι αλαζονικά, μικροψύχησαν στον αγώνα, αρνήθηκαν την πίστη τους και μόλυναν τους εαυτούς τους. Η πράξη τους αυτή είναι διακεκριμένη περίπτωση πτώσης, δεν είναι δίκαιο αυτοί να συνεχίσουν να ιερουργούν, παρότι στη συνέχεια αγωνίστηκαν εκ νέου για το όνομά Του, γιατί εγκατέλειψαν τον ποίμνιό τους²⁵⁷.

Προέβησαν σε πράξεις, που παρά τις διώξεις, τις κακουχίες και τα μαρτύρια, δεν έπραξε κανείς εκ των Αποστόλων. Αναφέρει ο Πέτρος Αλεξανδρείας στο σημείο αυτό, το παράδειγμα του Αποστόλου Παύλου, ο οποίος, ως το μαρτυρικό τέλος της ζωής του, υπέστη πολλές δοκιμασίες, διωγμούς και διώξεις έχοντας να επιδείξει πολλά έπαθλα αγώνων. Όπως αναφέρει ο ίδιος ο Απόστολος Παύλος παρότι, «τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τό ἀναλῦσαι καὶ σύν Χριστῷ εἶναι πολλῷ γάρ μᾶλλον κρεῖσσον»²⁵⁸. Δεν κοίταξε το δικό του συμφέρον, αλλά το συμφέρον των πολλών, προτίμησε από την δική του ανάπταση, την παραμονή του κοντά στους αδελφούς του, με την ταλαιπωρία, τις δοκιμασίες και τα βασανιστήρια που συνεπάγεται αυτό. Προτίμησε να παραμείνει δίπλα τους, να τους φροντίζει, να τους διδάσκει, να τους καθοδηγεί στα δύσκολα, να απαλύνει τον πόνο τους και να αποτελεί το παράδειγμά τους. Γιατί

²⁵⁶ Πηδάλιον, σ. 462.

²⁵⁷ Δημοσθ. Κουσκούκης, *Η παραίτηση του Επισκόπου*, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 75.

²⁵⁸ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Bibelgesellschaft, σ. 516 (Πρός Φιλιππησίους 1, 23).

«οἱ διδάσκαλοι καὶ ποιμένες πρέπει νά μένουν εἰς την διδασκαλίαν τοῦ ποιμνίου των, καὶ νά γίνωνται καλόν παράδειγμα εἰς αὐτούς»²⁵⁹.

Αντί αυτοί να πράξουν ανάλογα, αυτομόλησαν, αρνήθηκαν την πίστη τους και χαρακτηρίζονται από τον Πέτρο Αλεξανδρείας, «αναίσθητοι» γιατί ζητούν (μετά την μεταμέλεια και επιστροφή τους), να έχουν εκείνο που θεληματικώς εγκατέλειψαν, ενώ έπρεπε και μπορούσαν να βρίσκονται δίπλα τους να τους βοηθούν και να τους στηρίζουν.

Όσο λοιπόν αυτοί δεν είχαν αμαρτήσει, συγχωρούνται για το παράλογο κίνημα που έπραξαν και την θεληματική τους οδήγηση στο μαρτύριο, παρόλο που έπρεπε να είναι πιο συνετοί και να βρίσκονται πλάι στο ποίμνιό τους, επειδή όμως ένεκα των βασάνων αρνήθηκαν την πίστη τους αλλά και πάλι ομολόγησαν, ο Πέτρος Αλεξανδρείας, «τοιούτους δέν θεωρεῖ ἀξίους ἵνα παραμείνωσιν ἐν τῇ Ἱερατικῇ Λειτουργίᾳ»²⁶⁰.

Πρέπει να αρκούνται στην αποδοχή τους, στην Κοινωνία και Συμμετοχή τους με τους άλλους πιστούς, στις προσευχές, στη Θεία Μετάληψη και τα Μυστήρια, «μετ' ἐπιστάσεως καὶ ἀκριβείας» για δύο λόγους. Πρώτον για να μη φύγουν από την ζωή, στενοχωρημένοι και επιτιμημένοι και δεύτερον, για να μην προφασιστούν κάποιοι εξ' αυτών, ότι υπέκυψαν και μικροψύχησαν στον αγώνα, με αφορμή το επιτίμιο της ακοινωνησίας που τους επιβλήθηκε και αρνήθηκαν για δεύτερη φορά το Χριστό και εξ' αιτίας αυτού «ἵνα μὴ αἰσχύνην καὶ ὄνειδος λάβωσι περισσότερον ἀπό τῆς πρώτης ἀρνήσεως καὶ ἔδω καὶ εἰς τήν μέλλουσαν κρίσιν»²⁶¹.

Και για να γίνει πιο κατανοητό ο Πέτρος Αλεξανδρείας, χρησιμοποιεί απόσπασμα της Διδασκαλίας του Κυρίου προς τους Μαθητές Του, στους οποίους απευθυνόμενος, πριν γίνουν Μαθητές Του, τους καλεί να εξετάσουν καλά, αν μπορούν να Τον ακολουθήσουν, όπως Αυτός ήθελε. Διότι αυτός που θέλει να κτίσει έναν Πύργο, πρέπει να προϋπολογίσει την δαπάνη ανέγερσης και

²⁵⁹ Πηδάλιον, σ. 462.

²⁶⁰ Χρυσ. Παπαδόπουλος, Ιστορία τῆς Ἑκκλησίας Ἀλεξάνδρειας (62-1934), Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Ἀλεξάνδρεια 1935 , σ. 153.

²⁶¹ Πηδάλιον, σ. 462.

την χρηματική του επάρκεια γι' αυτό. Για να μην βάλει το θεμέλιο και δεν μπορέσει να αποπερατώσει το οικοδόμημά του, δίνοντας το δικαίωμα κριτικής εμπαιγμού και σχολίων για την ανεπάρκειά του²⁶².

Κατά τον Πέτρο Αλεξανδρείας τέτοια θα' ναι η ντροπή, ο ψόγος, και ο χλευασμός που θα δεχθούν και αυτοί, γιατί κοροϊδεύοντάς τους θα τους λέγουν, «*οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι*»²⁶³.

Κατά το Χριστινάκη στον παρόντα Κανόνα, που αναφέρεται στους πεπτωκότες Κληρικούς, έχουμε διακεκριμένη περίπτωση πτώσης. Γιατί αυτοί εκούσια οδηγήθηκαν στο μαρτύριο, μη αντέχοντας τα βασανιστήρια εκπίπτουν, μετανοούν και επιστρέφουν στον Χριστό. Οι Κληρικοί αυτοί ορθώς, κατά τον Πέτρο Αλεξανδρείας δεν πρέπει να ιερουργούν, διότι δεν τήρησαν το καθήκον τους, εγκατέλειψαν το ποίμνιο τους κοιτάζοντας το δικό τους συμφέρον και όχι των πολλών. Γιατί η δράση, ο σκοπός και στόχος του ποιμνίου, πρέπει να' ναι η σωτηρία των πολλών και το πνευματικό τους συμφέρον²⁶⁴.

Ο καλός ποιμήν και τη ζωή του θυσιάζει για να προφυλάξει τα πρόβατα του από κάθε κίνδυνο. Αντιθέτως ο μισθωτός ποιμένας, που δεν είναι δικά του τα πρόβατα και τα βόσκει βιοποριστικά στην εμφάνιση του κινδύνου (λύκου), τα αφήνει στη τύχη τους και φεύγει, γιατί δεν ενδιαφέρεται γι' αυτά²⁶⁵.

Έτσι και αυτοί εγκατέλειψαν το ποίμνιο τους αβοήθητο, για να οδηγηθούν στο μαρτύριο, αυτομόλησαν μολύνοντας τους εαυτούς τους, μη δικαιούμενοι να ιερουργούν «*Ἡ περπέρεια, δηλ. ἡ οἴηση καὶ ἡ ἀλαζονία τους*²⁶⁶ καί ὁ «μῶμος» τῆς συμπεριφορᾶς τους στηρίζουν τόν ἄδικο χαρακτήρα τῆς πράξεώς τους, σέ συνδυασμό

²⁶² Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 210 (Κατά Λουκᾶν 14, 28-29).

²⁶³ Nestle-Aland, ὁ.π., σ. 210 (Κατά Λουκᾶν 14, 30).

²⁶⁴ Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 138.

²⁶⁵ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 282 (Κατά Ιωάννην 10, 11-12).

²⁶⁶ «*Περπερείαν δ' ἔνταῦθα τήν οἴησιν καὶ τήν ἀλαζονείαν καλεῖ*». Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 31.

καί προς την ἔντονη κενοδοξία καί τήν ἔλλειψη ταπεινοφροσύνης»²⁶⁷.

Στο ίδιο θέμα αναφέρεται ο εξηκοστός δεύτερος κανόνας των Αγίων Αποστόλων²⁶⁸. Αυτοί αναγνωρίστηκαν επίσημα στη Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδο, το 691²⁶⁹, εκ των οποίων οι πρώτοι Κανόνες αναφέρονται σε θέματα εκκλησιαστικής ευταξίας²⁷⁰.

²⁶⁷ Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 139.

²⁶⁸ Αν κάποιος κληρικός από φόβο προς άνθρωπο Ιουδαίο ή Έλληνα ή αιρετικό αρνηθεί το όνομα Του Χριστού να αποβάλλεται· κι αν (αρνηθεί) το όνομα του κληρικού να καθαιρείται· αν όμως μετανοήσει, να γίνει δεκτός ως λαϊκός. Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 41.

²⁶⁹ Μενεβίσογλου, *Ιστορική είσαγωγή*, σ. 119.

²⁷⁰ Μενεβίσογλου, ό.π., σ. 121.

ΚΑΝΟΝΑΣ 11^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΥΘΑΙΡΕΤΩΣ ΕΙΣΕΛΘΟΝΤΩΝ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΚΑΙ ΕΚΠΕΣΟΝΤΩΝ ΜΕΤΑ ΠΟΛΛΩΝ ΒΑΣΑΝΩΝ ΠΟΥ ΥΠΕΣΤΗΣΑΝ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 11^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Οι γάρ πρῶτον παραπηδήσαντες ἐν τῷ βράσματι τοῦ διωγμοῦ, περιεστῶτες εἰς τό δικαστήριον, καὶ θεωροῦντες τούς ἀγίους μάρτυρας σπεύδοντας ἐπί τό βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, ἐν καλῷ τῷ ζήλῳ προθυμούμενοι, ἐπεδίδουν ἔαυτούς εἰς τοῦτο, πολλῇ τῇ παρρήσιᾳ χρώμενοι, βλέποντες μάλιστα τούς ὑποσυρομένους, καὶ ἐκπίπτοντας, δι' οὓς ὑποθερμαινόμενοι ἔσωθεν, καὶ ἐνηχούμενοι καταπολεμῆσαι τὸν ὑπεραιρόμενον καὶ ἀντικείμενον, ἔσπευδον εἰς τοῦτο, ἵνα μὴ καί δοκῇ παρ' ἔαυτῷ φρόνιμος εἶναι, ἐφ' οὓς κατά πανουργίαν ἔδοξε νικᾶν, εἴ καὶ ἐλάνθανεν ἔαυτόν νικώμενον ὑπό τῶν ἐγκαρτερούντων τάς τῶν ξυστήρων καὶ μαστίγων βασάνους, τήν τε ὁξύτητα τῆς μαχαίρας, καὶ τάς καταφλέξεις τοῦ πυρός, καὶ τάς τῶν ὑδάτων καταποντώσεις· καὶ τοῖς κατά πίστιν ὑπεξιοῦσιν εύχας καὶ δεήσεις γίνεσθαι, ἥτοι ὑπέρ τῶν ἐν φυλακῇ κατατιμωρηθέντων, καὶ προδεδομένων ὑπό λιμοῦ, καὶ δίψης, ἥτοι ὑπέρ τῶν ἔξωθεν τῆς φυλακῆς ἐπί τοῦ δικαστηρίου καταβασανισθέντων διά ξυστήρων, καὶ μαστίγων, ὕστερον δέ ἡπτηθέντων ὑπό τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκός, ἄξιόν ἔστιν ἐπινεῦσαι²⁷¹. Συμπάσχειν*

²⁷¹ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 35.

γάρ καί συναλγεῖν τοῖς ὄδυρομένοις, καί στενάζουσιν ὑπέρ τῶν ἐν ἀγῶνι ἡπτηθέντων ὑπό τῆς πολλῆς βίας τοῦ κακομηχάνου διαβόλου, ἢτοι ὑπέρ γονέων, ἢ ἀδελφῶν, ἢ τέκνων, οὐδένα οὐδέν καταβλάπτει· ἵσμεν γάρ καί δι' ἐτέρων πίστιν ἀπολαύσαντάς τινας τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος, ἐπί τε ἀφέσει ἀμαρτιῶν, καί ύγεια σώματος, καί ἀναστάσει νεκρῶν. Μεμνημένοι τοίνυν τῶν πολλῶν αὐτῶν καμάτων, ὃν προϋπήνεγκαν ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, καί τῶν ταλανισμῶν, οὐ μήν ἀλλά καί μεταγνόντων αὐτῶν, καί ἀποδυρομένων τό πεπραγμένον αὐτοῖς κατά προδοσίαν, ἐν ἀτονίᾳ, καὶ νεκρότητι τοῦ σώματος, ἔτι τε καί μεμαρτυρημένων ἀπολιτεύτων γενομένων ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν, συνευχόμεθα καὶ συμπαρακαλοῦμεν ὑπέρ ἰλασμοῦ αὐτῶν μετά τῶν ἄλλων καθηκόντων, διά τοῦ γενομένου ὑπέρ ἡμῶν παρακλήτου πρός τὸν Πατέρα, ἰλασκομένου ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν. Καί ἔάν τις γάρ, φησίν, ἀμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρός τὸν Πατέρα Ἰησοῦν Χριστόν δίκαιον, καί αὐτός ἰλασμός ἐστιν ὑπέρ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν²⁷².

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Αυτοί που πρώτοι ὄρμησαν στο διωγμό, κατά το κορύφωμά του, καθώς στέκονταν στο Δικαστήριο και ἐβλεπαν τους 'Άγιους Μάρτυρες που ἐσπευδαν για το βραβείο της Ουράνιας Κλήσης, προθυμοποιούνταν στην ωραία ἀμιλλα και ρίχνονταν σ' αυτήν με πολύ θάρρος, προπάντων ὅταν ἐβλεπαν αυτούς που σέρνονταν στα βασανιστήρια και υπέκυπταν· εξαιτίας αυτών φλογίζονταν εσωτερικά και ἀκουγαν μέσα τους τη φωνή που τους καλούσε να πολεμήσουν αυτόν που αλαζονεύοταν και στεκόταν αντίπαλός τους, και ρίχνονταν να τον αντιμετωπίσουν, για να μη δώσει την εντύπωση ότι είναι συνετός για τις νίκες που νόμισε ότι κέρδισε με πονηριά, αν και δεν καταλάβαινε ότι νικιόταν απ' αυτούς που υπέμεναν τα

²⁷²Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 34-35.

βασανιστήρια των ξύστρων και των μαστιγίων και τα κοφτερά μαχαίρια και τις φλόγες της φωτιάς και τους καταποντισμούς των νερών· αξίζει να επιδοκιμάσουμε και αυτούς που από πίστη παρακινούσαν κρυφά να γίνονται προσευχές και δεήσεις είτε γι' αυτούς που τιμωρήθηκαν με φυλάκιση και προδόθηκαν από την πείνα και τη δίψα, είτε γι' αυτούς που βασανίστηκαν έξω από τη φυλακή στο Δικαστήριο με ξύστρα και μαστίγια και ύστερα νικήθηκαν από την αδυναμία της σάρκας. Γιατί δε βλάπτει καθόλου κανέναν το να συμπάσχει και να συμπονάει αυτούς που υποφέρουν και στενοχωριούνται για εκείνους που νικήθηκαν στον αγώνα από τη μεγάλη βία του κακόβουλου Διαβόλου, είτε δηλαδή για τους γονείς είτε για τ' αδέρφια είτε για τα παιδιά τους· γιατί ξέρουμε ότι και εξαιτίας της πίστης άλλων κάποιοι απόλαυσαν την καλοσύνη του Θεού για άφεση αμαρτιών και για υγεία σωματική και για Ανάσταση Νεκρών. Επειδή λοιπόν έχουμε στο νου μας τους πολλούς κόπους που επωμίστηκαν πιο μπροστά για το όνομα του Χριστού, και τα βασανιστήριά τους, αλλά όμως και το ότι μετάνιωσαν κιόλας και αποκήρυξαν κλαίοντας αυτό που έκαναν από προδοσία σε στιγμές αδυναμίας και σωματικής ατονίας και ακόμη το ότι έχουν αποδείξει πως στη ζωή τους ήταν άψογοι, προσευχόμαστε και παρακαλούμε για έλεος προς αυτούς μαζί με όλα τ' άλλα που τους αρμόζουν με τη μεσολάβηση αυτού ο οποίος έγινε συνήγορός μας προς τον Πατέρα Του και ο οποίος δείχνει ευσπλαχνία για τις αμαρτίες μας. Γιατί αν κάποιος, λέει αμαρτήσει, έχουμε συνήγορο κοντά στον Πατέρα το δίκαιο Ιησού Χριστό, γιατί Αυτός θυσιάστηκε για να μας ελευθερώσει από τις αμαρτίες μας²⁷³.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο ενδέκατος Κανόνας αναφέρεται στην κατηγορία των πεπτωκότων, που πρώτοι, την περίοδο που βρισκόταν σε έξαρση και ζέση οι διωγμοί (και όχι την περίοδο της ύφεσης), στεκόντουσαν

²⁷³ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 485-487.

πλησίον των Δικαστηρίων και παρακολουθούσαν τις δίκες των εν Χριστώ αδελφών τους. Αυτοί θαρσοποιηθέντες βλέποντας τους Άγιους Μάρτυρες, να αγωνίζονται και να βασανίζονται μην προδίδοντας την πίστη τους, διά να λάβουν διά του μαρτυρίου «τό βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως»²⁷⁴ από τον Ουράνιο Πατέρα, ασκέπτως και αυθορμήτως «έκ θείου ζήλου ἐπιδίδοντες ἐαυτούς εἰς τό μαρτύριον»²⁷⁵.

Ιδιαίτερα μάλιστα όταν έβλεπαν πολλούς, εκ των αδελφών τους, να υποκύπτουν, συρόμενοι σε οικτρά βασανιστήρια, μη αντέχοντας να οδηγούνται σε πτώσιν, αρνούμενοι την πίστη τους, «δὶ' οὐς ὑποθερμαινόμενοι ἔσωθεν»²⁷⁶. Το γεγονός αυτό, τους οδήγησε στον αγώνα με μεγαλύτερο ζήλο και πάθος, για να νικήσουν το Διάβολο που με αλαζονεία στεκόταν απέναντί τους και με πονηριά και τεχνάσματα τους εξαπατούσε, σίγουρος για την νίκη του. Ο Διάβολος που είναι ο πρώτος αποστάτης, από την αγάπη του Θεού, από τότε μέχρι και σήμερα, αγωνίζεται ώστε οι άνθρωποι να μιμηθούν τη δική του συμπεριφορά και να φύγουν μακριά από τον Θεό. Άλλα πλανώταν πλάνην οικτρά, γιατί και αυτός έχανε την μάχη, από κείνους που μέχρι τέλους παρέμεναν σταθεροί στην πίστη τους, παρά τα οικτρά βασανιστήρια, «διά ξυστήρων καί μαχαίρας, καί πυρός, καί ύδατων μαρτύρια» που υπέστησαν²⁷⁷.

Σύμφωνα με τον Πέτρο Αλεξανδρείας, οι αδελφοί μας που κρυφά παρακινούσαν, όλο αυτό το διάστημα, από πίστη και αλληλεγγύη γι' αυτούς, να γίνονται προσευχές και δεήσεις, για να τους δίνει δύναμη ο Θεός, να αντέξουν τα βασανιστήρια και τις δοκιμασίες και να συγχωρεθούν οι υποκύψαντες, πρέπει να επιδοκιμάζονται για την πράξη τους. Πρέπει να προσευχόμαστε, να συμπάσχουμε και να συλλυπηθούμε για αυτούς, που με αγνά κίνητρα με οποιοδήποτε τρόπο, ασκέπτως οδηγήθησαν στον αγώνα και στο μαρτύριο.

²⁷⁴ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 520 (Πρός Φιλιππησίους 3, 14).

²⁷⁵ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ἱστορία τῆς Ἑκκλησίας Ἀλεξανδρείας (62-1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 154.

²⁷⁶ Βλ.Φειδάς, *Ιεροί Κανόνες και Καταστατικοί Νομοθεσία της Εκκλησίας της Ελλάδος*, Αθήναι 1998, σ. 313.

²⁷⁷ Πηδάλιον, σ. 363.

Βασανίστηκαν έξω από τα Δικαστήρια ή οδηγήθηκαν στην φυλακή, όπου βασανίστηκαν με οικτρά βασανιστήρια, με εξευτελισμούς, μαστιγώματα, χαρακώματα στο σώμα τους με ξύστρες και μαχαίρια, φλόγες, ρίψη νερού, πείνα και δίψα, από σαρκική αδυναμία, δεν άντεξαν, υπέκυψαν και αρνήθηκαν την πίστη τους, αλλά στη συνέχεια μετανόησαν ειλικρινώς για την πράξη τους και πένθησαν για την πτώσιν τους.

Να συμπαρακαλούμε τον Ουράνιο Πατέρα για την συγχώρεσή τους και μην λησμονούμε ότι έχουμε συνήγορο αν αμαρτήσουμε κοντά Του, τον δίκαιο Ιησού Χριστό, που κατέβηκε στη γη και θυσιάστηκε για να μας ελευθερώσει από τις αμαρτίες, όχι μόνο τις δικές μας αλλά και όλου του κόσμου²⁷⁸.

Γνωρίζουμε από την Αγία Γραφή, ότι πολλοί απόλαυσαν το Θείο Έλεος, εξ' αιτίας της πίστεως και της προσευχής των άλλων.

Άλλοι εξ' αυτών έλαβαν συγχώρεση αμαρτιών, όπως ο Ιώβ ένας πλούσιος, ευσεβής και δίκαιος ἀνθρωπος, που ζούσε την εποχή του Πατριάρχου Αβραάμ. Ο Ιώβ δοκιμάστηκε σκληρά, για να αποδειχθεί η αρετή του χάνει τα πάντα, τα υπάρχοντά του, τα παιδιά του και τέλος την υγεία του, παραμένοντας σταθερός στην πίστη του²⁷⁹.

Παρά την προσπάθεια των φίλων του, που συντρέχουν να τον παρηγορήσουν και να του συμπαρασταθούν, κάποια στιγμή αγανακτεί και αμφιβάλλει για την δικαιοσύνη του Θεού αγγίζοντας τα όρια της βλασφημίας.

Με την βιόθειά τους και μετά την εμφάνιση του Θεού, συνειδητοποιεί το λάθος του, για τα περίσσια λόγια και με ντροπή και βαθιά ταπείνωση, εκδηλώνει την ειλικρινή του μετάνοια, ζητώντας συγχώρεση²⁸⁰. Η ταπείνωσή του, η εξομολόγηση του λάθους και η παραδοχή της θείας δικαιοσύνης έγιναν δεκτά και ο Θεός τον συγχώρεσε.

²⁷⁸ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 616 (Ιωάννου Α' 2, 1-2).

²⁷⁹ Η Αγία Γραφή, ἐκδ. Βιβλική Εταιρία, Αθήναι, σ. 517-518 (Ιώβ 1, 1-22).

²⁸⁰ Η Αγία Γραφή, ὥ.π., σ. 549 (Ιώβ 40, 3-5).

Άλλοι έλαβαν σωματική υγεία, όπως ο παράλυτος που έφεραν έμπροσθεν του Χριστού, όταν δίδασκε στην Καπερναούμ, πάνω σε ένα κρεββάτι. Βλέποντας ο Κύριος την πίστη αυτών που τον μετέφεραν, Τον θεραπεύει λέγοντας «άφιένται σου αἱ ἀμαρτίαι»²⁸¹.

Και άλλοι αν και νεκροί αναστήθηκαν από τον Κύριο, όπως ο Λάζαρος που είχε πεθάνει πριν από τέσσερις μέρες, όταν ο Χριστός μετέβη στην Βηθανία. Δέχεται την επίσκεψη από τις θεοσεβούμενες αδερφές του Μάρθας και Μαρίας, που περίλυπτες τον ενημέρωσαν για το συμβάν. Συνοδεία τους, εκτιμώντας την πίστη τους, μεταβαίνει στη σπηλιά που είχε ενταφιαστεί ο Λάζαρος, υψώνει το βλέμμα Του στον Ουρανό, ευχαριστεί τον Θεό και Πατέρα και λέει δυνατά «Λάζαρε, δεῦρο ἔξω»²⁸² και αμέσως αυτός εξήλθε του Τάφου του.

Όπως η κόρη, του Αρχισυναγωγού Ιαείρου, ο οποίος βλέποντας τον Χριστό, τον πλησιάζει τον προσκύνησε ταπεινά, παρακαλώντας Τον να μεταβεί στον οικία του και να θεραπεύσει την δωδεκάχρονη, μονάκριβη κόρη του. Δεχόμενος το αίτημα του ταπεινού, πληγέντος ικέτη, τον ακολουθεί προς την οικία του και καθοδόν ενημερώνονται ότι η κόρη του πέθανε²⁸³. Εισερχόμενος στο σπίτι του την πλησιάζει και την θεραπεύει λέγοντας «ταλιθα κουμ»²⁸⁴, που σημαίνει κορίτσι σε διατάζω να σηκωθείς. Το κορίτσι σηκώθηκε αμέσως από το κρεββάτι και περπάτησε²⁸⁵.

Και τέλος, η Ανάσταση του υιού της χήρας. Ο Χριστός πλησιάζοντας στην είσοδο της πόλης Ναΐν της Γαλλιλαίας, διέκρινε την τέλεση μιας νεκρώσιμης τελετής. Τον νεαρό νεκρό πάνω στο φορείο, συνόδευε στην τελευταία του κατοικία η περίλυπη χήρα μητέρα του. Βλέποντας ο Ιησούς, τον πόνο και την δυστυχία της, την λυπήθηκε, πλησίασε το νεκρό παιδί τον ακούμπησε, λέγοντάς του «σοί λέγω ἐγέρθητι» και το θαύμα έγινε²⁸⁶.

²⁸¹ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 20 (Κατά Μαθθαῖον 9, 2).

²⁸² Nestle-Aland, ὁ.π., σ. 288 (Κατά Ἰωάννην 11, 44).

²⁸³ Nestle-Aland, ὁ.π., σ.103 (Κατά Μᾶρκον 5, 22-23).

²⁸⁴ Nestle-Aland, ὁ.π., σ.105 (Κατά Μᾶρκον 5, 41).

²⁸⁵ Nestle-Aland, ὁ.π., σ.105 (Κατά Μᾶρκον 5, 42).

²⁸⁶ Nestle-Aland, ὁ.π., σ.176 (Κατά Λουκᾶν 7, 11-14).

Γιατί ο Παντοδύναμος Θεός είναι δίκαιος κριτής, αποδίδει το δίκαιο και εισακούει πάντα την προσευχή των δικαίων²⁸⁷. Δεν είναι τιμωρός, αλλά πανάγαθος και οι ασθένειες και οι δοκιμασίες δεν είναι τιμωρία Του.

Επειδή ο σκοπός ήταν αγνός και η πράξη τους, έγινε ασκέπτως και αυθορμήτως από εσωτερική φλόγα και όχι από υποκρισία και κενοδοξία, για να κατανικήσουν τον Διάβολο, που υπερηφανευόταν για την πτώση των πεπτωκότων, έχουμε μεταβολή του διαπραχθέντος αδίκου, από άδικο άρνησης του Χριστού, σε άδικο επιπόλαιας συμπεριφοράς²⁸⁸.

Έτσι, όσοι από σαρκική αδυναμία εξαιτίας των σκληρών βασανιστηρίων και δοκιμασιών, υποκύπτουν σε πτώση δεν αντιμετωπίζονται αυστηρά. Γιατί πρέπει να ληφθεί υπόψιν, η ειλικρινής τους μεταμέλεια, ο πρότερος έντιμος και ενάρετος βίος, το γεγονός ότι ήταν άνθρωποι άπειροι και απράγμονες, τους αγώνες που έχουν δώσει πριν, στο όνομα του Χριστού και ότι εξ' ονόματος Του υπέστησαν τις δοκιμασίες και τα βασανιστήρια. Για τους λόγους αυτούς, ο Πέτρος Αλεξανδρείας, τους δέχεται, αλλά και αυτοί πρέπει να κάνουν τα πρέποντα, δηλαδή νηστείες, προσευχές, ελεημοσύνες και αγαθοεργίες.

²⁸⁷ Η Άγια Γραφή, έκδ. Βιβλική Έταιρία, Αθήναι, σ. 547 (Ιώβ 37, 23).

²⁸⁸ Παν. Χριστινάκης, Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 139.

ΚΑΝΟΝΑΣ 12^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΑ ΔΩΡΟΔΩΚΙΑΣ, ΑΠΟΦΥΓΟΝΤΩΝ ΤΑ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 12^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Τοῖς γάρ ἀργύρια δεδωκόσι πρός τό ἀνενοχλήτους αὐτούς παντάπασι γενέσθαι ἀπό πάσης κακίας, οὐκ ἔστιν ἔγκλημα προσάγειν· ζημίαν γάρ καὶ ἀπώλειαν χρημάτων ὑπῆνεγκαν, ἵνα μὴ τὴν ψηχῆν ἐαυτῶν ζημιωθῶσιν, ἢ ἀπωλέσωσιν· ὅπερ ἄλλοι κατά αἰσχροκέρδειαν οὐ πεποιήκασι· καίτοι γε τοῦ Κυρίου λέγοντος· Τί γάρ ὡφελήσει ἄνθρωπος, ἐάν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δέ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ, ἢ ἀπολέσῃ· καί ὅτι, Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν, καὶ Μαμωνᾶ. Ἐφάνησαν γάρ παρ' ἐκείνοις Θεῷ δουλεύοντες, τὰ ἀργύρια μισήσαντες, καὶ καταπατήσαντες, καὶ καταφρονήσαντες αὐτῶν, ἀπεπλήρωσάν τε καὶ ἐν τούτῳ τὸ γεγραμμένον· Λύτρον ἀνδρός ψυχῆς, ὁ ἴδιος πλοῦτος. Ἐπεί καὶ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων ἀνέγνωμεν, τούς συρέντας ἀντί Παύλου καὶ Σίλα ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐπί τούς πολιτάρχας, μετά καὶ πλησμονῆς ἀπολυθέντας. Μετά γάρ το καταβαρῆσαι αὐτούς πολλά διά τὸ ὄνομα, καὶ ταράξαι τὸν ὄχλον καὶ τούς πολιτάρχας, λαβόντες, φησί, τὸ ἰκανόν παρά τοῦ Ἰάσωνος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς. Οἱ δέ ἀδελφοί εὔθέως διά νυκτός ἔξεπεμψεν τὸν τε Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν εἰς Βέροιαν²⁸⁹.*

²⁸⁹ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 37-38

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Δεν είναι δυνατό να προσάπτουμε κατηγορία σ' αυτούς που έχουν δώσει χρήματα, για να μείνουν εντελώς ανενόχλητοι από κάθε είδους κακοποίηση· γιατί υπέμειναν ζημιά και απώλεια χρηματική, για να μην πάθουν βλάβη στην ψυχή τους ή την χάσουν, πράγμα το οποίο άλλοι δεν έχουν κάνει εξαιτίας αισχροκέρδειας, αν και ο Κύριος βέβαια λέει: «σε τι θα ωφεληθεί ο άνθρωπος, αν κερδίσει ολόκληρο τον κόσμο, αλλά καταστραφεί στην ψυχή του ή τη χάσει;» και «δεν μπορείτε να είστε δούλοι και στο Θεό και στο χρήμα». Γιατί ανάμεσα σ' κείνους εμφανίστηκαν (κάποιοι) που υπηρετούσαν το Θεό και μίσησαν τα χρήματα και τα καταπάτησαν και τα περιφρόνησαν και έκαναν έτσι να εκπληρωθεί η Γραφή: «μέσο απελευθέρωσης της ψυχής του ανθρώπου είναι ο δικός του πλούτος». Γιατί διαβάσαμε και στις «Πράξεις των Αποστόλων» ότι αυτοί που σύρθηκαν στη Θεσσαλονίκη αντί για τον Παύλο και τον Σίλα μπροστά στους Άρχοντες της πόλης, αφέθηκαν ελεύθεροι, αφού έδωσαν πολλά χρήματα. Γιατί, αφού τους ταλαιπώρησαν πολύ εξαιτίας του ονόματος (του Ιησού) και αναστάτωσαν το λαό και τους Άρχοντες της πόλης, λέει ότι «οι άρχοντες αφού πήραν χρηματική εγγύηση από τον Ιάσωνα και από τους άλλους, τους άφησαν ελεύθερους. Μόλις νύχτωσε, οι Χριστιανοί φυγάδευσαν τον Παύλο και το Σίλα στη Βέροια»²⁹⁰.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο δωδέκατος Κανόνας του Πέτρου Αλεξανδρείας αναφέρεται στην κατηγορία των Χριστιανών, που δωροδόκησαν, δίνοντας χρήματα στους διώκτες τους, για να μην ενοχοποιηθούν και να αποφύγουν οποιαδήποτε ενόχληση, κακοποίηση και τιμωρία, που πιθανόν τους οδηγούσε σε βλάβη ή απώλεια της ψυχής τους.

²⁹⁰ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 487-489.

Σ' αυτούς δεν προσάπτεται καμία κατηγορία και δεν τιμωρούνται με κάποιο επιτίμιο, επειδή προτίμησαν την υλική ζημιά και την απώλεια χρημάτων, από την ζημιά και την απώλεια της ψυχής τους, όπως κάποιοι άλλοι από φιλαργυρία ἐπραξαν.

Ακολούθησαν πιστά τα λόγια του Κυρίου, που απευθυνόμενος στους Φαρισαίους τους είπε «τί γάρ ὠφελεῖ ἄνθρωπον κερδῆσαι τὸν κόσμον ὅλον και ζημιωθῆναι την ψυχήν αὐτοῦ;»²⁹¹ γιατί σκοπός του ανθρώπου, δεν πρέπει να είναι η απόκτηση υλικών αγαθών και πλούτου αλλά η σωτηρία της ψυχής του.

Ο πλούτος πρέπει να δίνεται όταν παραστεί ανάγκη, για να σωθεί η ζωή του κατέχοντος, πολύ δε περισσότερο για να λυτρωθεί η ψυχή του, που είναι ο πραγματικός πλούτος²⁹². Γιατί κανείς δεν μπορεί να είναι δούλος σε δύο Κυρίους, πρέπει να επιλέξει ποιον θα αγαπήσει και θα στηρίξει και ποιον θα μισήσει και θα περιφρονήσει, δεν μπορεί να είναι δούλος και στο Θεό και στο χρήμα²⁹³.

Αυτοί με τις πράξεις τους επέλεξαν να είναι δούλοι του Θεού και όχι του Μαμωνά.

Μελετώντας «τις Πράξεις των Αποστόλων» γνωρίζουμε ότι ο Απόστολος Παύλος μαζί με τον Σίλα, μετά τους Φιλίππους, μετέβη στην Θεσσαλονίκη, όπου δίδαξε για τρεις εβδομάδες. Η απήχηση του κηρύγματός του προκάλεσε το μίσος των Ιουδαίων που στράφηκαν εναντίον τους, παρακινώντας τους αργόσχολους της πόλης. Έκαναν έφοδο στο σπίτι του Ιάσωνα, που τους φιλοξενούσε και ενώ δεν τους εντόπισαν, συνέλαβαν τον Ιάσωνα και άλλους αδελφούς Χριστιανούς που τους οδήγησαν ἐμπροσθεν των Αρχόντων, με την κατηγορία της συνωμοσίας εναντίον του Αυτοκράτορα. Ο Ιάσωνας και οι άλλοι πράττοντας ανάλογα, δωροδόκησαν τους Ρωμαίους Άρχοντες, δίνοντάς τους μεγάλο χρηματικό ποσό ως εγγύηση και τους άφησαν ελεύθερους. Μόλις

²⁹¹ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 117 (Κατά Μᾶρκον 8, 36).

²⁹² Η Ἅγια Γραφή, ἔκδ. Βιβλική Ἐταιρία, Ἀθῆναι, σ. 652 (Παροιμίαι 13, 8).

²⁹³ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 14 (Κατά Μαθθαῖον 6,24).

νύχτωσε αυτοί φυγάδευσαν τον Παύλο και τον Σίλα στην Βέροια για να γλυτώσουν την οργή των Ιουδαίων²⁹⁴.

Κατά τον Χριστινάκη όσοι έδωσαν χρήματα, για να μην αναγκαστούν να θυσιάσουν, δεν διέπραξαν καμία άδικη πράξη. Αντίθετα τήρησαν την εντολή του Κυρίου και προτίμησαν να χάσουν χρήματα, παρά την ψυχή τους, όπως έπραξαν κάποιοι από αισχροκέρδεια και πλεονεξία.

Τεκμήριο ακαταμάχητο αποτελεί η συμπεριφορά του καθενός, στον αν προτιμήσει να χάσει τη ψυχή του αρνούμενος τον Χριστό, από το να χάσει χρήματα, όπως πράττει ο αισχροκερδής, η πράξη του οποίου αποτελεί, σκόπιμη παράβαση της θείας εντολής και δηλοί την υποταγή του στον Μαμωνά (δηλαδή στα υλικά αγαθά και στην πλεονεξία).

Επομένως, το υποκειμενικό στοιχείο της αφιλαργυρίας καταλύει το άδικο της πράξης, ενώ η αισχροκέρδεια θεμελιώνει το άδικο αυτής²⁹⁵.

²⁹⁴ Nestle - Aland, *Novum, Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 372-373, (Πράξεις Άποστόλων 17, 1-10).

²⁹⁵ Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α΄, εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 139-140.

ΚΑΝΟΝΑΣ 13^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠΟΦΥΓΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΔΟΚΙΜΑΣΙΩΝ ΔΙΑ ΤΗΣ ΦΥΓΗΣ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 13^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: “Οθεν ούδε τοῖς καταλείψασι πάντα διά τήν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν καὶ ἀναχωρήσασιν, ἔστιν ἐγκαλεῖν, ὡς ἂν ἐτέρων δι’ αὐτούς κατασχεθέντων· καὶ γάρ καὶ ἐν τῇ Ἐφέσῳ ἀντί Παύλου συνήρπασαν Γάϊον εἰς τὸ θέατρον, καὶ Ἀρίσταρχον, συνεκδήμους Παύλου, καὶ βουλομένον εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, ἐπεί καὶ δι’ αὐτὸν πείσαντα καὶ μεταστήσαντα πολὺν ὄχλον ἐπὶ τὴν θεοσέβειαν ἡ στάσις ἦν γενομένη, οὐκ εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί, φησίν· οὐ μήν ἀλλὰ καὶ τινες τῶν Ἀσιαρχῶν ὅντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρός αὐτόν, παρεκάλουν μή δούναι ἐαυτὸν εἰς τὸ θέατρον· εἰ δέ ἐπιμένοιέν τινες ἐρεσχελοῦντες τοῖς εἰλικρινῶς προσέχουσι, τῷ λέγοντι, Σώζων, σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχήν, μή περιβλέψῃ εἰς τά ὄπίσω, ὑπομνησθήτωσαν, καὶ περὶ τοῦ προκρίτου τῶν Ἀποστόλων Πέτρου, βεβλημένου τε ἡδη εἰς φυλακήν, καὶ παραδοθέντος τέσσαρσι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτόν, οὗ ἐν νυκτὶ φυγόντος, καὶ ῥυσθέντος ἐκ χειρός τοῦ φονώδους Ἡρώδου, καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, κατ’ ἐντολήν Ἀγγέλου Κυρίου, γενομένης, φησίν, ἡμέρας, ἦν τάραχος οὐκ ὄλιγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο²⁹⁶. Ἡρώδης δέ ἐπιζητήσας αὐτόν, καὶ μή εὑρών, ἀνακρίνας τούς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι, δι’ οὓς

²⁹⁶Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 39.

ούδεμία αίτια τῷ Πέτρῳ προσάππεται· ἔξην γάρ καὶ αὐτούς, ἐωρακότας τό γενόμενον ἐκφυγεῖν, ὡς καὶ πάντα τά παιδία τά ἐν Βηθλεέμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὄριοις αὐτῆς, εἰ ἐγνώκεσαν οἱ γονεῖς αὐτῶν τό μέλλον ἔσεσθαι, ἅπερ ἀνηρέθησαν ὑπό τοῦ μιαιφόνου Ἡρώδου διά τό ὑπ' αὐτοῦ ζητούμενον ἀπολέσθαι ἐν παιδίον, ὅπερ καὶ αὐτό κατ' ἐντολήν Ἀγγέλου Κυρίου ἐξέφυγεν, ἥδη ἀρξάμενον ταχέως σκυλεύειν, καὶ ὁξέως προνομεύειν κατά τήν ἐπίκλησιν τοῦ ὄνόματος, καθὼς γέγραπται· Κάλεσον τό ὄνομα αὐτοῦ, ταχέως σκύλευσον, ὁξέως προνόμευσον· διότι πρίν ἡ γνῶναι τό παιδίον καλεῖν πατέρα ἡ μητέρα, λήψεται δύναμιν Δαμασκοῦ, καὶ τά σκῦλα Σαμαρείας ἔναντι βασιλέως Ἀσσυρίων. Οἱ γοῦν Μάγοι ὡς ἥδη σκυλευθέντες, καὶ προνομευθέντες, ὑποτεταγμένως καὶ τιμητικῶς προσκυνοῦσι τό παιδίον, ἀνοίγοντες τούς θησαυρούς αὐτῶν, καὶ προσφέροντες αὐτῷ καιριώτατα καὶ πρεπωδέστατα δῶρα, χρυσόν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν, ὡς βασιλεῖ, καὶ Θεῷ, καὶ ἀνθρώπῳ· ὅθεν ούκετι πρός τόν Ἀσσύριον βασιλέα ἡξιώθησαν ὑποστρέψαι, συνεργούμενοι ὑπό τῆς προνοίας. Χρηματισθέντες γάρ, φησί, κατ' ὄναρ, μή ἀνακάμψαι πρός Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τήν χώραν αὐτῶν. Ὁθεν ίδων ὁ αἵμοβόρος Ἡρώδης, ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπό τῶν Μάγων, ἔθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας, φησίν, ἀνεῖλε πάντας τούς παῖδας τούς ἐν Βηθλεέμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὄριοις αὐτῆς ἀπό διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατά τόν χρόνον, ὃν ἡκρίβωσε παρά τῶν Μάγων· μεθ' ᾧν καὶ τό πρό αὐτοῦ γεννηθέν ἔτερον παιδίον ζητήσας ἀποκτεῖναι, καὶ μή εύρων, τόν πατέρα αὐτοῦ Ζαχαρίαν ἐφόνευσε μεταξύ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου, εκφυγόντος τοῦ παιδίου μετά τῆς μητρός Ἐλισάβετ, ἐφ' ᾧν οὐδεμίαν μέμψιν ἔχουσιν²⁹⁷.

²⁹⁷ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 39-40.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Γι' αυτό και ούτε αυτούς που τα εγκατέλειψαν όλα και έφυγαν για τη σωτηρία της ψυχής τους, είναι δυνατό να κατηγορούμε, επειδή πιάστηκαν άλλοι εξαιτίας τους· άλλωστε και στην Ἐφεσο ἀρπαξαν στο Θέατρο αντί για τον Παύλο το Γάϊο και τον Αρίσταρχο, τους συνοδοιπόρους του, και ενώ ο Παύλος ήθελε να παρουσιαστεί στο πλήθος, επειδή η ταραχή έγινε εξαιτίας αυτού που έπεισε και έστρεψε πολύ πλήθος στη θεοσέβεια, δεν τον άφηναν, λέει, αυτόν οι Χριστιανοί· κι όχι μόνο αυτό, αλλά και μερικοί από τους ανώτατους Άρχοντες της επαρχίας της Ασίας που είχαν φιλικά αισθήματα γι' αυτόν, έστειλαν αγγελιοφόρους και του συνιστούσαν να μην παρουσιαστεί στο Θέατρο· και αν κάποιοι συνεχίζουν να πειράζουν αυτούς που προσέχουν σοβαρά λέγοντάς τους κοροϊδευτικά: «στις σωστικές σου προσπάθειες, κοίταξε να σώσεις τη δική σου ζωή· μη γυρίσεις το κεφάλι σου προς τα πίσω», ας τους υπενθυμίσουμε και τα σχετικά με τον κορυφαίο από τους Αποστόλους, τον Πέτρο, όταν ήδη είχε φυλακιστεί και παραδόθηκε διαδοχικά σε τέσσερις ομάδες από τέσσερις στρατιώτες την καθεμιά, για να τον φυλάνε· αυτός έφυγε τη νύχτα και σώθηκε από το χέρι του φονικού Ήρώδη και απ' αυτό που οι Ιουδαίοι περίμεναν να πάθει με διαταγή του Άγγελου του Θεού και «όταν ξημέρωσε» λέει «έγινε μεγάλη αναστάτωση στους στρατιώτες, για το τι άραγε να έγινε ο Πέτρος»²⁹⁸. Ο Ήρώδης διέταξε να ψάξουν να τον βρουν και, επειδή δεν τον βρήκε ανέκρινε τους φύλακες και διέταξε να τους εκτελέσουν», για τους οποίους δεν είναι δυνατό να κατηγορηθεί ο Πέτρος καθόλου· γιατί μπορούσαν κι αυτοί να φύγουν, όταν είδαν αυτό που έγινε, όπως (θα είχαν κάνει) και όλα τα παιδιά της Βηθλεέμ και όλης της περιοχής της, αν οι γονείς τους ήξεραν αυτό που έμελλε να συμβεί· αυτά φονεύτηκαν από τον απαίσιο δολοφόνο Ήρώδη, επειδή αυτός ήθελε να σκοτώσει ένα παιδί, το οποίο ακριβώς γλίτωσε με εντολή του Άγγελου του Θεού, όταν άρχισε κιόλας «να λαφυραγωγεί γρήγορα

²⁹⁸ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 489.

και να κάνει σφοδρή επιδρομή καθώς φώναζε το όνομά του» όπως έχει γραφεί· «φώναξε τ' όνομά του, ξεγύμνωσέ το γρήγορα, χτύπησέ το αλύπητα· γιατί πριν μάθει το παιδί να φωνάζει πατέρα ή μητέρα, θα πάρει τη δύναμη της Δαμασκού και τα λάφυρα της Σαμάρειας μπροστά στο Βασιλιά των Ασσυρίων». Οι Μάγοι λοιπόν, σαν να λαφυραγγήθηκαν κιόλας και δέχτηκαν επίθεση, προσκυνούν το παιδί εκδηλώνοντας υποταγή και τιμώντας το, καθώς ανοίγουν τους θησαυρούς τους και του προσφέρουν πολύ επίκαιρα και πολύ ταιριαστά Δώρα, δηλαδή χρυσάφι και λιβάνι και σμύρνα, όπως ταιριάζει σε Βασιλιά και σε Θεό και σε 'Ανθρωπο· έτσι δε θεώρησαν πια σωστό να επιστρέψουν στο Βασιλιά των Ασσυρίων, καθώς βιηθήθηκαν σαυτό από τη θεία πρόνοια²⁹⁹. Γιατί πήραν χρησμό, λέει (η Γραφή), σε όνειρο να μην επιστρέψουν προς τον Ηρώδη και έτσι έφυγαν από άλλο δρόμο για τη χώρα τους. Γι' αυτό, όταν κατάλαβε ο αιμοβόρος Ηρώδης πως οι Μάγοι τον εξαπάτησαν, οργίστηκε πάρα πολύ και έστειλε, λέει (η Γραφή), τότε στρατιώτες και σκότωσαν στη Βηθλεέμ και στην περιοχή της όλα τα παιδιά από δύο χρονών και κάτω, σύμφωνα με το χρόνο που εξακρίβωσε από τους Μάγους· ανάμεσα σ' αυτά θέλησε να σκοτώσει και το άλλο παιδί που γεννήθηκε πριν απ' αυτό και, επειδή δεν το βρήκε, σκότωσε τον πατέρα του, Ζαχαρία, ανάμεσα στο Ιερό και στο Θυσιαστήριο, γιατί είχε ξεφύγει το παιδί με τη μητέρα του, Ελισάβετ, πράγμα για το οποίο δεν τους προσάπτεται καμιά μομφή³⁰⁰.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Στον δέκατο τρίτο Κανόνα ο Πέτρος Αλεξανδρείας αναφέρεται σ' αυτούς που εγκατέλειψαν τα υπάρχοντά τους και τις περιουσίες τους και έφυγαν για να λυτρώσουν την ψυχή τους, φοβούμενοι μήπως συλληφθούν και δεν αντέξουν τις δοκιμασίες και τα βασανιστήρια, ως το τέλος και υποκύψουν. Αυτοί δεν διέπραξαν με την πράξη τους

²⁹⁹ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 489-491.

³⁰⁰ Πρ. Ακανθόπουλος, ό.π., σ. 489-491.

κάποιο έγκλημα και δεν τους επιβάλλεται κανένα επιπτίμιο, αλλά ούτε μπορούμε να τους κατηγορήσουμε, γιατί φεύγοντας αυτοί, οι διώκτες τους συνέλαβαν, άλλους Χριστιανούς και τους κακοποίησαν.

Αυτούς δικαιολόγησε ο Πέτρος Αλεξανδρείας, αναφέροντας (όπως έχει κάνει και στους προηγούμενους Κανόνες), «διά ψιλῶν παραδειγμάτων ἐκ τῆς Ἅγιας Γραφῆς καὶ δι' ὄρθοτάτων παρατηρήσεων»³⁰¹.

Γιατί και στην Ἔφεσο όταν μετέβη ο Απόστολος Παύλος για να συνεχίσει το θείο έργο του, με το κήρυγμά του έπεισε πολλούς και «τούς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν θεογνωσίαν»³⁰², θίγοντας παράλληλα τα συμφέροντα των Συντεχνιών που λειτουργούσαν, πέριξ του Ναού της Θεάς Ἄρτεμης. Αυτοί ξεσηκώθηκαν εναντίον του, αλλά αντί αυτού, συνέλαβαν τους Μακεδόνες συντρόφους του Γάϊο, και Αρίσταρχο, που τον είχαν ακολουθήσει και όρμησαν οδηγώντας τους στο Θέατρο. Αυτός αν και ήθελε να παρουσιαστεί στο πλήθος, επειδή η ταραχή έγινε εξ αιτίας του, άλλοι Χριστιανοί δεν του το επέτρεψαν, το ίδιο του συνέστησαν με αγγελιοφόρους που απέστειλαν οι ανώτεροι Άρχοντες της Ασίας, που έτρεφαν γι' αυτόν φιλικά αισθήματα. Για την πράξη του αυτή δεν κατηγορήθηκε ποτέ, ούτε ο Απόστολος Παύλος³⁰³.

Παράλληλα εγκαλεί αυτούς, που χρησιμοποιούν γι' αυτούς κοροϊδευτικά και χλευαστικά τα Λόγια των Αγγέλων προς τον Λωτ και τις τρεις γυναίκες του, που έφευγαν κατ' εντολή Του από τα Σόδοιμα, λέγοντάς τους «σώζων, σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχήν καί μή περιβλέψῃς εἰς τὰ ὄπίσω»³⁰⁴.

Εν συνεχείᾳ, αναφέρει το παράδειγμα του κορυφαίου των Αποστόλων Πέτρου, που συνελήφθη κατ' εντολή του Βασιλιά Ηρώδη και οδηγήθηκε στη φυλακή για να δικαστεί δημόσια μετά το

³⁰¹ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ἱστορία τῆς Ἑκκλησίας Ἀλεξανδρείας (62-1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 154.

³⁰² *Πηδάλιον*, σ. 464.

³⁰³ Nestle - Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft ,σ. 380-381 (Πράξεις Αποστόλων 19, 27-31).

³⁰⁴ Ἡ Ἅγια Γραφή, ἔκδ. Βιβλική Ἐταιρία, Ἀθήναι, σ. 21 (Γένεσις 19, 17).

Πάσχα. Φυλασσόταν κάτω από αυστηρά μέτρα, διαδοχικά από τέσσερις ομάδες αποτελούμενες από τέσσερις στρατιώτες η κάθε μία. Την νύχτα πριν την δίκη του φανερώθηκε στο κελί του, που πλημμύρισε από φως, Ἀγγελος Κυρίου που ξύπνησε τον Απόστολο. Αμέσως ἐπεσαν οι αλυσίδες του, χωρίς να το αντιληφθούν οι φύλακες και υπάκουσε στον Ἀγγελο, που Τον πρόσταξε, «περιβαλοῦ τό ἴμάτιόν σου καὶ ἀκολούθει μοι»³⁰⁵. Ο Απόστολος Πέτρος Τον ακολούθησε, χωρίς να μπορεί να αντιληφθεί, αν ήταν όραμα ή πραγματικότητα, μόνον όταν οδηγήθηκε εκτός φυλακής και εξαφανίστηκε ο Ἀγγελος, συνειδητοποίησε τι είχε συμβεί³⁰⁶.

Όταν ξημέρωσε και ἐγινε αντιληπτή η ελευθέρωση του Αποστόλου, ακολούθησε μεγάλη αναστάτωση. Ο Ηρώδης διέταξε άμεση έρευνα εντοπισμού του και επειδή οι έρευνες κατέστησαν άκαρπες, ανέκριναν τους φύλακες και διέταξε να τους εκτελέσουν³⁰⁷.

Ούτε ο Απόστολος Πέτρος, ούτε ο Ἀγγελος, κατηγορήθηκαν ποτέ γι' αυτό, γιατί και οι φύλακες μπορούσαν να φύγουν, όταν αντελήφθησαν την ελευθέρωσή του, αλλά δεν ἐπραξαν αυτό.

Αλλά και όταν ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός γεννήθηκε στη Βηθλεέμ, επί βασιλείας Ηρώδη, ἐφθασαν στα Ιεροσόλυμα, σοφοί Μάγοι, οδηγούμενοι από λαμπτερό αστέρι, για να προσκυνήσουν το νεογέννητο Βασιλιά των Ιουδαίων. Ο Ηρώδης, μαθαίνοντάς το ταράχτηκε, συγκάλεσε τους Αρχιερείς και Γραμματείς, που τον ενημέρωσαν, ότι ο Προφήτης γράφει, ότι ο Μεσσίας θα γεννηθεί στην Βηθλεέμ. Ο Ηρώδης στη συνέχεια προσέγγισε τους Μάγους, που τους ἔστειλε στη Βηθλεέμ ζητώντας τους να τον ενημερώσουν, για να μεταβεί και αυτός, αφού τον εντοπίσουν, να τον προσκυνήσει. Φθάνοντας στη Βηθλεέμ εντόπισαν το νεογέννητο Ιησού, αυτοί «κουρσευθέντες νοητῶς ὑπ' αὐτοῦ, προσεκύνησαν αὐτῷ, προσφέροντες δῶρα, χρυσόν ὡς Βασιλεῖ, καὶ λίβανον ὡς Θεῷ, καὶ

³⁰⁵ Nestle - Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 355 (Πράξεις Αποστόλων 12, 8).

³⁰⁶ Nestle - Aland, ὁ.π., σ. 355-356 (Πράξεις Αποστόλων 12, 9-11).

³⁰⁷ Nestle- Aland , ὁ.π., σ. 356 (Πράξεις Αποστόλων 12, 18-19).

σμύρναν ὡς Ἀνθρώπῳ»³⁰⁸, εκδηλώνοντας την υποταγή τους. Στο όνειρό τους ο Θεός τους πρόσταξε, να μην ξαναγυρίσουν στον Ηρώδη, έτσι έφυγαν για την πατρίδα τους από άλλο δρόμο³⁰⁹.

Φεύγοντας οι Μάγοι, παρουσιάστηκε Άγγελος Κυρίου και στο όνειρο του Ιωσήφ, που τον διέταξε να φύγει αμέσως, μαζί με το παιδί και την γυναίκα του και να πάει στην Αίγυπτο, γιατί κινδυνεύει η ζωή τους από τον Ηρώδη. Αυτός υπάκουει αμέσως και πήρε το παιδί του και την σύζυγό του και έφυγαν μέσα στην νύχτα στην Αίγυπτο³¹⁰.

Αντιλαμβανόμενος ο αιμοσταγής Ηρώδης τον εμπαιγμό των Μάγων εξοργίστηκε και έστειλε στρατιώτες στη Βηθλεέμ και στη γύρω περιοχή, που σκότωσαν όλα τα παιδιά από δύο χρονών και κάτω³¹¹.

Όλα αυτά τα παιδιά που φονεύτηκαν, θα μπορούσαν να είχαν σωθεί, αν είχαν ειδοποιηθεί και αυτά, γιατί ο Ηρώδης αποσκοπούσε στο θάνατο συγκεκριμένου παιδιού, αλλά γι' αυτό «οὐκ ἤτιάθη ὁ Κύριος»³¹².

Τέλος, την ίδια περίοδο της βρεφοκτονίας, ο Ηρώδης ήθελε να φονεύσει και ένα άλλο παιδί, που είχε γεννηθεί πριν τον Ιησού, αλλά η μητέρα του η Ελισάβετ φυγάδευσε και προστάτευσε τον δυόμιση ετών υιό της Ιωάννη Πρόδρομο. Αυτοί οργισμένοι για την αποτυχία τους θανάτωσαν τον πατέρα του Ζαχαρία, ανάμεσα στο Θυσιαστήριο και στο Ιερό³¹³ και εδώ δεν προσάπτεται, καμιά μομφή και κατηγορία για την Ελισάβετ αλλά και «ὁ Ἰωάννης διά τοῦτο οὐκ ἤτιάθη»³¹⁴.

³⁰⁸ Πηδάλιον, σ. 464.

³⁰⁹ Nestle - Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 3-4 (Κατά Μαθθαῖον 2, 1-12).

³¹⁰ Nestle - Aland, ὁ.π., σ. 4 (Κατά Μαθθαῖον 2, 13-14).

³¹¹ Nestle - Aland, ὁ.π., σ. 4 (Κατά Μαθθαῖον 2, 16).

³¹² Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 41.

³¹³ Nestle - Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 67 (Κατά Μαθθαῖον 23, 35).

³¹⁴ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 41.

ΚΑΝΟΝΑΣ 14^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΘΕΝΤΩΝ ΘΥΣΑΙ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 14^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α' Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Εἰ δέ τινες βίαν πολλήν καὶ ἀνάγκην πεπόνθασι, χάνον λαβόντες ἐν τῷ στόματι, καὶ δεσμούς, καὶ ἐπιμείναντες καρτερῶς τῇ διαθέσει τῆς πίστεως, καὶ τάς χεῖρας αὐτῶν καῆναι καρτερήσαντες, προσαγομένας ἀκοντί τῷ ανιέρῳ θύματι· ὥσπερ οὖν ἔγραψάν μοι οἱ ἀπό τῆς φυλακῆς τρισμακάριοι μάρτυρες περί τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ, καὶ ἔτεροι δέ συλλειτουργοί, οἱ τοιοῦτοι συμμαρτυρούντων αὐτοῖς μάλιστα καὶ τῶν ἄλλων ἀδελφῶν, δύνανται εἶναι ἐν τῇ λειτουργίᾳ, ταχθέντες ἐν τοῖς ὁμολογηταῖς, ώς καὶ οἱ κατανεκρωθέντες ἐν ταῖς πολλαῖς βασάνοις, καὶ μηκέτι ἔξισχύσαντες λαλῆσαι, ἢ φθέγξασθαι, ἢ κινηθῆναι εἰς τό ἀντιστῆναι τοῖς εἰς μάτην βιαζομένοις· οὐδέ γάρ συγκατέθεντο τῇ βδελυρίᾳ αὐτῶν, ὥσπερ οὖν παρά συλλειτουργῶν πάλιν ἥκουσα. Ταχθήσεται δέ ἐν τοῖς ὁμολογηταῖς καὶ πᾶς ὄστισοῦν κατά Τιμόθεον πολιτεύεται, πειθόμενος καὶ αὐτός τῷ λέγοντι· Δίωκε δικαιοσύνην, εὔσεβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονήν, πραότητα· ἀγωνίζου τόν καλόν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰώνιου ζωῆς, εἰς ἣν καὶ ἐκκλήθης, καὶ ὡμολόγησας τήν καλήν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων³¹⁵.*

³¹⁵ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 41-42.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Αν κάποιοι καταπιέστηκαν πολύ και εξαναγκάστηκαν και δέχτηκαν μέσα στο στόμα τους σπονδές με σιδερένιο εργαλείο και δέθηκαν με αλυσίδες και έμειναν σταθεροί με υπομονή στην πίστη και υπέμειναν καρτερικά να καούν τα χέρια τους, όταν τους τα τραβούσαν παρά τη θέλησή τους πάνω στο ανόσιο σφάγιο, όπως ακριβώς μου έγραψαν οι Τρισμακάριοι Μάρτυρες από τη φυλακή και άλλοι συλλειτουργοί όσον αφορά τους Μάρτυρες της Λιβύης αυτοί, επειδή προπάντων συνηγορούν υπέρ αυτών και οι άλλοι αδερφοί μας, μπορούν να βρίσκονται στη Λειτουργία, αφού ταχθούν ανάμεσα στους Ομολογητές, όπως και αυτοί που έμειναν σαν νεκροί από τα πολλά βασανιστήρια και που δεν είχαν πια δύναμη να μιλήσουν ή να κουνηθούν, για ν' αντισταθούν σ' αυτούς που τους καταπίεζαν μάταια· γιατί δε συμφώνησαν με την κακοήθεια αυτών, όπως ακριβώς άκουσα πάλι από συλλειτουργούς. Και θα ταχθεί ανάμεσα στους Ομολογητές και οποιοσδήποτε ζει σύμφωνα με τον Τιμόθεο, υπακούοντας και αυτός σ' εκείνον που λέει: «να επιδιώκεις τη δικαιοσύνη, την ευσέβεια, την πίστη, την αγάπη, την υπομονή, την πραότητα· να αγωνίζεσαι τον ωραίο αγώνα της πίστης, κατάκτησε έτσι την Αιώνια Ζωή, στην οποία και σε κάλεσε ο Θεός και για την οποία ομολόγησες την καλή Ομολογία μπροστά σε πολλούς Μάρτυρες»³¹⁶.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο δέκατος τέταρτος Κανόνας είναι ο τελευταίος Κανόνας, από την «Περί Μετανοίας» Πασχάλια Επιστολή του Αρχιεπισκόπου Πέτρου, προς τους Επισκόπους της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας. Σ' αυτόν ο Πέτρος Αλεξανδρείας αναφέρεται σε αυτούς που υπέφεραν τα πάνδεινα, από τους βασανιστές τους, για να αλλαξιοπιστήσουν,

³¹⁶ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 491-493.

αρνούμενοι το Χριστό, συμμετέχοντας με την βία σε παγανιστικές τελετές.

Έτσι ασκώντας τους μεγάλη πίεση και «Βία τυραννική»³¹⁷, τους ανάγκαζαν, να βάλουν στο στόμα τους και να καταναλώσουν, είτε «κρέας ἀπό τά είδωλόθυτα»³¹⁸, είτε να πιούν κρασί από τις τελούμενες Ελληνικές Σπονδές. Βάζοντάς τους στο έδαφος, χρησιμοποιούσαν σιδερένια εργαλεία, ανοίγοντάς τους το φάρυγγα και στη συνέχεια τους έβαζαν με τη βία, να καταναλώσουν κρασί και κρέας, μη έχοντας δυνατότητα αντίδρασης³¹⁹.

Είτε βάζοντας στα χέρια τους, κάρβουνα αναμμένα και λιβάνι, τους οδηγούσαν σιδηροδέσμιους, σέρνοντάς τους, στο βωμό για να αναγκαστούν από το κάψιμο των χεριών τους, να ρίψουν το «λιβανωτόν σύν τοῖς ἄνθραξι τῷ βωμῷ»³²⁰ συμμετέχοντας έτσι στην θυσία στα είδωλα. Άλλα αυτοί με υπομονή παρέμεναν σταθεροί στην πίστη τους και προτιμούσαν να καούν τα χέρια τους, παρά να συμμετάσχουν ρίπτοντας λιβάνι στο βωμό, όπως έγραψαν στον Πέτρο Αλεξανδρείας Τρισμακάριοι Μάρτυρες από την φυλακή.

Το ίδιο μαρτύριο υπέστη και ο Άγιος Μάρτυρας Βαρλαάμ, γέροντας ήδη, το 304 μ.Χ. πιεζόμενος από τον Άρχοντα της Αντιόχειας, να θυσιάσει στα είδωλα, όταν έμαθε ότι ήταν Χριστιανός. Αυτός παρέμεινε σταθερός στην πίστη του, με συνέπεια να μαστιγωθεί με βιούνευρα, να του ξεριζώσουν τα νύχια και τέλος να τον αναγκάσουν, να απλώσει τα χέρια του πάνω από το βωμό, αφού τοποθέτησαν στη χούφτα του, αναμμένα κάρβουνα και θυμίαμα. Με τη χάρη του Θεού δεν λύγισε, άντεξε ώσπου κάηκε το χέρι του εντελώς από τη φωτιά, υπομένοντας με ανδρεία το μαρτύριο³²¹.

Σύμφωνα με τον Πέτρο Αλεξανδρείας όχι μόνο «δύνανται νά έχουν τήν Ἱερωσύνην καὶ τὸν Κλῆρον αὐτῶν»³²², αλλά επειδή παρέμειναν σταθεροί στην Ομολογία της χριστιανικής τους πίστης,

³¹⁷ Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 43.

³¹⁸ *Πηδάλιον*, σ. 465.

³¹⁹ Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 43.

³²⁰ Ρ-Π, ὥ.π., σ. 42.

³²¹ Μ. Βασιλείου, Όμιλία 17, Εἰς Βαρλαάμ μάρτυρα (28), PG 31, 485-489.

³²² *Πηδάλιον*, σ. 465.

παρά τα μαρτύρια που υπέστησαν, μπορούν να συμπεριληφθούν στους Ομολογητές, γιατί δεν γεύτηκαν τις σπονδές, ούτε έριξαν στους βωμούς λιβανωτό και κάρβουνα με τη θέλησή τους, αλλά με τη βία που τους ασκήθηκε, οπότε η πράξη τους δεν είναι καταλογιστέα και δεν έγινε με την συγκατάθεσή τους³²³.

Στην ίδια κατηγορία (δηλαδή τους Ομολογητές) ανήκουν και αυτοί που εξ αιτίας των βασανιστηρίων παρέλυσαν. Διότι δεν μπορούσαν, δεν είχαν τη δύναμη, μήτε να κουνηθούν, μήτε να μιλήσουν, μήτε να αντισταθούν, εκφράζοντας την αντίθεσή τους, σε αυτούς, που δια της βίας, τους ανάγκασαν να συμμετάσχουν στις παγανιστικές τους τελετές, βάζοντάς στα στόματά τους, κρασί ή κρέας και ειδωλόθυτα από τις τελούμενες Σπονδές³²⁴.

Επίσης όσοι αντιμετωπίζουν, το επώδυνο Μαρτύριο της συνείδησης, δηλαδή τον συνεχή αγώνα, παλεύοντας με τα καθημερινά προβλήματα και τις δυσκολίες της ζωής για να πετύχουν την εν Χριστώ τελείωση, κατά τον Πέτρο Αλεξανδρείας «κάκεῖνοι τοῖς Ὁμολογηταῖς συνταχθήσονται»³²⁵. Οποιοσδήποτε δηλαδή πολιτεύεται και ζει με τον τρόπο, που ο Απόστολος Παύλος έγραψε συμβουλεύοντας τον Τιμόθεο, να επιδιώκει και να αγαπάει την δικαιοσύνη, την ευσέβεια, την πίστη, την αγάπη, την υπομονή, την πραότητα και να αγωνίζεται για τον καλό αγώνα της πίστεως, κατακτώντας έτσι την Αιώνια Ζωή, στην οποία μας κάλεσε ο Θεός και κρατά την Ομολογία, «ἡν ὡμολόγησεν ἐπί τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων»³²⁶, να θεωρείται και αυτός Ομολογητής³²⁷.

Με το ίδιο θέμα θα ασχοληθεί αργότερα ο τρίτος Κανόνας, που αναφέρεται στους: Περί ιδιωτών δυναστικώς μιαροφαγησάντων, της εν Αγκύρας Συνόδου το 314 μ.Χ.

³²³ Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 42.

³²⁴ Ρ-Π, ό.π., σ. 42.

³²⁵ Ρ-Π, ό.π., σ. 42.

³²⁶ *Πηδάλιον*, σ. 465.

³²⁷ Nestle - Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 549 (Πρός Τιμόθεον Α' 6, 11-12).

Ο Κανόνας αυτός προβλέπει γι' αυτούς, που τους έβαλαν με τη βία στα χέρια τους θυμιάματα ή τους ανάγκασαν να καταναλώσουν ειδωλόθυτα, χωρίς την συγκατάθεσή τους, ενώ πάσχοντας, φώναζαν ότι ήταν Χριστιανοί και πενθούσαν γι' αυτό που έπαθαν, ειλικρινά και έδειχναν το πένθος τους με την εξωτερική τους ταπείνωση και κατήφεια, να μην παρεμποδίζονται από την Θεία Κοινωνία, επειδή δεν λογίζεται πως έχουν αμαρτήσει. Αν εμποδίζονται από κάποιους, από την Θεία Κοινωνία, λόγω άγνοιας ή εφαρμογής περισσότερης ακρίβειας, αυτοί να γίνονται αμέσως δεκτοί. Το ίδιο να ισχύει γι' αυτούς είτε είναι Κληρικοί, είτε λαϊκοί, διότι δεν έχουν διαπράξει καμμιά αμαρτία³²⁸.

³²⁸ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 209.

ΚΑΝΟΝΑΣ 15^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΝΗΣΤΕΙΑΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΜΗ ΓΟΝΥΚΛΙΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 15^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Ούκ ἐγκαλέσει τις ἡμῖν παρατηρουμένοις τετράδα, καὶ παρασκευήν, ἐν αἷς καὶ νηστεύειν ἡμῖν κατά παράδοσιν εύλογως προστέτακται· τήν μέν τετράδα, διά τό γενόμενον συμβούλιον ὑπό τῶν Ἰουδαίων, ἐπί τῇ προδοσίᾳ τοῦ Κυρίου· τήν δέ παρασκευήν, διά τό πεπονθέναι αὐτόν ὑπέρ ἡμῶν. Τήν δέ Κυριακήν, χαρμοσύνης ἡμέραν ἄγομεν, διά τόν ἀναστάντα ἐν αὐτῇ, ἐν ᾧ οὐδέ γόνυ κλίνειν παρειλήφαμεν*³²⁹.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Να μη μας κατηγορήσει κανείς εμάς που τηρούμε την Τετάρτη και την Παρασκευή, κατά τις οποίες και δικαιολογημένα έχει καθιερωθεί σ' εμάς από την Παράδοση να νηστεύουμε· την Τετάρτη, επειδή έγινε συμβούλιο από τους Ιουδαίους με σκοπό την Προδοσία του Κυρίου, ενώ την Παρασκευή, επειδή υποβλήθηκε αυτός στα Πάθη για χάρη μας. Την Κυριακή όμως την έχουμε χαρούμενη μέρα, επειδή αναστήθηκε· αυτήν τη μέρα έχουμε Παράδοση ούτε καν να γονατίζουμε³³⁰.

³²⁹ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 43.

³³⁰ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 493.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο δέκατος πέμπτος Κανόνας διέφερε ως προς το περιεχόμενό του σε σχέση με τους προηγούμενους δεκατέσσερις κανόνες, γιατί αναφερόταν σε θέματα θείας λατρείας και λειτουργικής³³¹. Οι δεκατέσσερις Κανόνες προέρχονταν από την Πασχάλια Επιστολή «Περί Μετανοίας» στην οποία ο Πέτρος Αλεξανδρείας έδινε οδηγίες ως προς την διευθέτηση του θέματος με τους πεπτωκότες, που είχε προκύψει από τους διωγμούς του Διοκλητιανού. Ενώ ο δέκατος πέμπτος Κανόνας προερχόταν από την Επιστολή «Τρικεντίω τινί» και έκανε λόγο περί την νηστεία που έπρεπε να τηρείται Τετάρτη και Παρασκευή και τέλος περί της μη γονυκλισίας την Κυριακή³³².

Κατά την Τετάρτη τηρείται νηστεία, λόγω του ότι κατά την ημέρα αυτή της εβδομάδας συνεδρίασε το Συμβούλιο των Αρχιερέων και των Γραμματέων που κατέστρωσαν το σχέδιο σύλληψης του Ιησού, συνεπικουρούμενοι από τον δωροδοκηθέντα δωδέκατο μαθητή Του Ιούδα Ισκαριώτη³³³. Την Παρασκευή τηρείται νηστεία, λόγω των Παθών και των Μαρτυρίων που υπέστη ο Θεάνθρωπος για την ανθρώπινη σωτηρία. Ακόμα σύμφωνα με τον Βαλσαμών δεν έχουμε νηστεία το Σάββατο και την Κυριακή εκτός του Μεγάλου Σαββάτου³³⁴.

Τέλος, σύμφωνα με τον εξηκοστό ένατο Αποστολικό Κανόνα, «αν κάποιος Επίσκοπος ἡ Πρεσβύτερος, ἡ Διάκονος, ἡ Υποδιάκονος, ἡ Αναγνώστης, ἡ Ψάλτης δεν νηστεύει την Αγία Σαρακοστή του Πάσχα ἡ Τετάρτη ἡ Παρασκευή, να καθαιρείται· εκτός αν εμποδίζεται εξαιτίας σωματικής αρρώστιας· και αν είναι λαϊκός, να αφορίζεται»³³⁵.

³³¹ Μενεβίσογλου, *Ιστορική είσαγωγή*, σ. 522.

³³² Μενεβίσογλου, ο.π., σ. 521.

³³³ Nestle - Aland, *Novum Testamentum Graece*, Deutsche Bibelgesellschaft, σ. 232 (Κατά Λουκᾶν 22, 3).

³³⁴ Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 44.

³³⁵ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 43.

Βέβαια, στη σημερινή εποχή αν κάποιος πιστός δεν έχει τηρήσει την νηστεία της Τετάρτης και της Παρασκευής, η Εκκλησία δεν μπορεί να του το επιβάλει, αλλά τον αφήνει στην ελεύθερη βούλησή του.

Το δεύτερο θέμα του παρόντος δέκατου πέμπτου Κανόνος αφορά την μη γονυκλισία (την ευλαβή συνήθεια την οποία οι πιστοί εκδηλώνουν την πίστη τους), την ημέρα της Κυριακής. Αυτή διακρίνεται στην μικρή και μεγάλη. Η μικρή είναι, όταν ο προσευχόμενος λυγίζει τα γόνατα και κρατά όρθιο το σώμα του, συνήθως με αυτή τη στάση οι πιστοί κάνουν ταυτόχρονα και το σταυρό τους. Από την άλλη στην μεγάλη γονυκλισία, ο πιστός με τα γόνατά του στηρίζεται στο έδαφος και ακουμπά τα χέρια του και το μέτωπό του σ' αυτό και μετά πάλι σηκώνεται.

Ο Πέτρος Αλεξανδρείας με τον παρόντα Κανόνα, από χρονολογικής απόψεως, πρώτος κάνει αναφορά στο φλέγων ζήτημα, της μη γονυκλισίας της Κυριακής, που απασχόλησε και απασχολεί ακόμη και σήμερα την Εκκλησία.

Η Κυριακή κατά την Αποστολική Παράδοση εορταζόταν και εξακολουθεί να εορτάζεται μια φορά την εβδομάδα, εις ανάμνηση της Ανάστασης του Κυρίου. Όπως αναφέρει ο Πέτρος Αλεξανδρείας είναι χαρμόσυνος ημέρα, ημέρα χαράς, ημέρα αγάπης και ευγνωμοσύνης για τον Αναστάντα, που σταυρώθηκε για να μας απελευθερώσει από τις αμαρτίες μας, οπότε απαγορεύεται η γονυκλισία³³⁶.

Αντίθετα, η υιοθέτηση της γονυκλισίας της Κυριακής, «άποδεικνύει ἔλλειψη και ἔλλειμμα ἀγάπης για τον Ἀγαπημένο, δίνοντας προτεραιότητα στόν προσωπικό πιετισμό καί συνεπῶς στόν θρησκευτικό-όχι ἐκκλησιακό-άτομικισμό, πού κάνει την ἐμφάνισή του ἀναμφισβήτητα και ξεκάθαρα»³³⁷.

Το πρώτο διασωζόμενο πατερικό κείμενο, που αναφέρεται στην ιστορική πληροφορία, της μη γονυκλισίας της Κυριακής, γιατί

³³⁶ Γρ. Παπαθωμάς (νυν Μητρ. Περιστερίου), *Η αντικανονική γονυκλισία της Κυριακής (Πατερική και Κανονική μαρτυρία)*, εκδ. Επέκταση, Κατερίνη 2007, σ. 14.

³³⁷ Γρ. Παπαθωμάς, ό.π., σ. 6.

αποτελεί σημείο της Αναστάσεως, η οποία δια της Χάριτος του Χριστού, μας απελευθέρωσε από τις αμαρτίες, σύμφωνα με την Αποστολική και Πατερική Παράδοση είναι το βιβλίο για το Πάσχα, του Αγίου μάρτυρος Ειρηναίου, Επισκόπου Λουγδούνου (2^{ος} αιώνας). Σ' αυτό μνημονεύει επίσης και την Πεντηκοστή που ισοδυναμεί, έχει την ίδια σημασία και περιεχόμενο με την Κυριακή, οπότε απαγορεύεται η γονυκλισία³³⁸.

Αυτή την Αποστολικο-Πατερική Παράδοση χρησιμοποιεί και ο Πέτρος Αλεξανδρείας, χαρακτηρίζοντάς την ως «υφιστάμενη Παράδοση» ως επαρκές επιχείρημα για την λύση του προβλήματος της μη γονυκλισία της Κυριακής, που χρόνιζε.

Στο ίδιο θέμα αναφέρεται ο πέμπτος Κανόνας της Τοπικής Συνόδου της Νέο-Καισαρείας (319) που έχει ως εξής «Κατηχούμενος, ἐάν εἰσερχόμενος εἰς Κυριακόν, ἐν τῇ τῶν κατηχουμένων τάξει στήκῃ, οὗτος δε ἀμαρτάνῃ, ἐάν μὲν γόνυ κλίνων, ἀκροάσθω μηκέτι ἀμαρτάνων· ἐάν δε καί ἀκροώμενος ἔτι ἀμαρτάνῃ, ἔξωθείσθω»³³⁹.

Το κείμενο του συνοδικού κανόνα δεν απευθύνεται στους πιστούς, αλλά στους Κατηχούμενους, για τους οποίους είναι αυστηρός και απαρέγκλιτος. Αυστηρότατος είναι για τους πιστούς, δεν τους αναφέρει όμως, γιατί εννοείται ότι έχουν φθάσει σε τέτοιο επίπεδο, που αντιλαμβάνονται και πράττουν τα δέοντα, σύμφωνα με την Αποστολική Παράδοση. Σαφές καθίσταται ότι όποιος γονατίζει την Κυριακή διαπράττει μεγάλη αμαρτία και θέτει εαυτόν εκτός Εκκλησίας.

Η απαγόρευση της γονυκλισίας της Κυριακής επικυρώνεται στον εικοστό Κανόνα της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου της Νικαίας (325) μετά το πέρας των διωγμών, που αναφέρει: «Ἐπειδὴ τινές εἰσίν ἐν τῇ Κυριακῇ γόνυ κλίνοντες καὶ ἐν ταῖς τῆς Πεντηκοστῆς ἡμέραις·

³³⁸ Ιουστίνος, Ἀποκρίσεις προς τούς ὄρθιοδόξους περὶ τινῶν ἀναγκαίων ζητημάτων, PL 6, 1364-1365.

³³⁹ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Γ', σ. 77.

ύπέρ τοῦ πάντα ἐν πάσῃ παροικίᾳ ὁμοίως παραφυλάπτεσθαι, ἐστῶτας ἔδοξε τῇ Ἅγιᾳ Συνόδῳ τάς εὐχάς ἀποδιδόναι τῷ Θεῷ»³⁴⁰.

Η Σύνοδος «δεν καινοτόμησε, δημιουργώντας μία νέα λειτουργική πράξη, ἀλλά κανονοθέτησε, υἱοθετώντας μία προηγούμενη Λειτουργική Παράδοση, ὡστε ἡ πράξη, αὐτή να ἀποκτήσει γενικό χαρακτήρα»³⁴¹. Αποφάσισε ότι, τα Αποστολικο-Πατερικά Ἔθιμα και Παραδόσεις πρέπει να τηρούνται από όλες τις Ορθόδοξες Εκκλησίες και αναφέρεται, στην μη γονυκλισία της Κυριακής και Πεντηκοστής. Επισημοποιήθηκαν έτσι, σε παγκόσμιο επίπεδο τα αναφερόμενα από τον Πέτρο Αλεξανδρείας.

Ο Μέγας Βασίλειος (370-378) ασχολείται με το θέμα της απαγόρευσης γονυκλισίας στον ενενηκοστό πρώτο κανόνα, στο στοιχείο δέκα. Στον κανόνα συνοψίζει μεγάλο αριθμό στοιχείων της Αποστολικής και Πατερικής Παράδοσης, από τα πρώτα χρόνια του χριστιανισμού ὧς την εποχή του (4^ο αιώνα). Αναφέρει στην Άγραφη Παράδοση της Εκκλησίας στο δέκατο στοιχείο, «Ἡ μῆ γονυκλισία τήν ἡμέρα τῆς Κυριακῆς καὶ κατά τήν διάρκεια τῆς Πεντηκοστῆς»³⁴².

Ο Μέγας Βασίλειος δεν περιορίζεται στο να μας καλεί, στο μη γόνου κλίνειν την Κυριακή και την Πεντηκοστή, αλλά μας εξηγεί και τους λόγους για τους οποίους επιβάλλεται όχι μόνο για τον αναστάσιμο χαρακτήρα της ημέρας, αλλά και την προσδοκία του Μέλλοντα Αιώνα³⁴³.

Το ζήτημα της γονυκλισίας προσεγγίζει και η Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδος εν Τρούλλω (691), το έργο της οποίας ήταν αποκλειστικά νομοκανονικό. Συντάχτηκαν εκατό δύο κανόνες, που μέχρι σήμερα αποτελούν την σημαντικότερη κανονική συλλογή της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Στόχος της ήταν η αντιμετώπιση, διαφόρων αντικανονικών συνηθειών και η διασφάλιση της δογματικής

³⁴⁰ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 62.

³⁴¹ Γρ. Παπαθωμάς (νυν Μητρ. Περιστερίου), *Η αντικανονική γονυκλισία της Κυριακής (Πατερική και Κανονική μαρτυρία)*, εκδ. Επέκταση, Κατερίνη 2007, σ. 10.

³⁴² Γρ. Παπαθωμάς, ό.π., σ. 13.

³⁴³ Γρ. Παπαθωμάς, ό.π., σ. 14.

διδασκαλίας της Εκκλησίας. Στη γονυκλισία αναφέρεται ο δεύτερος Κανόνας και ο ενενηκοστός της Συνόδου. Με τον δεύτερο Κανόνα γίνεται συνολική επικύρωση, των προγενεστέρων Κανόνων Τοπικών και Οικουμενικών Συνόδων, όπως είχαν καταγραφεί. Επομένως, για τη μη γονυκλισία της Κυριακής και Πεντηκοστής γίνεται επικύρωση των Κανόνων, του Πέτρου Αλεξανδρείας (15°), Νεο-Καισαρείας (5°), Α΄ Οικουμενική Συνόδου (20°), Μεγάλου Βασιλείου (91°), οι οποίοι λαμβάνουν καθολική ισχύ³⁴⁴.

Δεν περιορίζεται όμως εκεί, στον ενενηκοστό Κανόνα αναφέρεται στη μη γονυκλισία με μεγαλύτερη σαφήνεια και πληρότητα. Αναφέρει ότι η μη γονυκλισία της Κυριακής είναι μια κανονική πράξη, που παραλάβαμε από τους Θεοφόρους Πατέρες μας και πρέπει να τηρούμε, την του Χριστού τιμώντας Ανάσταση. Προχωρούν περισσότερο οι συνοδικοί Πατέρες διευκρινίζοντας την χρονική στιγμή, το διάστημα και την διάρκεια του χρόνου, που δεν επιτρέπεται η γονυκλισία, βάση της Αποστολικής και Πατερικής Παράδοσης που τηρήθηκε ανά τους αιώνας³⁴⁵.

Επομένως το κανονικο-λειτουργικό θέμα της μη γονυκλισίας της Κυριακής και Πεντηκοστής, από θεολογική και κανονική άποψη θεωρείται λυμένο. Οι Χριστιανοί γονατίζουν εις ανάμνηση της αμαρτίας, της πτώσεως τους και της απομάκρυνσής τους από το Θεό, προσευχόμενοι όρθιοι την Κυριακή και Πεντηκοστή εις ανάμνηση της Ανάστασης τους από τον Χριστό³⁴⁶.

Δυστυχώς όμως ακόμη και σήμερα βλέπουμε ότι δεν τηρείται σε πολλές περιπτώσεις, η μη γονυκλισία της Κυριακής και Πεντηκοστής, εύκολο αντιληπτό σε όσους έχουν επαφή με τα εκκλησιαστικά δρώμενα. Κάθε τάση έχει τους δικούς της υποστηρικτές και χρησιμοποιεί τα δικά της θεολογικά και κανονικο-λειτουργικά επιχειρήματα, δημιουργώντας πρόβλημα και σύγχυση στους κόλπους του Εκκλησιαστικού Σώματος. Τελευταία παρατηρείται και μία τρίτη συνδυαστική τάση, που

³⁴⁴ Πηδάλιον, σ.183.

³⁴⁵ Πηδάλιον, ό.π., σ. 245.

³⁴⁶ Γρ. Παπαθωμάς (νυν Μητρ. Περιστερίου), *Η αντικανονική γονυκλισία της Κυριακής (Πατερική και Κανονική μαρτυρία)*, εκδ. Επέκταση, Κατερίνη 2007, σ. 23.

αντιπροσωπεύεται από λιγοστούς σύγχρονους συγγραφείς. Αυτή προσπαθεί να συμφιλιώσει και να συνθέσει τις δύο τάσεις, υποπίπτοντας σε θεολογικές αντιφάσεις που αντί να επιλύουν το πρόβλημα, δημιουργούν μεγαλύτερη σύγχυση³⁴⁷.

³⁴⁷ Γρ. Παπαθωμάς (νυν Μητρ. Περιστερίου), *Η αντικανονική γονυκλισία της Κυριακής (Πατερική και Κανονική μαρτυρία)*, εκδ. Επέκταση, Κατερίνη 2007, σ. 42-43.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο Αρχιεπίσκοπος Πέτρος Α' (300-311) υπήρξε μία από τις σημαντικότερες, χαρισματικές, φωτισμένες και εξέχουσες προσωπικότητες που ανέδειξε η Εκκλησίας της Αλεξανδρείας με άριστη θεολογική γνώση. Ατύχησε να ποιμενεύσει την Εκκλησία του, ειρηνικά και καρποφόρα μόνο τα τρία πρώτα χρόνια, διότι εν συνεχείᾳ ξέσπασαν άγριοι διωγμοί εναντίον των Χριστιανών, που τον εμπόδισαν να ξεδιπλώσει τις ηγετικές, θρησκευτικές και πνευματικές του ικανότητες. Τα προσόντα αυτά ενεφάνησαν αργότερα, στην ορθή και άμεση αντιμετώπιση, των προβλημάτων, που προέκυψαν, εξασφαλίζοντας την ηρεμία και ενότητα της Εκκλησίας του.

Οι άγριοι διωγμοί και οι βασανισμοί μέχρι θανάτου των Χριστιανών είχε σαν αποτέλεσμα την έκπτωση των ασθενεστέρων από την πίστη τους (πεπτωκότες). Η μεταμέλεια και η επιθυμία τους, εν συνεχείᾳ να επιστρέψουν στους κόλπους της Εκκλησίας, δημιούργησε πολλά προβλήματα στις Τοπικές Εκκλησίας της Ρώμης, της Βόρειας Αφρικής και της Αλεξανδρείας, λόγω του μεγάλου αριθμού τους.

Η αντιμετώπιση τους έθεσε σε δοκιμασία την ενότητα και ηρεμία της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας διότι υπήρχαν δύο αντικρουόμενες απόψεις ως προς την αντιμετώπισή τους.

Ο Πέτρος Αλεξανδρείας τους αντιμετώπιζε με επιείκεια, όπως καθιέρωσε προοδευτικά η Εκκλησία αργότερα, δεν έκανε λόγο περί ισοβίου μετανοίας, τους εδέχετο διαρκούντος ακόμη του διωγμού, με πρόσκαιρη μετάνοια. Αντίθετος ήταν ο Μελίτιος, που υποστήριζε την εφαρμογή των αρχαίων αυστηρών αρχών, θέλοντας μόνο μετά το πέρας των διωγμών και την αποκατάσταση της ησυχίας στην Εκκλησία, να δεχθεί τους εκπεσόντες κατόπιν αυστηρής μετάνοιας και ανάλογων έργων.

Η διαφορετική άποψη του Μελιτίου στον τρόπο της επιστροφής των πεπτωκότων, σε συνδυασμό με τις προσωπικές του φιλοδοξίες, που εποφθαλμιούσε τον επισκοπικό θρόνο της Αλεξανδρείας, τον οδήγησαν σε αντικανονικές χειροτονίες, παύσεις Επισκόπων και Ιερέων, παρ' ενορίαν γενόμενες, καθώς και τέλεση πλήθους παρανομιών, με πρόφαση, την προσωρινή φυγή του Πέτρου στα περίχωρα, λόγω των διωγμών. Οι πράξεις του και η παραβατικότητά του ανάγκασαν τον Πέτρο να συγκροτήσει Εκκλησιαστική Σύνοδο το 305 ή 306 μ.Χ., που προέβη στην καθαίρεσή του, κηρύττοντας τον συνοδικά έκπτωτο, ταυτόχρονα εγκρίνοντας την επιεική θέση του Πέτρου για τον τρόπο αντιμετώπισης των πεπτωκότων. Εξασφάλισε έτσι προσωρινά την ενότητα της Εκκλησίας του, γιατί το Μελιτιανό Σχίσμα θα συνεχίσει να υφίσταται και να δημιουργεί προβλήματα στην Εκκλησία της Αλεξανδρείας και επί των διαδόχων του. Θα επιλυθεί οριστικώς αργότερα από τις αποφάσεις της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου που θα συγκληθεί το 325 μ.Χ. στην Νίκαια της Βιθυνίας.

Ο Πέτρος έχοντας την απόφαση της Συνόδου συνέταξε περί το Πάσχα του 306 μ.Χ. Κανονική Επιστολή «Περί Μετανοίας», που αποτελεί το σπουδαιότερο έργο του, που απηύθυνε προς τους Επισκόπους της Εκκλησίας της Αιγύπτου. Δια της οποίας δίδει οδηγίες, περί διευθετήσεως του θέματος των πεπτωκότων, διαιρώντας αυτούς σε κατηγορίες, αντιμετωπίζοντας κάθε μια εξ αυτών ξεχωριστά με πνεύμα κατανόησης επιείκειας και φιλανθρωπίας. Πιο αυστηρά αντιμετωπίζει μόνον την κατηγορία των κληρικών που εξέπεσαν. Δεν προβλέπει σε καμιά κατηγορία πεπτωκότων, ισόβια μετάνοια, άφεσιν επί της επιθανατίου κλίνης και τελική κρίση εν τη Δευτέρᾳ Παρουσία του Κυρίου. Κατακρίνεται η οικειοθελής επιζήτηση του μαρτυρίου, στρεφόμενος με τον ένατο, ενδέκατο και δωδέκατο κανόνα, εναντίον του Μελιτίου χωρίς να γίνεται ρητή μνεία, ούτε στον Μελίτιο, ούτε στο Σχίσμα που δημιούργησε. Για να γίνει σαφής και κατανοητός χρησιμοποιεί παραδείγματα και παραβολές από την Αγία Γραφή. Βάση αυτής γινόταν διαβάθμιση του χρόνου μετανοίας, αναλόγως του τρόπου και της αιτίας έκπτωσης, του κάθε πεπτωκότα.

Έτσι, για όσους αρνήθηκαν την πίστη τους, εξαιτίας των φρικτών βασανιστηρίων που υπέστησαν, ένεκα σαρκικής αδυναμίας και μετανόησαν εν συνεχείᾳ, για να γίνουν δεκτοί ορίστηκε επιπλέον επιτίμιο σαράντα ημερών μετανοίας. Για όσους φυλακίσθησαν και χωρίς βασανιστήρια αρνήθηκαν την πίστη τους, λυγίζοντας λόγω αδυναμίας, έλλειψης δύναμης ψυχικής, πνευματικής και σωματικής, όριζε για να γίνουν δεκτοί, ετήσια πρόσθετη μετάνοια. Για όσους από φόβο και δειλία αυτομόλησαν, χωρίς να έχουν υποστεί πιέσεις ή αφαίρεση περιουσίας και χωρίς να έχουν διατρέξει κίνδυνο για την ζωή τους, όριζε ότι έπρεπε να υποβληθούν σε τριετή πρόσθετη μετάνοια συν ένα έτος ακόμη. Όσοι θυσίασαν με την θέλησή τους, χωρίς να πιεστούν και δεν μετανόησαν για τις πράξεις τους, αποβάλλονται από το Εκκλησιαστικό Σώμα. Σε όσους υποκρίθηκαν ότι έκαναν θυσία, αλλά δεν έπραξαν αυτό, επιβάλλει ο Πέτρος επιτίμιο μετανοίας ενός εξαμήνου. Σε όσους εκ των δούλων αναγκάστηκαν να θυσιάσουν στα είδωλα, λόγω των απειλών των κυρίων τους επιβάλλεται ετήσια πρόσθετη μετάνοια. Στους κυρίους τους που υποκρίθηκαν ότι θυσίασαν, αναγκάζοντας τους δούλους τους να θυσιάσουν αντί αυτών, επιβάλλεται επιτίμιο τριετούς μετανοίας. Όσοι ηττήθηκαν πρόσκαιρα, θυσιάζοντας και εν συνεχείᾳ μετανόησαν ειλικρινώς, ομολόγησαν την πίστη τους, φυλακίστηκαν και βασανίστηκαν εμμένοντας στην πίστη τους, γίνονται δεκτοί σε κοινωνία χωρίς επιτίμιο. Δεν επιβάλλεται επιτίμιο και σε αυτούς, που με θρασύτητα και απερισκεψία οδηγήθηκαν στον αγώνα προκαλώντας τους διώκτες τους, παρότι θεωρούνται αξιοκατάκριτοι, ένεκα της αγαθής προαίρεσής τους. Επίσης δεν επιβάλλεται επιτίμιο σε όσους εκ των λαϊκών έσπευσαν στο μαρτύριο αυτοβούλως, αλλά δεν άντεξαν στα δημόσια βασανιστήρια και εξέπεσαν, σε όσους εξαγόρασαν δια χρημάτων την ζωή τους δωροδοκώντας τους διώκτες τους, σε όσους σώθηκαν διά της φυγής ή εγκατέλειψαν την περιουσία τους για να μη συλληφθούν. Αντίθετα, για τους Κληρικούς που εξέπεσαν επιβάλλεται ποινή οριστικής καθαίρεσης από την Ιεροσύνη. Τέλος, στους εξαναγκασθέντας υπό των εθνικών να φάνε ειδωλώθυτα, να καταναλώσουν κρασί προερχόμενο εκ των Σπονδών ή να ρίξουν θυμίαμα στα είδωλα, τους μεν Κληρικούς, θεωρεί άξιους να

παραμείνουν στην Ιερατική Λειτουργία, τους δε λαϊκούς áξιους να ανήκουν στο σώμα της Εκκλησίας.

Ο δέκατος πέμπτος Κανόνας προστέθηκε αργότερα, προερχόμενος από την Επιστολή «Τρικεντίω τινί» και δεν αναφέρεται σε ζητήματα των πεπτωκότων όπως οι προηγούμενοι, αλλά σε θέματα λατρείας και λειτουργικής, αναφερόμενος στην νηστεία Τετάρτης και Παρασκευής και της μη γονυκλισίας της Κυριακής και της Πεντηκοστής.

Είκοσι χρόνια αργότερα το 325 μ.Χ. η Α΄ Οικουμενική Σύνοδος, εκτός της αντιμετώπισης του Αρείου, της οριστικής λύσης στο Μελιτιανό Σχίσμα και της κατοχύρωσης της δικαιοδοσίας του Θρόνου Αλεξανδρείας θα υιοθετήσει τη βασική θέση του Πέτρου στο θέμα της αποδοχής των πεπτωκότων. Η Σύνοδος υιοθέτησε αυστηρότερη στάση εκείνης που είχε εισαγάγει ο Πέτρος Αλεξανδρείας, πλην της περιπτώσεως των Χριστιανών που εξέπεσαν, χωρίς ιδιαίτερη πίεση, που μείωνε την ποινή τους από τα τέσσερα στα τρία έτη.

Δια της Επιστολής του ο Πέτρος αντιμετώπισε το θέμα της αποδοχής των πεπτωκότων με συναίνεση, επιείκεια, πνεύμα κατανόησης και φιλανθρωπίας, αποφεύγοντας τις αναταράξεις και κλυδωνισμούς της Εκκλησίας του, ευθυγραμμίζοντας όλες τις Επισκοπές του στο κοινό τρόπο αντιμετώπισης και αποφάσεων, γιατί κάθε Τοπική Εκκλησία τηρούσε διαφορετική στάση στο θέμα. Οι Ιεροί Κανόνες του Πέτρου Αλεξανδρείας έχουν τεράστια σημασία για την ενότητα της Εκκλησίας την δύσκολη περίοδο των πιο σκληρών διωγμών, κατά των Χριστιανών του Διοκλητιανού και του θέματος της αποδοχής των πεπτωκότων που προέκυψε εξ αυτών.

Περίοδο κρίσιμη και ρευστή, ειδικά για την περιοχή της Βορείου Αφρικής προ των Οικουμενικών Συνόδων. Η Επιστολή του Πέτρου Αλεξανδρείας υποδιαιρέθηκε σε δεκαπέντε Κανόνες, οι οποίοι αναγνωρίσθησαν επισήμως και εβεβαιώθησαν (επικυρώθηκαν), υπό της Πενθέκτης Οικουμενικής Συνόδου, στον Κανόνα δύο που αναφέρει «Πέτρου (αρχιεπισκόπου) γενομένου Αλεξανδρείας και μάρτυρος», που τους ανήγαγε σε Κανόνας Δικαίου των Ορθοδόξων Εκκλησιών. Η Σύνοδος άρχισε τις εργασίες της στις αρχές

Οκτωβρίου του 691 μ.Χ. και τελείωσε τέλος Νοεμβρίου του 691 μ.Χ. Επιτέλεσε τεράστιο Νομοθετικό έργο με την κωδικοποίηση όλων των κανονικών διατάξεων, συμβάλλοντας σημαντικά στη διαμόρφωση του Ορθοδόξου Κανονικού Δικαίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΠΗΓΕΣ

Αγία Γραφή: Ν. Ολυμπίου, Θ. Ιωαννίδης, *Αγία Γραφή*, εκδ. Έννοια, Αθήνα 2009.

Ἡ Ἁγία Γραφή: Ἡ Ἁγία Γραφή ἐκδ. Βιβλική Ἐταιρία, Ἀθῆναι.

Πηδάλιον: Ἅγ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Πηδάλιον*, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Βλάστου Χ. Βαρβαρήγου, Ἀθῆναις 1886.

Ρ-Π, Σύνταγμα: Γ.Α. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, *Oι θείοι και οι Ἱεροί Κανόνες οἱ κανονικαὶ ἐπιστολαὶ τῶν ἁγίων Πατέρων*, τ. 3-4, ἐκ τῆς Τυπογραφίας Γ. Χαρτοφύλακος, Ἀθηνήσιν 1853.

AS: H. Delehaye-P. Peeters-M. Coens *Acta Sanctorum*, Boulevard Saint-Michel, Bruxellis, 1931.

COD: J. Alberigo, P. Joannou, C. Leonardi, P. Prodi, *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, ed. Centro di Documentazione Instituto per le Scienze Religiose, Bologna.

Nestle, Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Bibelgesellschaft.

SEC: H. Delehaye, *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanum*, col. 256-258.

SHE: J.A. Festugiere, *Sozomene Histoire Ecclesiastique*, ed. Du Cerf, Paris 1983.

1. ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ Νικ., *Συναξαριστής τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ*,
τ. Α΄, Τυπογραφεῖο Χ. Νικολαΐδης Φιλαδελφείας, Ἀθηνῆσι
1868.

ΑΓΟΥΡΙΔΗΣ Σαβ., «Σκοπός τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Μάρκου», *Θ.Η.Ε.*
8 (1968), στ. 753-754.

ΑΚΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ Πρ., *Κύδικας Ιερών Κανόνων καὶ
Ἐκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε.

ΑΛΕΒΙΖΑΤΟΣ Αμ., *Οι Ιεροί Κανόνες*, Αποστολική Διακονία, Αθήνα
1997.

ΒΑΦΕΙΔΗΣ Φιλ., *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, τ. Α΄, τύποις Σ.Ι.
Βουτυρᾶ, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1884.

ΒΕΛΜΑΝΣ Ταν., *Βυζάντιο Τέχνη καὶ Διακόσμηση*, εκδ.
Καρακωτσόγλου.

ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ Φιλ., *Εἰσαγωγή εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικόν Δίκαιον*, Ἀθήνα
1939.

ΔΟΥΚΑΚΗΣ Κων., *Μέγας Συναξαριστής*, τ. Γ΄, Ἀθήναι 1952.

ΙΑΚΩΒΟΣ Ιερομόναχος-Ἀρχιμανδρίτης καὶ Ἐπίτροπος Ἰωαννίνων,
Βακτήρια Ἀρχιερέων (1645), τ. Β΄, ἐκδ. Π. Πουρνάρα,
Θεσσαλονίκη.

ΚΑΜΑΛΑΚΗΣ Σπ., *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή
Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη.

ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑΣ Παντελ., *Κλεῖς τῶν Ἱερῶν Κανόνων τῆς
Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, Ἐκδ. Οίκος «Ἀστήρ» Ἄλ.
καὶ Ἐ. Παπαδημητρίου, Ἀθῆναι 1970.

- *Κλεῖς Ὁρθοδόξων Κανονικῶν Διατάξεων*, Ἐκδ. Οἶκος «Ἄστήρ»
Ἀλ. καὶ Ἔ. Παπαδημητρίου, Ἀθῆναι 1979.

ΚΗΠΙΑΔΗΣ Γ., Μελέται επί της Αλεξανδρινής Εκκλησίας, εκδ.
Πατριαρχικής Βιβλιοθήκης του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας,
Αλεξάνδρεια 2007.

**ΚΟΤΣΩΝΗΣ Ιερων., Ἡ κανονική ἄποψις περί τῆς ἐπικοινωνίας μετά
τῶν ἔτεροδόξων (Intercommunio)**, ἐκδ. «Ἡ Δαμασκός», ἐν
Ἀθήναις 1957.

ΚΟΥΣΚΟΥΚΗΣ Δημοσθ., Η παραίτηση του Επισκόπου,
Θεσσαλονίκη 2001.

**ΛΙΟΣΗΣ Σωτ. Λόγοι Ἀρσης του Αδίκου στους Ιερούς Κανόνες σε
Σύγκριση με τον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα**, εκδ. Αντ. Ν.
Σάκκουλα, Αθήνα 2007.

ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ Αντ., «Αλεξάνδρεια», νέα εγκυκλοπαίδεια 2 (2006),
εκδ. Μαλλιάρης Παιδεία και Πήγασος εκδοτική Α.Ε., σ. 199-202.

**ΜΑΤΘΑΙΟΥ Βικτ., Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου
Ἐκκλησίας**, τ. ΙΑ΄, 1950.

ΜΕΝΕΒΙΣΟΓΛΟΥ, Ἱστορική Εἰσαγωγή: ΜΕΝΕΒΙΣΟΓΛΟΥ Π.,
Ἱστορική Εἰσαγωγή εἰς τούς Κανόνας τῆς Ὁρθοδόξου
Ἐκκλησίας, ἐκδ. Ἰ.Μ. Σουηδίας καί πᾶσης Σκανδιναβίας,
Στοκχόλμη 1990.

- *To Πηδάλιον και ἄλλαι εκδόσεις των Ιερών Κανόνων κατά τον
18ο αιώνα*, εκδ. Επέκταση, Κατερίνη 2008.

ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ Γ., «Πέτρος», Θ.Η.Ε. 10 (1968), στ. 362-363.

**ΜΙΛΑΣ Νικοδ., Τό Ἐκκλησιαστικόν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου
Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας**, Τύποις Π.Δ. Σακελλαρίου, ἐν Ἀθῆναις
1906.

ΜΟΣΧΟΣ Δημ., Συνοπτική Ιστορία της Χριστιανικής Εκκλησίας, τ.
Α΄, εκδ. Ακρίτας.

- *Συνοπτική Ιστορία του Χριστιανισμού*, τ. Α΄, εκδ. Αρμός.

ΜΟΥΤΣΟΥΛΑΣ Η., *Εισαγωγή εις την Πατρολογία*, εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2009.

ΜΠΟΝΗΣ Κων., *Πατρολογία ἡτοι οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς τῶν ὀκτώ πρώτων αἰώνων*, τευχ. Β', Άθηναι.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΞ., *Τό Συνοδικόν πολίτευμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀλεξανδρείας*, Τυπογραφεῖο τοῦ Ἐμπορίου, Άλεξάνδρεια.

ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Κωνστ., *Ἐκκλησιαστικό Δίκαιο*, εκδ. Ostracon, Θεσσαλονίκη 2017.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ Παν., *Σύστημα του Εκκλησιαστικού Δικαίου κατά την εν Ελλάδι ισχύν αυτού*, εκδ. Πουρνάρας, Θεσσαλονίκη 1999.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Στ., *Πατρολογία*, τ. Α', Άθηνα 1982, τ. Β'-Γ' εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2012.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Χρυσ., *Ίστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας (62-1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Άλεξάνδρεια 1935.

- *Ίστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας (62-1934)*, Άθηναι 1985.

- *Το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας και Πάσης Αφρικής στο χρόνο από τον Απόστολο Μάρκο στην Τρίτη Χιλιετία*, Αθήνα – Αλεξάνδρεια 2000.

ΠΑΠΑΘΩΜΑΣ Γρ. (νυν Μητρ. Περιστερίου), *Οι κανόνες των Πατέρων της Εκκλησίας*.

- *Η αντικανονική γονυκλισία της Κυριακής (Πατερική και Κανονική Μαρτυρία)*, εκδ. Επέκταση, Κατερίνη 2007.

- *Κανονικά Ἐμμορφα (Δοκίμια Κανονικής Οικονομίας II)*, εκδ. Επέκταση, Κατερίνη 2015.

ΠΕΤΡΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Είσαγωγικά, *ΒΕΠΕΣ* 18 (1959), σ. 227.

ΠΛΑΤΑΝΙΤΗΣ Γ., *Ο Θεσμός της Εκκλησιαστικής Οικονομίας με ἔμφαση στο Ιερωνυμικό Ζήτημα και σε άλλα σπουδαία ζητήματα του Εκκλησιαστικού Δικαίου*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2016.

ΡΑΛΛΗΣ Κωνστ., *Περί τῶν Μυστηρίων τῆς Μετάνοιας καὶ τοῦ Εὔχελαίου*, Τυπογραφεῖον «Ἐστία», ἐν Ἀθῆναις 1905.

ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΣ Παντ., *Μελέται Α΄ Κανονικά-Ποιμαντικά – Λειτουργικά – Οικουμενικά - Διάφορα*, Πατριαρχικόν Ἰδρυμα Πατερικών Μελετών, Θεσσαλονίκη 1993.

ΣΙΣΚΟΣ Ανθ., *Ἡ Διοικητική Ὀργάνωσις τῆς Ἑκκλησίας Ἀλεξανδρείας*, τ. Α΄, Τυπογραφεῖον τοῦ Ἐμπορίου, Ἀλεξάνδρεια 1937.

ΣΚΟΥΤΕΡΗΣ Κων., *Ιστορία Δογμάτων*, τ. 1, Αθήνα 1998.

ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ Βασ., *Ἐκκλησιαστική Ἰστορία*, Ἐκδ. Οἶκος «Ἀστήρ» Ἀλ. & Ἐ. Παπαδημητρίου, Ἀθῆναι 1978.

ΣΤΟΛΙΓΚΑΣ Γ., *Ἡ ποινική μεταχείρισις του κατώτερου κλήρου κατά το Ορθόδοξον Κανονικόν Δίκαιον*, εκδ. Παρρησία, Αθήνα 2014.

ΤΖΟΥΜΕΡΚΑΣ Παν., «Πέτρος Α΄», *M.O.X.E.*, 12 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 262.

- «Ἐκκλησιαστική Ιστορία», *M.O.X.E.* 2 (2015), Εκδ. στρατηγικές, σ. 123-136.

ΤΗΛΛΥΡΙΔΗΣ Μακ., *Πατριαρχείον τῆς Μεγάλης Πόλεως Αλεξανδρείας*, εκδ. Μίλητος.

ΦΕΙΔΑΣ Βλ., «Πέτρος Α΄», *Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτανικά* 49, Εκδοτικός Οίκος Πάπυρος, σ. 127-128.

- *Ιεροί Κανόνες καὶ Καταστατική Νομοθεσία τῆς Ἑκκλησίας τῆς Ελλάδος*, Αθῆναι 1998.
- *Ο Θεσμός τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν*, τ. Α΄, Αθῆνα 1977.
- *Ἐκκλησιαστική Ιστορία*, τ. Α΄, Αναι 2002.

ΦΙΛΙΠΠΟΤΟΥ Εύαγρ., *Σύστημα Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Τύποις «Αὔγης Ἀθηνῶν» Θ. Ἀποστολοπούλου, ἐν Ἀθῆναις 1915.

ΧΡΗΣΤΟΥ Παν., *Ἑλληνική Πατρολογία*, τ. Β΄, ἐκδ. Πατριαρχικόν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1978.

- Έλληνική Πατρολογία, τ. Γ', Έκδ. Οίκος «Τό Βυζάντιον» Έλευθ. Γ. Μερετάκη, Θεσσαλονίκη 1987.
- ΕΠΕ., *Εύσεβιου Καισαρείας ἄπαντα τά ἔργα*, Π. Χρήστου, (επιμ.), Εύσεβιου Καισαρείας ἄπαντα τά ἔργα, τ. 1, 3, Πατερικές εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», Θεσσαλονίκη 1978.
- *Εκκλησιαστική Γραμματολογία Πατέρες και Θεολόγοι του Χριστιανισμού*, τ. Α', Εκδοτικός Οίκος Κυρομάνος, Θεσσαλονίκη 2005.

ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΗΣ Παν., Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ Άποστ. αρχ., *Δοκίμιον Εκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Πατριαρχικό Τυπογραφεῖο, ἐν Κωνσταντινούπολει 1896.

ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΣ Άναστ., *Έλληνικόν Εκκλησιαστικόν Δίκαιον*, Αθῆναι 1965.

- *Έλληνικόν Εκκλησιαστικόν Δίκαιον*, τευχ. Α', Έκδ. Οίκος Δ. Ν. Τζάκα, Σ. Δελαγραμμάτικα, Αθῆναι 1952.
- *Έλληνικόν Εκκλησιαστικόν Δίκαιον*, τευχ. Γ', Έκδ. Οίκος Δ. Ν. Τζάκα, Σ. Δελαγραμμάτικα, Αθῆναι 1956.
- *Δίκαιον καὶ Ἰστορία Μικρά Μελετήματα*, Αθῆναι 1973.
- PG, *Patrologia Graeca*, τ. 6, 18, 25, 42, εκδ. J. P. Minge, Αθήνα 2003 (πανομοιότυπος ἀνατύπωσις ἀπό το Κέντρον Πατερικῶν Έκδόσεων (ΚΕ.Π.Ε.)), στ. 185-188, 356, 425, 468-481, 1364-1365.
- PL, *Patrologiae corsus completus*, τ. 31, εκδ. J. Minge, Parisiis 1885, στ. 485-489.

Walsh M., *Dictionary of Christian Biography*, United States of America and Canada 2001.